

ΝΙΚΟΛ. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ 2^{ΟΥ} ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΝΕΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η ΕΛΛΑΔΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ ΚΑΙ ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΑΞΙ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΤΖΑΚΑ - ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ
81 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 81
ΑΘΗΝΑΙ
1939

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τῶν ἐκδοτῶν.

Σημείωσις.— Οἱ μαθηταὶ ἀνά 2 ἢ 3 ἐπὶ τῶν θρανίων ἔχουν ἀνοικτούς γεωγραφικοὺς χάρτας, καί :

Πρῶτον **παρατηροῦν**, εὐρίσκουν νὰ συγκεντρῶνουν ὅ,τι ἴμπορουν νὰ ἀναγνώσουν ἀπὸ τὸν χάρτην (θέσιν, ὄρια ἔδαφος, ποταμοὺς, ὄρη, πεδιάδας, κόλπους, ἀκροτήρια, πόλεις κλπ.).

Κατόπιν ἀκολουθοῦν ἐρωτήσεις τῶν μαθητῶν, γίνονται συζητήσεις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γνωστῶν γεωγραφικῶν στοιχείων τοῦ τόπου καὶ δίδονται **πληροφορίαι** δι' ὅσα δὲν γράφει ὁ χάρτης (κλίμα, προϊόντα, ἀσχολίαι, πληθυσμός, λαός, θρησκεία, διοικήσεις κτλ.). Τέλος οἱ μαθηταὶ κατ' οἶκον γράφουν τὸν χάρτην τοῦ νομοῦ καὶ παραπλεύρως εἰς μικρὰς περιλήψεις τὰς πληροφορίας διὰ τὴν ζωὴν τοῦ τόπου.

Ἡ ὅλη ἐργασία πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς τὸν τρόπον τοῦ φυσικῶς μαθάνειν. Ἐκεῖ τὸ παιδί παρατηρεῖ—τὸ παιδί ἐρωτᾷ καὶ μαθάνει μόνο του τόσα πράγματα.

ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ Α. Ε.
ΑΘΗΝΑΙ — ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ 44

Η ΕΛΛΑΔΑ

ΤΙ ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΜΕ ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟ ΧΑΡΤΗ

Ίστορία. Πότε ακριβώς ήλθαν οί πρόγονοί μας και έγκατεστάθησαν στην πατρίδα μας, δέν γνωρίζομε. Ξεύρομε ώστόσο από την Ίστορία ότι 3 χιλιάδες χρόνια, πριν γεννηθῆ ὁ Χριστός, εις διάφορα μέρη υπήρχαν μικρά έλληνικά βασίλεια με ήρωϊκούς βασιλείς.

Τέτοια ήσαν στάς *Ἀθήνας*, όπου έβασίλευε ὁ γνωστός ήρωας *Θησέας*, στην *Κρήτη*, όπου ήκμασε ὁ Μίνωας, στη *Σπάρτη* ὁ Μενέλαος, στάς *Μυκήνας*, όπου έβασίλευε ὁ ένδοξος άρχηγός τών Ἑλλήνων Ἀγαμέμνονας, και άλλοῦ.

Σύνορα. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι τὸ νοτιώτερο μέρος μιᾶς μεγάλης χερσονήσου, πού άπλώνεται στη Μεσόγειο θάλασσα και λέγεται *Βαλκανική*. Σάν χερσόνησος, πού εἶναι, βρέχεται από τρία μέρη από θάλασσα και πρὸς βορρᾶν συνορεύει με άλλα γειτονικά κράτη. Στὸ χάρτη βλέπομε ότι πρὸς βορρᾶν συνορεύει με τὴν *Ἀλβανία*, τὴ *Γιουγκοσλαβία* (Σερβία), τὴ *Βουλγαρία* και βορειοανατολικά με τὴν *Τουρκία*.

Δυτικά βρέχεται από τὸ *Ἴόνιο Πέλαγος*, πρὸς νότον από *Διβυκὸ Πέλαγος* και τὴ *Μεσόγειο θάλασσα*, και ανατολικά από τὸ *Αἰγαῖο Πέλαγος* και τὸ *Μυρτιῶ Πέλαγος*.

Ὅρη. Τὸ περισσότερο μέρος από τὴν επιφάνεια τῆς πατρίδος μας εἶναι ὄρεινὸ. Τέσσαρα μέρη εἶναι ὄρεινὸ και μόνον ἓνα μέρος εἶναι πεδινὸ. Τά βουνά μας σχηματίζουν μικρὲς πεδιάδες και κοιλάδες. Στὴ *Βοιωτία*, στὴ *Θεσσαλία*, στὴ *Θράκη*, και άλλοῦ, οἱ πεδιάδες εἶναι χαμηλές και λέγονται *βαθύπεδα*, άλλοῦ ὅμως, ὅπως στὴν *Τρίπολι* και στὴ *Δυτικὴ Μακεδονία*, σχηματίζονται πεδιάδες ὑψηλές, πού λέγονται *ὕψιπεδα*.

Δυτικά διακρίνομε μιᾶ μεγάλη ὄροσειρά, ἡ ὁποία, ξεκινώντας από τὴν Ἀλβανία με διεύθυνσι από βορρά πρὸς νότον, φθάνει εις τὸ Ταίναρο και τὸν Μαλέα τῆς Πελοποννήσου. Ἡ ὄροσειρά αὐτὴ σχηματίζει διάφορα ὄρη ὑψηλά και χαμηλά πού ἔχουν διευθύνσεις πρὸ παντός από βορρᾶ πρὸς νότον ἢ ἐκ δυσμῶν πρὸς νοτιοανατολικά και εἶναι ἡ *Πίνδος*, τὰ *Ἀκαρνανικά*, ὁ *Κόραξ* (Βαρδούσια), ἡ *Γκιώνα*, ὁ *Παργασός*, τὰ *Ἀρσάνια*, ἡ *Κυλλήνη*, ὁ *Ταῦγετος*, ὁ *Πάργωνας* και άλλα. Στὴ Βορειοανα-

τολική Ἑλλάδα διακρίνομε τὸν Ὀλυμπο, τὸ Βρέμιο, τὴν ὄροσειρὰ τῆς Ροδόπης καὶ ἄλλα μὲ διάφορες διευθύνσεις, καθὼς θὰ ἴδοῦμε πέρα κάτω.

Σὲ κανένα μέρος τῆς Εὐρώπης δὲν εἶναι τόσο πολὺ κομματισμένο τὸ ἔδαφος ἀπὸ τὰ βουνά, ὅπως στὴν πατρίδα μας. Παντοῦ βλέπομε ὄροσειρὲς καὶ κορυφὲς βουνῶν. Ἄλλοῦ μικρὲς πεδιάδες γύρω-γύρω κλειστὲς, ὅπως στὴ Θεσσαλία, ἀπὸ τὴν ὁποία βγαίνει ὁ Πηνειὸς ποταμὸς καὶ χύνεται στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο, καὶ ἄλλες στὴ Δυτικὴ Μακεδονία, ἀπὸ τὶς ὁποῖες περνοῦν οἱ ποταμοὶ Ἐρίωνα, Ἀλιάκμονα καὶ ἄλλοι.

Πεδιάδες. Μεγάλαι πεδιάδες δὲν ὑπάρχουν, ὅπως ἄλλοῦ. Οἱ μεγαλύτερες στὴν πατρίδα μας εἶναι στὴ Θράκη, στὴ Μακεδονία καὶ στὴ Θεσσαλία. Μικρότερες βλέπομε στὴ Βοιωτία, στὴ Λαμία, στὴν Ἠλεία, στὰς Καλάμας, στὴ βόρειο πλευρὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἄλλοῦ.

Ποταμοί. Πολλοὶ ποταμοὶ πηγάζουν ἀπὸ τὶς κορυφὲς τῶν βουνῶν μας καὶ χύνονται στὴ θάλασσα. Οἱ μεγαλύτεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι στὴ Θεσσαλία καὶ στὴ Μακεδονία, ὅπου καὶ τὸ ἔδαφος ἔχει μεγαλύτερη ἔκτασι. Κυριώτεροι, πού ἔχουν ὅλον τὸν χρόνον νερό, εἶναι: ὁ Ἐβρος, ὁ Στυμμῶνας, ὁ Ἀξιός, ὁ Ἀχελῷος, ὁ Νέστος, ὁ Πηνειὸς (Θεσσαλία), ὁ Ἀλφειός, ὁ Εὐηνος, ὁ Εὐρώτας καὶ ἄλλοι, πού θὰ ἴδοῦμε σὲ κάθε τόπο χωριστά.

Λίμνες. Οἱ μεγαλύτερες λίμνες εἶναι στὴ Μακεδονία. Κυριώτερες εἶναι ἡ Πρέσπα, ἡ Τριχωνίδα, ἡ Βόλβη, τοῦ Ὀσιρόβου, τοῦ Λαγκαδά, ἡ Βοιβηΐδα, ἡ Κερκινίτις, τῆς Δοϊράνης, ἡ Ξυνιάδα, τῆς Καστορίας, τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἄλλες μικρότερες πού θὰ ἴδοῦμε.

Κόλποι. Ξεκινώντας ἀπὸ τὸ Ἴόνιον πέλαγος πρὸς νότον, συναντοῦμε τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ νοτιώτερα τὸν Κορινθιακὸ, τὸν κόλπο τῶν Πατρῶν, τῆς Κυπαρισσίας, τὸν Μεσσηνιακὸ καὶ τὸν Λακωνικὸ. Ἀνατολικά πάλι στὸ Αἰγαῖο πέλαγος προχωρώντας ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον συναντοῦμε: τὸν Στυμμωνικὸ, δύο κόλπους τῆς Χαλκιδικῆς, τὸν Θερμαϊκὸ, τὸν Παγασσητικὸ, τὸν Μαλιακὸ, τὸν Εὐβοϊκὸ, τὸν Σαρωνικὸ καὶ τὸν Ἀργολικὸ.

Ἀκρωτήρια. Πρὸς δυσμὰς εἶναι τὸ Ἄκτιο καὶ ὁ Ἄραξος. Ὁ Ἀκρίτας, τὸ Ταίναρο καὶ ὁ Μαλέας πρὸς νότον. Τὸ Σκῆλαιο, τὸ Σούνιο, ὁ Καφηρέας καὶ τὸ Ἀρτεμίσιο πρὸς ἀνατολάς. Στὴ Χαλκιδικῇ διακρίνομε τὸ Καναστραῖο, τὸ Δρέπανο καὶ τὸ Νυμφαῖο.

Νησιά. Δυτικά στο 'Ιόνιο πέλαγος βλέπουμε τὴν *Κέρκυρα*, τὴν *Λευκάδα*, τὴν *Ἰθάκη*, τὴν *Κεφαλληνία* καὶ τὴν *Ζάκυνθο*. Πρὸς νότον τὰ *Κύθηρα* καὶ τὴν μεγαλόνησο *Κρήτη*. Ἀνατολικά συναντοῦμε τὰς *Κυκλάδας*, τὴν *Τένεδο*, τὴν *Δέσβο*, τὴν *Χίο*, τὰ *Ψαρά*, τὴν *Σάμο* καὶ τὴν *Ἰκαρία*. Τὰ ἄλλα νησιά ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα τὰ κατέχει ἡ Ἰταλία.

Κοντὰ στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα εἶναι ἡ *Εὐβοία* καὶ βορειοανατολικά αἱ *Βόρειοι Σποράδες* (Σκίαθος, Σκόπελος, Ἀλόνησος, Σκύρος), βορειότερα δὲ ἀκόμη ἡ *Θάσος* καὶ ἡ *Σαμοθράκη*.

Πορθμοὶ καὶ Χερσονήσοι. Στὸ χάρτη θὰ εὑρετε τοὺς πορθμοὺς καὶ τὰς χερσονήσους ποὺ σχηματίζονται στὰ ἀκρογιαλίας τῆς πατρίδος μας.

Παλίρροιες—ρεύματα. Σὲ μερικὰ στενά μέρη τῆς θαλάσσης παρατηροῦμε ὅτι τὰ νερά ἄλλοτε κινοῦντε πρὸς τὸ ἓνα μέρος καὶ ἄλλοτε πρὸς τὸ ἄλλο. Ἔτσι σχηματίζονται ρεύματα, ποὺ τρέχουν σὰν ποτάμια. Τὰ ρεύματα αὐτὰ γίνονται ἀπὸ παλίρροιες καὶ ἔχουν αἰτία τὴν ἔλξι τῆς Σελήνης. Τέτοια ρεύματα ἔχομε :

Στὸν Πορθμὸ τοῦ Εὐρύπου στὴ Χαλκίδα, ὅπου τὰ νερά ἀλλάσσουν τέσσαρες φορές τὴν ἡμέρα καὶ τρέχουν μὲ ταχύτητα 5—9 μιλίων, πότε πρὸς βορρᾶν καὶ πότε πρὸς νότον.

Στὴ διώρυγα τῆς Κορίνθου, ὅπου τὰ νερά ἀλλάσσουν δυὸ φορές τὴν ἡμέρα καὶ κινοῦνται μὲ ταχύτητα 2—3 μιλίων τὴν ὥρα, πότε πρὸς τὸν Κορινθιακὸ καὶ πότε πρὸς τὸν Σαρωνικὸ κόλπο.

Στὴ διώρυγα τῆς Λευκάδος παρατηρεῖται μικρὸ ρεῦμα μὲ ταχύτητα 1—2 μιλίων καὶ διεύθυνσι ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον.

Στὴν εἴσοδο τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου συναντοῦμε τέσσαρες φορές τὴν ἡμέρα μικρὸ ρεῦμα πρὸς τὰ μέσα ἢ πρὸς τὰ ἔξω, ποὺ ἔχει ταχύτητα ἕως 3 μιλία τὴν ὥρα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τοπικά αὐτὰ ρεύματα σχηματίζονται καὶ ἄλλα στὴν ἀνοικτὴ θάλασσα, στὸ Αἰγαῖο, τὴν Κρήτη, στὶς Κυκλάδες καὶ ἄλλοι μὲ μικρὰ ταχύτητα.

Ἡ πρὸ βαθειὰ θάλασσα εἶναι κοντὰ στὸ Ταίναρο. Ἐκεῖ ἔχει βάθος 4400 μέτρα.

Διαιρέσεις. Ὅλες οἱ πολιτεῖες καὶ τὰ χωριά τῆς πατρίδος μας δὲν βρίσκονται σὲ μία περιοχὴ, γιατί οἱ ἄνθρωποι δὲν κατοικοῦν στὸ ἴδιο μέρος. Καθένας προτιμᾷ γιὰ διαμονὴ τὸ μέρος, ὅπου βρίσκει ἐργασία καὶ ἔχει μεγαλύτερες εὐκολίες στὴ ζωὴ. Ἔτσι στὰ εὐφορὰ μέρη κατοικοῦν περισσότεροι ἄνθρωποι.

Φανταστικά μπορούμε να διαιρέσουμε τη χώρα μας σε 7 περιοχές, από τις οποίες ή κάθε μία έχει και διάφορο πληθ.

Οί περιοχές της Ελλάδος.

σμό, ανάλογο με τὰ προϊόντα και τις εύκολιες πού έχει για τούς ανθρώπους και είναι :

- 1) Ἡ Στερεά Ἑλλάδα και ἡ Εὐβοία, 2) ἡ Θεσσαλία, 3) ἡ Ἡπειρος, 4) ἡ Μακεδονία, 5) ἡ Θράκη, 6) ἡ Πελοπόννησος και 7) τὰ Νησιά μας (Ἰονίου και Αἰγαίου).

Α.— ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΒΟΙΑ

Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα ἔχει ἕκτασι 24.900 □ χιλιόμετρα καὶ πληθυσμὸν 1 ἑκατομμύριον 600 χιλιάδες κατοίκους (1.600.000).

Βρίσκεται στὸ κέντρο σχεδὸν τῆς χώρας μας καὶ εἶναι στενόμακρη, μὲ διεύθυνσι ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς.

Σύνορα. Βρέχεται δυτικὰ ἀπὸ τὸν *Ἀμβρακικὸ* κόλπο καὶ τὸ Ἴονιο πέλαγος, νότια ἀπὸ τὸν *Κορινθιακὸ* κόλπο καὶ ἀνατολικὸ ἀπὸ τὸ *Εὐβοϊκὸ* κόλπο. Πρὸς βορρᾶν συνορεύει μὲ τὴν Θεσσαλία καὶ τὴν Ἠπειρο.

Στὸ χάρτη βλέπομε πὼς ἡ μεγάλη ὄροσειρά, ποὺ διευθύνεται ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, σχηματίζει πολλὰ μεγάλα καὶ μικρὰ ὄρη. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τῆ χωρίζουν σὲ *Ἀνατολικὴ* Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ *Δυτικὴ* Στερεὰ Ἑλλάδα.

Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα περιλαμβάνει 4 νομοὺς: τὸν νομὸν *Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας* καὶ ἀνατολικά τὸν νομὸν *Εὐβοίας*.

1.—Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

—*Τί βλέπομε στὸ χάρτη.*

Θέσις. Ὁ νομὸς Ἀττικοβοιωτίας βρίσκεται στὸ ΝΑ. μέρος τῆς Στερεᾶς καὶ εἶναι μίᾳ τριγωνικῆς χερσονήσους.

Σύνορα. Βρέχεται πρὸς νότον ἀπὸ τὸν *Κορινθιακὸ* καὶ τὸν *Σαρωνικὸ* κόλπο καὶ πρὸς ἀνατολάς ἀπὸ τὸν Εὐβοϊκόν. Βορειοδυτικὰ συνορεύει μὲ τὸν νομὸν *Φθιωτιδοφωκίδος*.

Ἐκτασις. 6.511 □ χιλιόμετρα.

Ἐδαφος.—**Ὀρη.** Πρὸς βορρᾶν βλέπομε τὴν *Πάρνηθα*, ποὺ ἔχει ὕψος 1400 μέτρα καὶ εἶναι τὸ ὑψηλότερον βουνὸν τῆς Ἀττικῆς. γεμάτο δάση ἀπὸ ἔλατα. Συνέχεια εἶναι ἓνα χαμηλὸ βουνόν, τὸ *Αἰγάλεο*, ποὺ χωρίζει τὴν πεδιάδα τῆς Ἐλευσίνας (τὸ Θριάσιο) ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ *Πεντελικόν* (1100 μέτρα) μὲ τὰ λευκὰ μάρμαρα. Ὁ *Ἵμμητὸς* (1020 μ.), γνωστὸ γιὰ τὸ ὄρατον θυμαρίσιον μέλι.

Στὴ Βοιωτία διακρίνομε τὰ ὄρη *Κιθαιρώνα, Ἐλικώνα, Παρνασσό*. πρὸς νότον τὸ *Πιῶν*, τὸ *Καλλίδρομον* βορειοανατολικά, ποὺ κλείουν στὴ μέση τὴν πεδιάδα τῆς Βοιωτίας.

Πεδιάδες είναι : τῆς Ἐλευσίνοσ με τὰ ὠραῖα λαχανικά, τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Μαραθῶνα, τῶν Μεσογείων, τῆς Κωπαΐδοσ, τῶν Θηβῶν καὶ τῆσ Λεβαδείασ.

Ποταμοί. Ὁ Βοιωτικὸσ Κηφισσὸσ, ποῦ πέρνα ἀπὸ τὸν κάμπο τῆσ Κωπαΐδοσ καὶ χύνεται στὸν Εὐβοϊκὸ κὸλπο, καὶ ὁ Ἀσωπὸσ ἐπίσης. Στὴν Ἀττικὴ εἶναι ὁ Κηφισσὸσ καὶ ὁ Ἰλισσὸσ ποῦ χύνονται στὸ Σαρωνικὸ κὸλπο.

Ἀκρωτήρια. Τὸ Σούνιο.

Νησιά. Στὸν Σαρωνικὸ κὸλπο διακρίνουμε τὴ Σαλαμίνα, (Κούλουρη, ὅπου εἶναι ὁ Ναῦσταθμοσ), τὴν Αἴγινα, τὸν Πόρο, τὸ Γαῖδουρονῆσι καὶ ἄλλα μικρότερα.

Διαίρεισισ. Στὸν νομὸ Ἀττικοβοιωτίας ἀνήκουν, ἐκτὸσ ἀπὸ

Αἱ Ἀθῆναι με τὴν Ἀκρόπολι καὶ τὸ Θησεῖο.

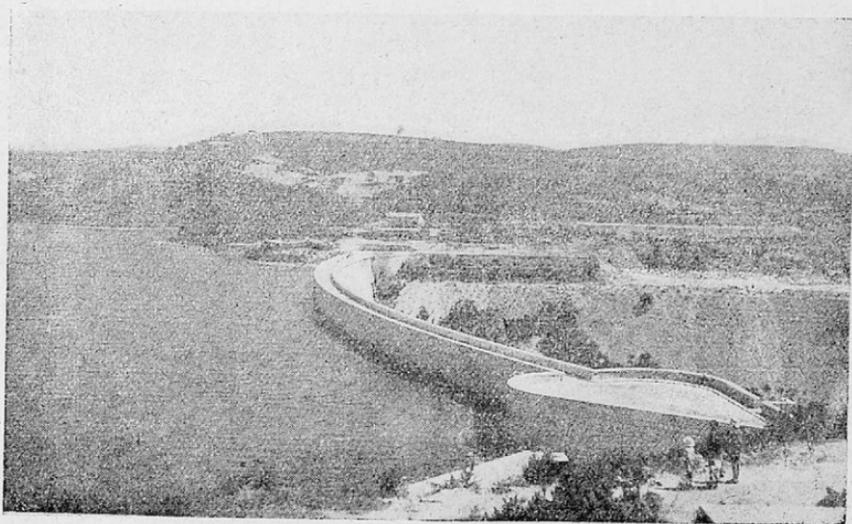
αὐτὰ τὰ νησιά, ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ Μέθανα με τὴν Τροιζήνα καὶ τὰ Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα. Ἔτσι διαιρεῖται εἰσ 6 ἐπαρχίασ : Ἀττικῆσ, Αἰγίνησ, Θηβῶν, Λεβαδείασ, Τροιζήνοσ καὶ Μεγαρίδοσ.

Πόλεισ. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ ὅλησ τῆσ Ἑλλάδοσ εἶναι αἱ Ἀθῆναι με 700 χιλ. κατοίκουσ. Στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἦτο πολὺ προοδευμένη με τοὺσ σοφοὺσ καὶ τὰ ὠραῖα ἀγάλματά τῆσ, ποῦ καὶ σήμερα ἀκόμα μερικά σῶζονται. Κατὰ τὸν χρόνο τῆσ δουλείασ ἔμεινε μιὰ μικρὴ πόλισ κοντὰ στὴν Ἀκρόπολι. Ὅταν ὁμως ἐλευθερώθηκε ἔγινε σιγά - σιγά ὠραία πόλισ ὅπωσ οἱ εὐ-

ρωπαϊκές. Ἐχει ώραία δσμόσια οἰκοδομήματα, καθὼς τὸ **Πανεπιστήμιο**, τὴ **Βιβλιοθήκη**, τὸ **Πολυτεχνεῖο**, τὸ **Ζάππειο**, τὸ **Μουσεῖο**, τὸ **Στάδιο** καὶ ἄλλα. Στὰς Ἀθήνας μένει ὁ βασιλεὺς, ἡ Κυβέρνησι καὶ ὅλες οἱ ἀνώτερες ἀρχές καὶ ἐξουσίες τοῦ Κράτους.

Ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ σῶζονται στὴν Ἀκρόπολι ὁ **Παρθενώνας**, μετὰ τὰ **Προπύλαια**, οἱ Στῦλοι τοῦ **Ὀλυμπίου Διός**, τὸ **Θησεῖο**, ἡ **Πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ** καὶ πολλὰ ἄλλα ἀρχαῖα μνημεῖα.

Αἱ Ἀθήναι, ὁ Πειραιεὺς καὶ τὰ περίχωρα ὑδρεύονται ἀπὸ τὸ μεγάλο ὕδραγωγεῖο τοῦ Μαραθῶνα. Ἐκεῖ εἶναι ἓνα **φράγμα** μεγάλο, ποῦ ἔφραξε δύο μικροὺς χειμάρρους καὶ ἔτσι ἐσημα-

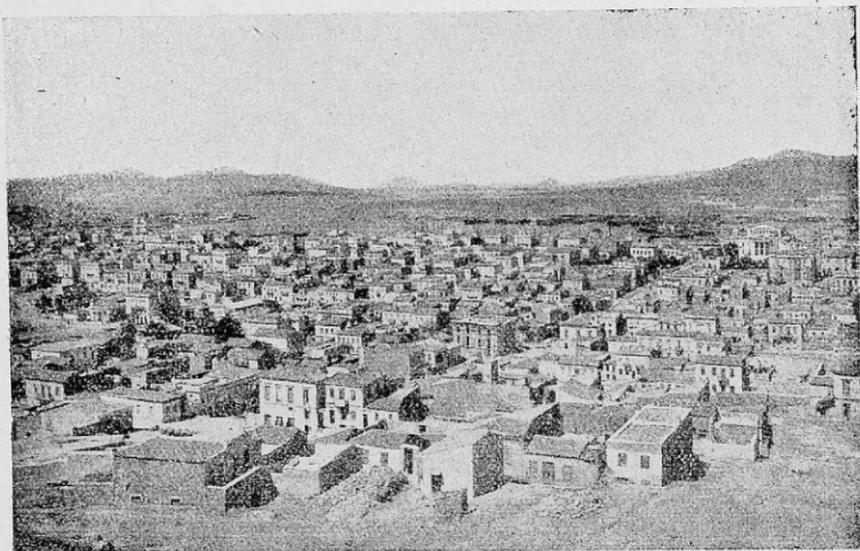
Τὸ φράγμα τοῦ Μαραθῶνα.

τίσθηκε μία **τεχνητὴ λίμνη**, ἀπὸ τὰ νερὰ τῆς βροχῆς. Ἀπὸ ἐκεῖ τὸ νερὸ διαμοιράζεται μέσα σὲ σωλῆνες στὰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ καὶ περίχωρα. Τὸ φράγμα εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τεχνικὰ ἔργα στὴν Εὐρώπη.

Ὁ **Πειραιεὺς** μετὰ 261 χιλ. κατοίκους, ποῦ εἶναι τὸ μεγαλύτερο καὶ κυριώτερο λιμάνι τοῦ Κράτους. Ἐνώνεται μετὰ τὰς Ἀθήνας μετὰ ἠλεκτρικὸ σιδηρόδρομο καὶ αὐτοκίνητο καὶ εἶναι τὸ κέντρο τῶν σιδηροδρόμων τῆς χώρας καὶ ὅλης τῆς συγκοινωνίας. Ἐδῶ ξεφορτώνονται τὰ ἐμπορεύματα, ποῦ ἀγοράζομε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ κατόπιν στέλνονται στὶς ἄλλες πόλεις τῆς πατρίδος μας. Ἐχει πολλὰ ἐργοστάσια, ὑφαντουργεῖα, μηχανουργεῖα, ναυπηγεῖα,

έλαιοτριβεῖα, ἀλευραμύλους, σαπωνοποιεῖα, ἐργοστάσια γιὰ λιπάσματα καὶ ἄλλα.

Ἄλλη βιομηχανικὴ πόλις εἶναι ἡ **Ἐλευσίνα** μὲ 7 χιλ. κατοίκους, μὲ ἐργοστάσια τσιμέντων, σαπουνιοῦ καὶ οἰνοπνεύματος. Ἐδῶ σώζονται τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς **Δήμητρας**,

Ὁ Πειραιεὺς.

ποῦ ἐδίδαξε στοὺς ἀνθρώπους νὰ σπέρνουν τὸ σιτάρι, ὅπως παραδέχεται ἡ μυθολογία μας.

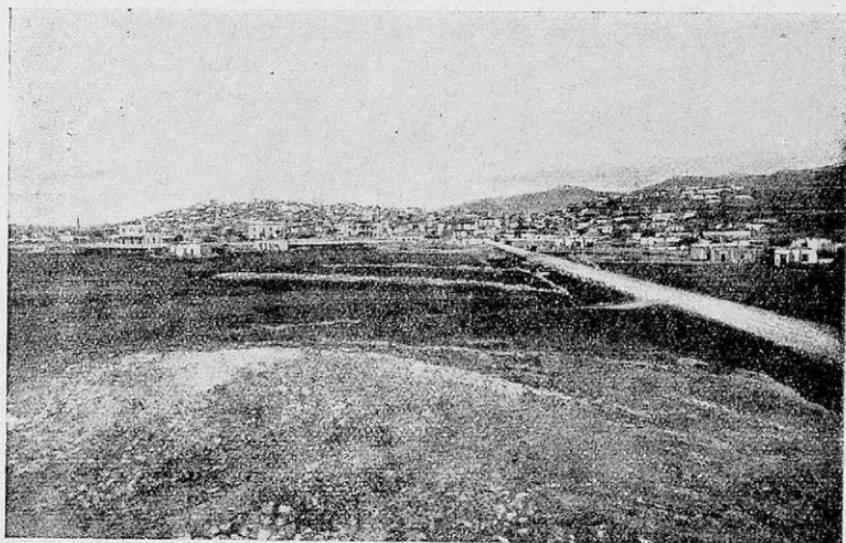
Ἄλλες κωμοπόλεις: Στὸ Σούνιο τὸ **Λαύρειο**, ὅπου ἐξάγεται μόλυβδος, σίδηρος καὶ τσίγκος σὲ μικρὴ ποσότητα. Τὸ **Μαρούσι**, τὸ **Χαλάνδρι**, ἡ **Κηφισσιὰ**, σπουδαῖα προάστεια τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ **Μαρκόπουλο**, ὁ **Μαραθῶνας** καὶ ἡ **Κερατιὰ** στὰ Μεσόγεια, γνωστὰ γιὰ τὰ καλὰ κρασιά τους. Τὰ **Μέγαρα**, αἱ **Θῆβαι**, ἡ **Λεβαδειὰ**, ἡ πόλις τοῦ βάμβακος, ἡ **Ἀράχωβα** καὶ ἄλλες.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Κλίμα. Στὴν Ἀττικὴ δὲν φθάνουν οἱ δυτικοὶ ἄνεμοι γι' αὐτὸ οἱ βροχῆς εἶναι λίγες. Στὰ παραθαλάσσια, ὅπου φυσᾷ ὁ μπάτης, τὸ καλοκαίρι εἶναι δροσερὸ καὶ ὁ χειμῶνας μαλακός, ἐνῶ στὰ Μεσόγεια, ὅπου φυσοῦν στεριανοὶ ἄνεμοι, τὸ καλοκαίρι εἶναι θερμὸ καὶ ὁ χειμῶνας ψυχρός. Στὴ Βοιωτία, ποῦ τὰ ὑψηλὰ ὄρη

έμποδίζουν τούς θαλασσινοὺς ἀνέμους, τὸ κλίμα εἶναι ὄρεινό, μὲ πολὺ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ πολὺ θερμὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Στὴν Ἀττικὴ καλλιεργοῦνται σιτηρά, βρώμη, κριθάρι καὶ λαχανικὰ διάφορα. Στὰ Μεσόγεια παράγονται σταφύλια, ἐκλεκτὰ κρασιά, λάδια καὶ πολλὰ φρούτα. Ἐπίσης τρέφονται διάφορα πουλερικά, ἀγελάδες καὶ γιδοπρόβατα γιὰ τὸ κρέας καὶ γιὰ τὸ γάλα των. Ἡ Βοιωτία παράγει καὶ καπνὸ,

Τα Μέγαρα.

βαμπάκι καὶ κτηνοτροφικὰ εἶδη στὰ βουνά, ὅπου βόσκουν χιλιάδες γιδοπρόβατα.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ἔχομε τὰ *δρυκτὰ* τοῦ Λαυρίου καὶ τὰ ὠραῖα μάρμαρα τῆς Πεντέλης. Ἐπίσης καὶ διάφορα βιομηχανικὰ προϊόντα, πού παράγουν τὰ ἐργοστάσια, ὅπως εἶδαμε παραπάνω, καὶ στέλνονται σὲ ὅλο τὸ Κράτος.

Πληθυσμὸς. 1 ἑκατομμύριο 25 χιλιάδες κάτοικοι (1.025.000).

Φυτά. Κοντὰ στὴ θάλασσα εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλιά, στοὺς κάμπους καὶ στὶς κοιλάδες πρασινίζουν τὰ σιτηρά, τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ ὄπωροφόρα, στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν τὰ ἔλατα καὶ χαμηλότερα τὰ πεῦκα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βγάζουν τὸ ρετσίφι.

Ζῶα. Στὸν Παρνασσὸ καὶ στὰ ἄλλα βουνά ζοῦν λύκοι, ἀγριόγιδες, ἀλεπούδες καὶ ἄλλα ἄγρια μικρὰ ζῶα. Μεγάλαι θηρία δὲν ὑπάρχουν, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν καὶ πυκνὰ δάση γιὰ

νά προφυλάσσονται, οὔτε καὶ πολλὰ ἄλλα ἄγρια ζῶα μικρότερα γιὰ νὰ τρέφονται.

.. Συγκοινωνία. Ὁ νομὸς ἔχει καλὴ συγκοινωνία καὶ στὴ στεριά καὶ στὴ θάλασσα. Πολλὲς πόλεις καὶ χωριά ἐνώνονται μὲ ἀμαξιτοὺς δρόμους. Τέτοιοι δρόμοι εἶναι καὶ στὴ Σαλαμίνα, στὸν Πόρο καὶ στὴν Αἴγινα. Μερικὲς πόλεις ἐνώνονται μεταξύ τους καὶ μὲ σιδηρόδρομο. Τρεῖς γραμμὲς ξεκινοῦν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἀθήνας: Ὁ σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν—Κηφισσιᾶς ἠλεκτρικὸς, ὁ Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου καὶ ὁ Ἀθηνῶν—Λαρίσης, ὁ ὁποῖος στὸ Σχηματᾶρι χωρίζει καὶ ἀκολουθεῖ δύο γραμμὲς, μία πρὸς τὴ Λάρισα καὶ μία πρὸς τὴ Χαλκίδα. Ἄλλος σιδηρόδρομος εἶναι ὁ Ἀττικῆς—Λαυρείου.

Ὁ Πειραιεὺς εἶναι τὸ κέντρο τῆς ἀτμοπλοΐας μας. Ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινοῦν τὰ πλοῖα γιὰ ὅλα τὰ λιμάνια τοῦ Κράτους καὶ φέρνουν ἐπιβάτες καὶ ἐμπορεύματα ἀπὸ παντοῦ.

Ἱστορικαὶ πόλεις. *Αἱ Θῆβαι*, ἀρχαία ἔνδοξος πόλις, πατρίδα τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ τοῦ Πελοπίδα.

Αἱ Πλαταιαὶ (σημερινὸ χωριὸ Κόκλα), ὅπου τὸ ἔτος 479 π.Χ. οἱ Ἕλληνες μὲ στρατηγὸ τὸν Πausανία ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας.

Αἱ Θεσπιαὶ (σημερινὸ Ἐρημόκαστρο) καὶ τὰ *Λεῦκτρα*, ὅπου οἱ Θηβαῖοι μὲ στρατηγούς τὸν Ἐπαμεινώνδα καὶ τὸν Πελοπίδα ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας.

Ἡ Αὐλίδα (σημερινὸ Βαθύ), ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξεκίνησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο μὲ ἀρχιστράτηγο τὸν Ἀγαμέμνονα.

Ἡ Τανάγρα, ὅπου σήμερα τὸ Σχηματᾶρι, γνωστὴ διὰ τὰ ἀρχαῖα πῆλινα δοχεῖα καὶ ἀγάλματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐζωγραφίζοντο παραστάσεις μὲ μεγάλῃν τέχνῃ.

Ἡ Χαιρώνεια, πατρίδα τοῦ Πλουτάρχου. Ἐκεῖ ὁ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἐνίκησε (338 π.Χ.) τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Κορινθίους. Ἡ σημερινὴ Κάπρινα.

Ἡ Ἀράχωβα, ὅπου ὁ Καραϊσκάκης ἐνίκησε τοὺς Τούρκους (1826 μ.Χ.).

Ὁ Μαραθῶνας, γνωστὸς ἀπὸ τὴ μάχη ὅπου ὁ Μιλτιάδης μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐνίκησε 110 χιλιάδας Πέρσας.

Ἡ Σαλαμίνα, ὅπου ὁ Θεμιστοκλῆς μὲ τὸν Εὐρυβιάδῃ ἐνίκησε τὸν περσικὸ στόλο (480 π.Χ.).

Ἡ Κακὴ Σκάλα εἶναι τὸ ἀπόκρημνο μέρος ποῦ σχηματίζουν τὰ Γεράνια πρὸς τὴν παραλία τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου.

Ἐκεῖ ἦσαν ἄλλοτε αἱ *Σκιρωνίδες Πέτραι*, ὅπου ὁ Σκίρων, ὁ ληστής, ἐκρήμιζε τοὺς διαβάτας εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἄσכולιές. Οἱ κάτοικοι τοῦ νομοῦ ἀσכולοῦνται στὴ γεωργία, στὴν ἀμπελοργία καὶ στὴν κτηνοτροφία. Τίς μεγάλες πόλεις ἐργάζονται στὰ διάφορα ἐργοστάσια. Στὰ νησιά καὶ πρὸ παντὸς στὴν Αἴγινα εἶναι πολλοὶ σφουγγαράδες καὶ ἀγγειοπλάστες.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ *Ἀθήνα*, μίᾳ ἀπὸ τίς 5 ἱστορικὲς πόλεις τοῦ κόσμου (Ἀθῆναι—Ἀλεξάνδρεια—Ἱερουσαλήμ—Μέκα—Ρώμη).

2.—Νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Θέσεις—Σύνορα. Ὁ Νομὸς *Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος* εἶναι στὴ μέση τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ συνορεύει πρὸς Β. με τοὺς νομοὺς *Λαρίσης* καὶ *Τρικινάλων*, δυτικὰ με τὸ νομὸ *Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας*, πρὸς Ν. με τὸν *Κορινθιακὸ κόλπο* καὶ τὴν *Βοιωτία*, καὶ ἀνατολικὰ με τὸν *Εὐβοϊκὸ* καὶ τὸν *Μαλιακὸ* κόλπο.

Ἔκτασις. 6.597 □ χιλιόμετρα.

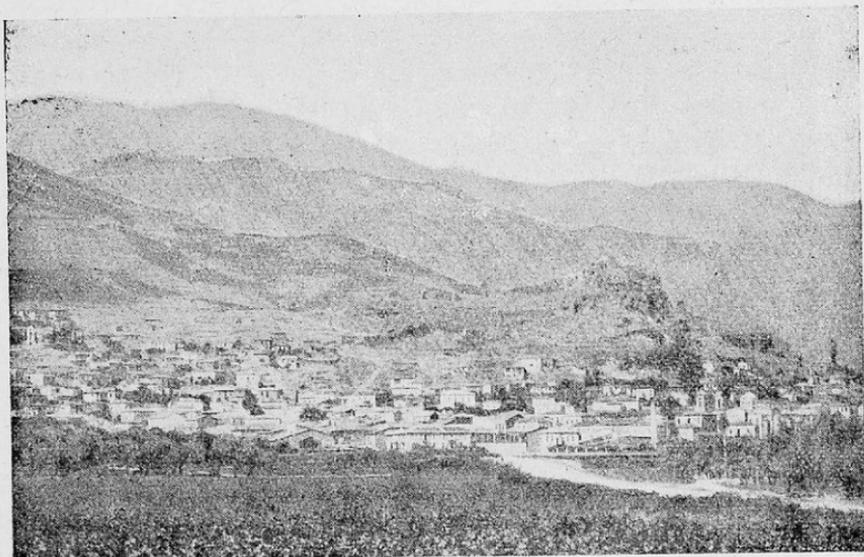
Ἔδαφος—Ὀρη. Στὸ χάρτη διακρίνονται ἡ *Ὄθρυς* (1700 μ.), ἡ *Ὀϊτή* (2200 μ.), τὸ *Καλλιδρομο*, ἡ *Ὄξυά*, τὰ *Βαρδούσια* (2870 μ.), ἡ *Γκιώνα* (2548 μ.) καὶ ὁ *Παρνασσὸς* (2460 μ.). Τὰ βουνὰ στὶς πλαγιές των εἶναι κατάφυτα ἀπὸ ἔλατα καὶ ὄξυες. Στὸν Παρνασσό, καθὼς καὶ στὰ ἄλλα, βόσκουν τὸ καλοκαίρι χιλιάδες πρόβατα, ἀπὸ τὰ ὅποια φτείνουν τὸ ὠραῖο τυρὶ.

Πεδιάδες. Στὴν πεδιάδα τῆς *Λαμίας*, ποὺ βρέχεται ἀπὸ τὸν Σπερχεῖο, καθὼς καὶ στὴν πεδιάδα τοῦ *Κηφισσοῦ* καλλιεργῶν τὰ σιτηρὰ, βαμβάκι καὶ καπνὸ. Στὴν Φωκίδα διακρίνομε τὴν πεδιάδα τῆς *Ἀμφίσσης* κατάφυτη ἀπὸ ἐλίές· ἐδῶ γίνονται οἱ ὠραῖες ἐληές τῆς Ἀμφίσσης (Σαλώνων).

Ποταμοί. Ὁ *Σπερχεῖος* ποταμὸς (Ἀλαμάννα) ποὺ χύνεται στὸν Μαλιακὸ κόλπο, εἶναι γνωστὸς στὴν Ἱστορίᾳ γιατί ἐκεῖ ἐπολέμησε ὁ Ἀθανάσιος Διάκος. Στὸν Κορινθιακὸν κόλπον χύνονται ὁ *Υλαιθρος* τῆς Ἀμφίσσης καὶ ὁ *Δάφνος* (Μόρνος) τῆς Δωρίδος. Ὁ *Κηφισσὸς*, ποὺ μπαίνει στὴ Βοιωτία, στὸ βόρειο μέρος τὰ νερά μαζεύονται στὴ λίμνη *Συριάδα*.

Διαιρέσεις. Ὁ νομὸς περιλαμβάνει 5 ἐπαρχίες, τῆς *Φθιώτιδος*, τοῦ *Δομοκοῦ*, τῆς *Δοκρίδος*, τῆς *Παρνασσίδος* καὶ τῆς *Δωρίδος*.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Λαμία* με 15 χιλιάδες κατοίκους καὶ με ἐπίκειο τὴ *Στυλίδα*. Συνδέεται με τὸν μεγάλο σιδηρόδρομο Ἀθηνῶν—Λαρίσης ἀπὸ τὸ σταθμὸ *Διανοκλάδι*. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Ῥπάτη*, πού ἔχει λαματικά λουτρά, ἡ *Ἀταλάντη*, ὅπου ὑπάρχουν μικρά μεταλλεῖα σιδήρου, ἡ *Ἀμφυσσα* με τὶς ὠραῖες ἐλιές. Ἐκεῖ πλησίον εἶναι οἱ *Δελφοί*, σὲ γραφικὴ θέσι, ὅπου ἦτο τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Ἡ Ἄμφισσα ἔχει λιμάνι τὴν *Ἰτέα* στὸν Κορινθιακὸ κόλπο καὶ τὸ

Ἡ Ἄμφισσα.

Γαλαξειδί. Ἡ *Γραβιά*, γνωστὴ ἀπὸ τὸ ἥρωϊκὸ χάνι πού ἐπολέμησε ὁ Ἄνδρουτσος. Τὸ *Λιδωρίκι* στὴ Δωρίδα καὶ ἡ *Ἀρτσιόνα*, ἡ πατρίδα τοῦ Διάκου, καὶ ἄλλες.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Κλίμα. Τὰ ὑψηλὰ καὶ χιονισμένα βουνὰ ἐμποδίζουν τοὺς θαλασσινοὺς ἀνέμους νὰ περνοῦν· ἔτσι φυσοῦν ἄνεμοι στεριανοὶ καὶ τὸ κλίμα στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ νομοῦ εἶναι ψυχρὸ τὸν χειμῶνα καὶ θερμὸ τὸ καλοκαίρι. Μόνο στὰ παράλια εἶναι γλυκὸ.

Προϊόντα. Στὶς πεδιάδες τῆς Λαμίας, τοῦ Κηφισσοῦ καὶ τοῦ βαθυπέδου τῆς Ἀταλάντης καλλιεργοῦνται *σιτηρά*, *καπνὸς* καὶ *βαμπάκι*. Στὴν Ἄμφισσα εὐρίσκομε τὶς ὠραῖες ἐλιές. Στὶς κοιλάδες καλλιεργοῦνται ἀμπέλια, ἐλιές καὶ φρούτα διάφορα.

Στά όρεινά μέρη και πρό παντός στά λιβάδια του Παρνασσού και τών άλλων βουνών βόσκουν τό καλοκαίρι πολλά γιδοπρόβατα. Τόν χειμώνα όμως φεύγουν και ξεχειμωνιάζουν στους κάμπους για νά ξαναγυρίσουν τήν άνοιξη. Περισσότερα από 650 χιλιάδες γιδοπρόβατα βόσκουν στις πλαγιές τών βουνών που φέρνουν τόν χρόνο κέρδος 22 εκατομμύρια δραχμές από τό γάλα, 32 εκατομ. δραχ. από τό τυρί, 4 εκατομ. δραχ. από τό βούτυρο και 2 εκατ. δραχμές από τά μαλλιά τους.

Ίαματικές πηγές. Πηγές για λουτρά στον νομό υπάρχουν σπουδαίες, που πηγαίνουν και θεραπεύονται οί άνθρωποι στά λουτρονέρια τους. Τέτοιες είναι στην *Ύπάτη*, στο *Πλατύστομο*, στα *Καμένα Βούρλα*. και στις *Θερμοπύλες*. "Όλες οί πηγές έχουν περίφημα λουτρά με ξενοδοχεία και καλή συγκοινωνία.

Πληθυσμός. 193.700 κάτοικοι.

Συγκοινωνία. Από τας Θήβας ή σιδηροδρομική γραμμή περνά τήν κοιλάδα του Κηφισσοῦ, τόν *Μπόλο*, τό *Λιανοκλάδι*, τόν *Δομοκό* και προχωρεί προς τή Λάρισα. Παραπλεύρως περνά και άμαξιτός δρόμος. Από τό Λιανοκλάδι προς τή Λαμία πηγαίνει ένας μικρός σιδηρόδρομος, που κατεβαίνει έως τή Στυλίδα.

Από τόν μεγάλο άμαξιτό δρόμο *Αθηνών—Λαρίσης* διακλαλίζονται διάφοροι άμαξιτοί προς τήν *Αμφισσα*,—*Ίτέα*, *Αιολάντη*, *Λαμία*, *Καρπενήσι* και *Λιδωρίκι*. Η θαλασσία συγκοινωνία γίνεται από τά λιμάνια του *Γαλαξειδίου*—*Ίτέας*, *Ερτεινής* στον Κορινθιακό και *Στυλίδος* και άλλων στον Εύβοϊκό κόλπο.

Άσχολίες τών κατοίκων. Οί κάτοικοι ασχολοῦνται στη γεωργία και στην κτηνοτροφία. Στά όρεινά μέρη, έπειδή τό έδαφος δέν είναι πολύ γόνιμο, αναγκάζονται οί άνθρωποι νά φεύγουν και νά ζητούν έργασίες σε άλλες πόλεις (Αθήνας, Πάτρας κλπ.).

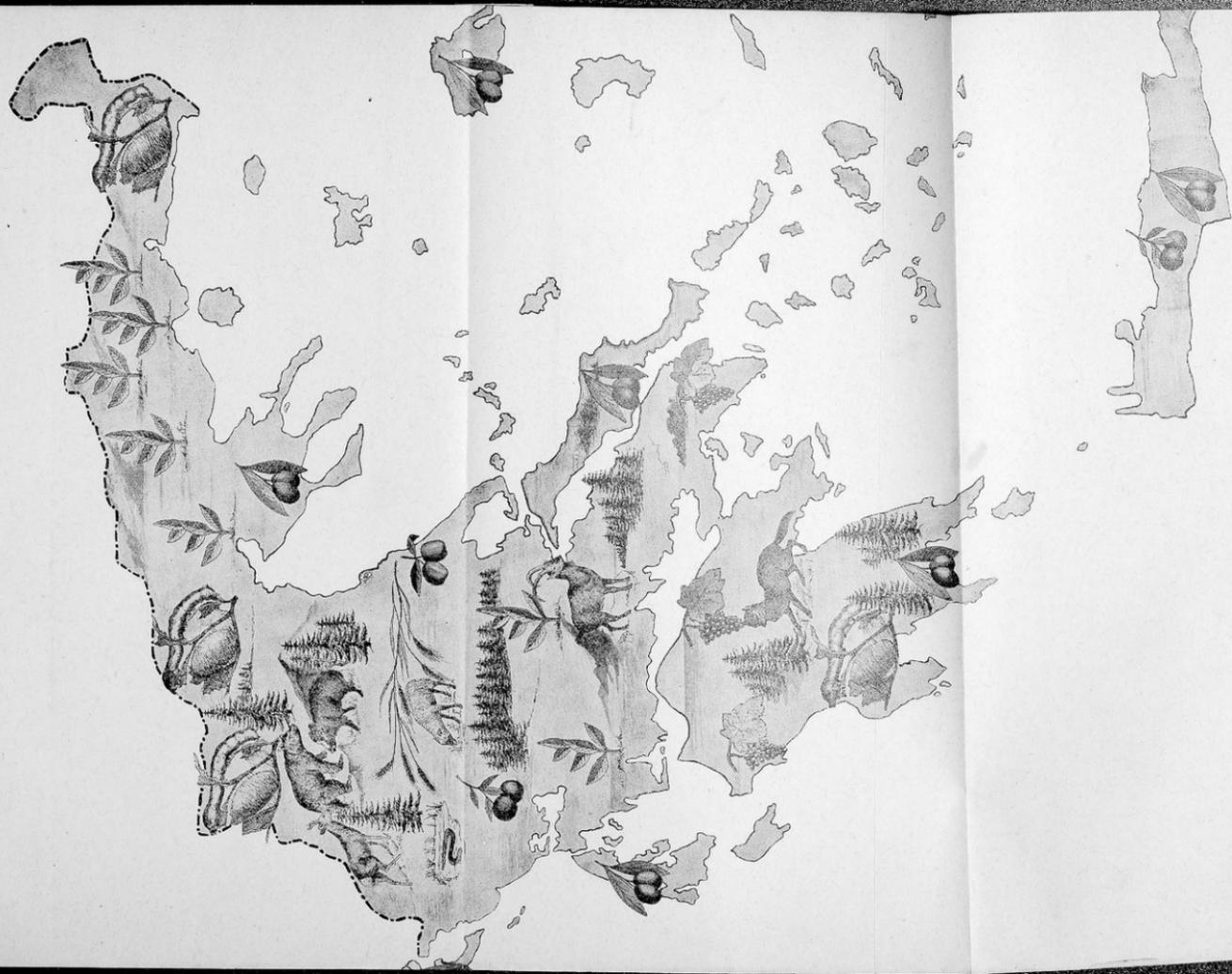
Ίστορικά μέρη. Η *Αρτοίνα*, ή *Αλαμάνα*, ή *Γραβιά*, οί *Θερμοπύλες*, οί *Δελφοί*, ή *Ελάτεια*.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα. Ο τόπος με τό καλό *τυρί* του *Παρνασσού* και τίς καλές *έλιές* της *Αμφίσσης*.

3.—Νομός Αιτωλοακαρνανίας.

—Τι παρατηρούμε στο χάρτη.

Σύνορα. Ο νομός *Αιτωλίας* και *Ακαρνανίας* προς δυσμάς βρέχεται από τόν *Αμβρακικό* κόλπο και τό *Ίόνιο πέλαγος* και προς νότον από τόν κόλπο τών *Πατρών* και τόν *Κορινθιακό*.

ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΖΩΩΝ, ΦΥΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

σο
πρ
κά
65
πο
τό
τό

σπ
λοι
στο
ἔχο

περ
τόν
καί
νει

λίζα
λάν
νία
στό

γεω
ἔδα
φεύ
Πάτ

Θεο
)
τοῦ

—T

Σ
βρέχ
πρός

Πρὸς ἀνατολὰς συνορεύει μὲ τὸν νομὸ **Φθιωτιδοφωκίδος** καὶ πρὸς βορρᾶν μὲ τοὺς νομοὺς **Ἄρτης** καὶ **Τρικκάλων**.

Ἄκρωτήρια ἔχει τὸ **Ἄκτιο** στὴν Ἀκαρνανικὴ χερσόνησο καὶ τὸ **Ἀντίρριον** στὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Ἐκτασις. 7.300 □ χιλμ. Εἶναι ὁ δεῦτερος νομὸς τοῦ Κράτους στὸ μέγεθος ὕστερα ἀπὸ τὸν νομὸ Θεσσαλονίκης.

Ἔδαφος—Ὀρη. Στὴν Ἀκαρνανία βλέπομαι τὸ **Μακρονόρος** (1000 μ.) καὶ τὰ **Τσουμέργκα** (1640 μ.). Στὴν Αἰτωλία παρατηροῦμαι διακλαδώσεις τῆς Πίνδου, τὰ **Ἄγραφα** (2160 μ.), τὸν **Τυμφρηστὸ** (Βελοῦχι, 2319 μ.), τὴν **Καλλιακούδα** (2190 μ.), τὸ **Παναιτωλικὸ** (2000 μ.), τὸ **Τρίκοβο** (1750 μ.), τὸ **Τσεκούρι** (1780 μ.) καὶ τὸν **Ἀράκυνθο** (Ζυγὸς 955 μ.).

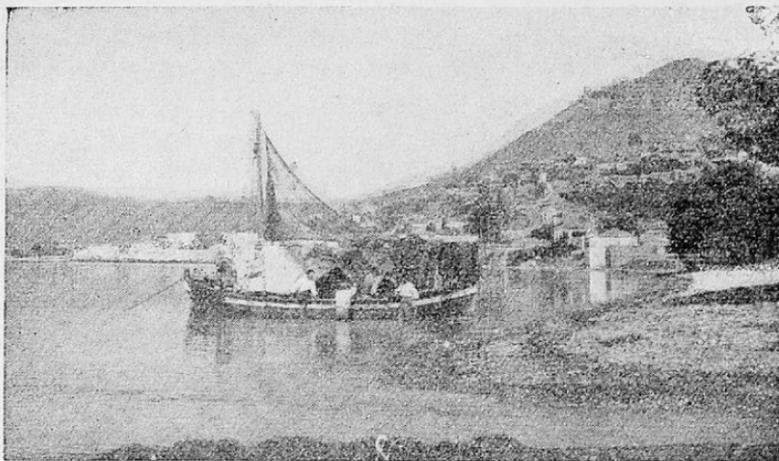
Πεδιᾶδες. Τὸ ἔδαφος σὲ ὅλον τὸ νομὸ εἶναι ὀρεινὸ καὶ ὕψηλό. Μόνο στὸ βάθος τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ὑπάρχει ἓνα στενὸ, χαμηλὸ μέρος, ποῦ μεγαλώνει πρὸς τὰ κάτω καὶ σχηματίζει τὴν πεδιάδα τῆς **Λεπενούς**, ἡ ὁποία περνώντας τὸν Ἀχελῶο ἐξαπλώνεται πρὸς ἀνατολὰς μὲ πολλὰς λίμνες καὶ ὀνομάζεται πεδιάς τοῦ **Ἀγρινίου**. Πρὸς Ν. βλέπομε καὶ τὴ μικρὴ πεδιάδα τοῦ **Μεσολογγίου** ἀνάμεσα στὶς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελῶου καὶ τοῦ Εὐήνου.

Λίμνες—Ποταμοί. Πολλὰς λιμνοθάλασσοι σχηματίζονται κοντὰ στὸν Ἀβρακικὸ κόλπο καὶ στὶς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελῶου. Πλησίον τοῦ Ἀμβρακικοῦ εἶναι ἡ διπλὴ λίμνη **Ἀμβρακία**, ποῦ ἀνάμεσα περνᾷ ὁ δρόμος Κραβασαρά—Ἀγρινίου, ἡ **Ὀζερός**, ἡ **Τριχωνίδα**, ἡ **Λυσιμαχία**. Ποταμοὶ εἶναι ὁ **Ἀχελῶος**, ποῦ χωρίζει τὴν Ἀκαρνανία ἀπὸ τὴν Αἰτωλία καὶ χύνεται στὸ Ἴόνιο πέλαγος. Ἐχει πολὺ νερὸ καὶ μεταφέρει τὴν ξυλεῖα ποῦ ἐπιτιδες ρίχνουν οἱ ὑλοτόμοι στὴν κοίτη του. Τρέχει μὲ μεγάλη ὄρμη καὶ παρασύρει ἄσπρη λάσμη, γι' αὐτὸ λέγεται **Ἀσπροπόταμος**. Ἀνατολικά ὁ **Εὐήνος**, ποῦ πηγάζει ἀπὸ τὰ Βαρδούσια καὶ χύνεται πλησίον τοῦ Μεσολογγίου. Λέγεται καὶ **Φίδαρης** ἐπειδὴ ἔχει πολλὰ γυρίσματα καὶ μοιάζει σὰν φίδι. Ὁ **Μόρνος**, ποῦ χρησιμεύει ὡς σύνορο μὲ τὴ Δωρίδα.

Πόλεις. Τὸ **Μεσολόγγι** 12 χιλ. κατ., δοξασμένο κατὰ τὴν Ἐπανάστασι. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ κοντὰ στὴ λιμνοθάλασσα, ὅπου εἶναι καὶ τὰ ἱστορικὰ νησιά **Βασιλάδι**, **Κλείσοβα** καὶ **Αἰτωλικό**. Στὴ λιμνοθάλασσα ψαρεύονται ἄφθονα ψάρια, πρῶ πάντος κέφαλοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους βγαίνει τὸ ὠραῖο αὐγοτάραχο. Τὸ **Ἀγρίνιο** 20 χιλ. κατ. μὲ τὰ καλὰ καπνά. Τὸ **Καρπενήσι** στὸν Τυμφρηστὸ, ὅπου τὸ 1823 ἐφονεύθη. πολεμώντας **Ν. Παπασπύρου, Νέα Γεωγραφία: Ἑλλάδα**, ἔκδ. 4η

κατὰ τῶν Τούρκων, ὁ ἥρωας Μᾶρκος Μπότσαρης, καὶ ἡ **Ναύπακτος** στὸν Κορινθιακὸ κόλπο. Στὴν Ἀκαρνανία ἡ **Ἀμφιλοχία**, ἡ **Βόνιτσα** καὶ ὁ **Ἀστακός**.

Διαίρεσις. Ὁ νομὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ 6 ἐπαρχίες, ἧτοι :

Ἡ Ναύπακτος.

τῆς **Τριχωνίας**, **Μεσολογγίου**, **Ναυπακτίας**, **Εὐρυτανίας**, **Βονίτσης**, καὶ **Βάλτου**.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Κλίμα. Στὰ δυτικὰ καὶ νότια μέρη, ὅπου φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, ὁ χειμώνας εἶναι μαλακὸς καὶ τὸ καλοκαίρι δροσερό. Ἐδῶ οἱ βροχές εἶναι ἀφθονες. Στὸ κέντρο ὅμως, καὶ πρὸ παντὸς κοντὰ στὶς λιμνοθάλασσες, ὑπάρχουν ἔλη καὶ οἱ ἄνθρωποι ὑποφέρουν ἀπὸ ἐλονοσία. Βορειοανατολικά, ὅπου εἶναι ὑψηλὰ βουνὰ καὶ φυσοῦν στεριανοὶ ἄνεμοι, ὁ χειμώνας εἶναι πολὺ ψυχρὸς καὶ τὸ καλοκαίρι θερμό.

Προϊόντα. Στὰ ὄρεινά μέρη τρέφουν γιδοπρόβατα, χοίρους καὶ ἄλλα ζῶα. Στὶς κοιλάδες καὶ πεδιάδες καλλιεργοῦν σιτηρὰ, καπνὰ, φρούτα, κρομμύδια, ρύζι στὰ ἐλώδη μέρη, καὶ ἄλλα. Σπουδαῖα ἐπίσης προϊόντα εἶναι τὰ ψάρια καὶ τὰ αὐγοτάραχα Μεσολογγίου.

Φυτὰ. Οἱ κορυφές τῶν βουνῶν τοῦ νομοῦ εἶναι γυμνές, ὅλες ὅμως οἱ πλαγιές τῶν εἶναι σκεπασμένες ἀπὸ δάση μὲ δένδρα : βελανιδιές, ὀξυές, ἔλατα, καστανιές καὶ ἄλλα. Τὰ βε-

λανίδια τρώγουν και τρέφονται οι χοίροι και τη φλούδα τους την μεταχειρίζονται οι άνθρωποι στη βυρσοδεψία. Μεγάλη ξυλεία μεταφέρουν τα νερά των ποταμών κάθε χρόνο και άφθονα κάρβουνα πωλούνται στις αγορές μας από τα βουνά της Αίτωλοακαρνανίας.

Ζώα. Στα δάση και στα βουνά του νομού συναντούμε λύκους, άλεποϋδες, άγριοχοίρους, άγριογιδια, τσακάλια και άλλα.

Πληθυσμό έχει διακόσιες δέκα χιλιάδες (210.00) κατοίκους. Στα όρεινά μέρη οι άνθρωποι άσχολούνται στη γεωργία, στην κτηνοτροφία, στην ύλοτομία και στο μάζευμα των βελανιδιών, ενώ στα χαμηλότερα στην καπνοφυτεία, στην έλαιοπαραγωγή και στο ψάρευμα. Άρκετοι εργάζονται στα καπνεργοστάσια. Κυριώτερο λιμάνι, από το όποιο έξάγονται βελανίδια και άλλα προϊόντα, είναι του *Άστακού*.

Συγκοινωνία. Άξιόλογα λιμάνια, όπου φέρνουν και παίρνουν έμπορεύματα, είναι το *Κρουονέρι* του Μεσολογγίου, ή *Ναύπακος*, ή *Ζαβέρδα*, ο *Άστακός*, ή *Βόνιστα* και ή *Άμφιλοχία*.

Στην ξηρά έχει μικρό σιδηρόδρομο από το Κρουονέρι στο Μεσογόγγι και Άγρίνιο, καθώς και πολλούς άμαξιτούς δρόμους.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα. Η χώρα με τα βελανίδια και το αύγοτάραχο.

4.—Νομός Εύβοίας.

—*Τί παρατηροῦμε στο χάρτη.*

Σύνορα. Ύστερα από την Κύπρο και την Κρήτη ή *Εύβοια* είναι το τρίτο μεγάλο νησί της πατρίδος μας.

Βρέχεται από Β. από τον *Μαλιακό* κόλπο, προς Δ. από τον *Εύβοϊκό* και νοτιοανατολικά από το *Αιγαίο* πέλαγος.

Έκτασις. 4.108 □ χιλιόμετρα.

Έδαφος—**Όρη.** Προς βορρᾶν διακρίνομε το χαμηλό όρος *Τελέθριο* (971 μ.) και το *Κανδήλι* (1352 μ.). Στο μέσον ή *Δίοψη* (1365 μ.), βουνό άπότομο, που μόνον στις πλαγιές σκεπάζεται από πεδκα και καστασιές. Προς Ν. βλέπομε την *Όχη* (1370 μ.), σπουδαίο βουνό για τον σχιστόλιθο και τα μάρμαρα που βγάξει.

Πεδιάδες—**Ποταμοί**—**Πόλεις.** Πολλές μικρές πεδιάδες και και κοιλάδες εύφορες σχηματίζονται από τα όρη, και τέτοιες είναι:

Προς Β. ή πεδιάδα του *Κάλλαντος* (Ξεριᾶ) ποταμού; κατά-

φυτη από άμπέλια. Πρὸς Α. στὸ Αἶγαῖο χύνονται μικροὶ ποταμοὶ περνώντας ἀνάμεσα ἀπὸ κατάφυτα μέρη. Στὸ βόρειο μέρος εἶναι ἡ *Αἰδηψός*, γνωστὴ γιὰ τὰ λουτρά, καὶ οἱ *Ὠρεοί*, τὸ ἐπίνειο τῆς πεδιάδος. Ἐδῶ κατοικοῦν πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπειδὴ εἶναι εὐφορο τὸ μέρος. Κοντὰ στὸ Τελέθριο ἀπλώνεται ἄλλη μικρὴ πεδιάδα εὐφορη, ὅπου βγαίνει καὶ λευκόλιθος. Ἐπίνειο τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι ἡ *Λίμνη*.

Στὴν *κεντρικὴ* Εὐβοία συναντοῦμε δύο λεκανοπέδια, ἓνα ἀνατολικά πλησίον τῆς *Κύμης*, καὶ ἄλλο δυτικά, πού καταλήγει στὴ *Χαλκίδα*, τὴν πρωτεύουσα τῆς Εὐβοίας. Τὸ λεκανοπέδιο αὐτὸ ποτίζεται ἀπὸ τὸν *Δήλαντα* ποταμὸ καὶ εἶναι εὐφορο. Εἰς τὴν πεδιάδα αὐτὴ ὑπῆρχαν τὰ παλιὰ χρόνια δύο ἀρχαῖες πόλεις, ἡ *Χαλκίδα* καὶ ἡ *Ἐρέτρια*.

Στὴ *νότιο* Εὐβοία ἡ Ὀχη σχηματίζει τὴν εὐφορη πεδιάδα τῆς *Καρύστου*, ὅπου ἐξάγεται μάρμαρο, μόλυβδος καὶ ψευδάργυρος ἀπὸ τὰ γύρω βουνά. Βορειότερα σχηματίζεται μία μικρὴ λίμνη, πού στὶς μεγάλες ξηρασίες ξηραίνεται.

Ἀκρωτήρια. Πρὸς βορρᾶν βλέπομε τὸ *Κήναιο* καὶ τὸ *Ἀρτεμίσιο*, ὅπου ἔγινε ἡ ναυμαχία μετὰξὺ Περσῶν καὶ Ἑλλήνων, καὶ πρὸς νότον τὸν *Καφηρέα* (Κάβο Ντόρο) καὶ τὸ *Κανδήλι*.

Πορθμὸς εἶναι ὁ τοῦ *Εὐρίπου*, πού ἔχει πλάτος 40 μ. Μία γέφυρα κινητὴ ἐνώνει τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα μὲ τὴ Χαλκίδα καὶ ἀνοίγει ὅταν περνοῦν τὰ πλοῖα. Ἐδῶ γίνεται *παλίρροια*, δηλαδὴ τὰ νερά τρέχουν σὰν ποταμὸς μὲ ὄρμῃ 6 ὥρες πρὸς βορρᾶν καὶ ἄλλες 6 πρὸς νότον.

Νησιά. Στὸν νομὸ Εὐβοίας περιλαμβάνονται καὶ οἱ βόρειες Σποράδες, ἡ *Σκιάθος*, ἡ *Σκόπελος*, ἡ *Ἀλόνησος* καὶ ἡ *Σκῦρος* μὲ τοὺς πολλοὺς ἀστακοὺς.

Διαίρεσις. Ὁ νομὸς Διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίες: τῆς *Ἰστιαίας*, τῆς *Χαλκίδος*, τῆς *Καρυστίας* καὶ τῆς *Σκοπέλου*.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τῆς νήσου.

Κλίμα. Ἡ Εὐβοία πού βρέχεται γύρω ἀπὸ θάλασσα καὶ δὲν τὴν φθάνουν οἱ κρύοι στεριανοὶ ἄνεμοι, ἔχει κλίμα ὅμοιο μὲ τὴν Ἀττικὴν, ξηρὸ, γλυκὺ καὶ ὑγιεινὸ.

Προϊόντα. Στὶς κοιλάδες καλλιεργοῦνται σιτηρὰ διάφορα καὶ ὄσπρια. Ἐπίσης λαχανικὰ καὶ ἀμπελοφυτεῖες καλλιεργοῦνται μὲ μεγάλη ἀπόδοσι. Παντοῦ στὶς πλαγιές καὶ στὶς ἀκροθαλασσιές πρασινίζουν οἱ ἐλιές.

Ἀπὸ τὰ κατάφυτα βουνά της ἐξάγονται πολλὰ δασικά προϊόντα καὶ ἄρκετὰ κτηνοτροφικά.

Στὴ Χαλκίδα, στὴν Κύμη, στὸ Ἴαλιβέριο ὑπάρχουν ἐργοστάσια *λιγνίτου* καὶ *λευκολίθου*. Στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἔθεωρεῖτο ἡ χώρα τοῦ χαλκοῦ.

Πληθυσμός. 154 χιλιάδες κάτοικοι, πού ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν κτηνοτροφία, στὴν ἐλαιοπαραγωγή.

Συγκοινωνία. Ἡ Εὐβοία ἔχει στὴν ξηρὰ συγκοινωνία μὲ ἀμαξιτοὺς δρόμους καὶ στὴ θάλασσα μὲ ἀτμόπλοια πού περνοῦν ἀπὸ τὶς παραλιακὲς πόλεις καὶ τὰ ἐπίνεια.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ χώρα τῆς παλιρροίας, τοῦ λιγνίτου καὶ τοῦ λευκολίθου.

Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ Εὐβοία.

Ἔκτασις 24.995 □ χιλμ. Πληθυσμὸς 1.592.850 κατ.

Ν ο μ ὸ ς	Ἔκτασις νομοῦ	Πληθυσμὸς ἀπογραφῆς 1928	Πρωτεύουσα	Πληθ. πρωτ.
Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας	6.511 □ χιλ.	1.024.670 κ.	Ἀθῆναι	700 χιλ. κ.
Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος	6.597 > >	193.680 >	Λαμία	15 > >
Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας	7.779 > >	220.055 >	Μεσολόγγιον	12 > >
Εὐβοίας	4.108 > >	154.449 >	Χαλκίδα	17 > >

Β. — Η Π Ε Ι Ρ Ο Σ

(ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ)

Σύνορα. Ἡ Ἠπειρος συνορεύει πρὸς βορρᾶν μὲ τὴν Ἀλβανίαν, πρὸς ἀνατολὰς μὲ τοὺς νομοὺς *Φλωρίνης*, *Κοζάνης* καὶ *Τρικινάλων* καὶ πρὸς νότον βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ συνορεύει μὲ τὸν νομὸ *Αἰτωλοακαρνανίας*.

Ἔκτασις. 9.351 □ χιλιόμετρα.

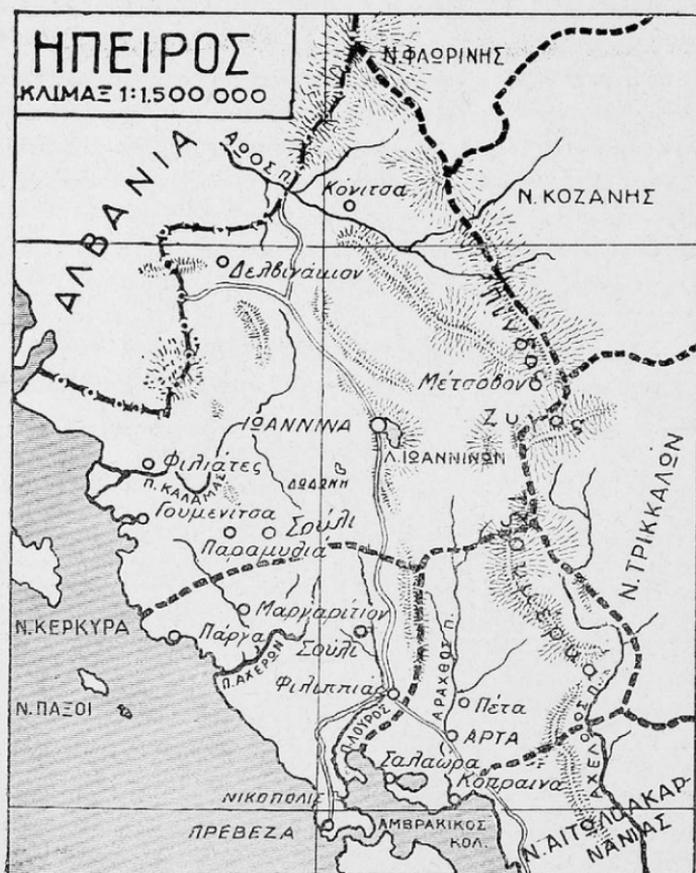
Πληθυσμὸς ἔχει 312.650 κατοίκους.

Κλίμα. Στὰ παράλια καὶ στὰ πεδινὰ μέρη, ὅπου φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, τὸ κλίμα εἶναι γλυκὺ μὲ πολλὰς βροχές. Στὰ ὄρεινὰ ὁμως ὁ χειμῶνας εἶναι πολὺ ψυχρὸς καὶ τὸ καλοκαίρι ζεστό.

Ζῶα. Καὶ ἐδῶ στὰ βουνὰ συναντοῦμε λύκους, ἀλεπούδες, ἀρκούδες, κουνάρια, λαγούς, ἐλάφια, ἀγριόγιδα καὶ ἄλλα.

Φυτά. Ἡ ἀλίφασκιά, ἡ ἰτιά, τὰ σπάρτα καὶ διάφορα ἄλλα μικρὰ φυτὰ ἀπαντοῦν στὶς πλαγιὰς τῶν βουνῶν καὶ στοὺς ἀγρούς.

Στὰ ὄρη ὑπάρχουν δάση ἀπὸ πευκα, βελανιδιές, ὄξυές καὶ ἔλατα. Στὰ χαμηλότερα εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλιά καὶ στοὺς κάμπους τὰ ἀμπέλια, ὁ καπνὸς καὶ τὰ σιτηρά.

Χάρτης τῆς Ἡπείρου.

Διαίρεσις. Ἡ Ἡπείρος εἶναι Γενικὴ Διοίκησι καὶ περιλαμβάνει 3 νομοὺς: Ἄρτης, Πρεβέζης καὶ Ἰωαννίνων.

1.—Νομὸς Ἄρτης.

—Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.

Σύνορα. Εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μικροὺς νομοὺς τῆς πατρίδος μας καὶ συνορεύει ΝΑ. με τὸν νομὸ Αἰτωλοακαρνανίας, Α. με τὸν νομὸ Τρικκάλων, ΒΔ. με τὸν νομὸ Ἰωαννίνων καὶ δυτικά με τὸν νομὸ Πρεβέζης.

Ἐκτασις. 1.700 □ χιλιόμετρα.

Ὅρη. Μεγάλο βουνὸν κατάφυτο ἀπὸ δάση μὲ ἔλατα, ὄξυές, καστανιές, βελανιδιές καὶ ἄλλα εἶναι τὰ Τσουμέρκα (2394 μ.) μὲ πολλὰ διακλαδώσεις.

Ποταμοὶ εἶναι ὁ *Ἀχελῶος*, πὺ χρησιμεύει καὶ γιὰ σύνορον τῶν νομῶν *Ἀρτης* καὶ *Τρικιάλων*, ὁ *Ἀραχθός* καὶ ὁ *Δούρος*.

Πεδιᾶδες. Ὅλο τὸ βορειοανατολικὸν τμήμα τοῦ νομοῦ εἶναι ὄρεινόν, ἐνῶ τὸ νοτιοδυτικὸν εἶναι ἡ εὐφορὴ πεδιάδα τῆς *Φιλιπιάδος*. Τὸ μέρος, πὺ εἶναι κοντὰ στὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον εἶναι ποταμὸχῶστο καὶ ἔχει πολλὰ ἔλη καὶ λιμνοθάλασσες μὲ ἰχθυοτροφεία.

Πόλεις. Ἡ *Ἄρτα* 5000 κατ. πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ στὸν Ἀραχθὸν ποταμὸν, ἡ *Ἀλική*, ἐπίγειο, ἡ *Σκουληκαριά*, μικρὸ χωριὸν, πατρίδα τοῦ Γ. Καραϊσκάκη, τὸ *Πέττα*, ὅπου ἐφονεύθησαν πολεμοῦντες κατὰ τῶν Τούρκων (1822) πολλοὶ Σουλιῶτες καὶ φιλέλληνες καὶ ἄλλοι.

Διαίσεις. Ὁ νομὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν ἐπαρχίαν: τῆς *Ἀρτης*.

— *Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.*

Κλίμα. Στὰ ὄρεινά μέρη ἔχουν ψυχρὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ καλοκαίρι. Στὰ πεδινὰ ὅμως, τὰ ἐλώδη, οἱ ἄνθρωποι ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν θερμότητα. Ὀλόκληρες ἐκτάσεις εἶναι σκεπασμένες μὲ ἔλη.

Προϊόντα. Στὴν πεδιάδα καλλιεργοῦνται σιτηρὰ, καπνός, ἀμπέλια, βαμπάκι, σουσάμι, ἐλιές καὶ πορτοκαλλιές. Εἶναι γνωστὰ τὰ ἄρτινα πορτοκαλλία. Τὰ ὄρεινά παράγουν κτηνοτροφικὰ καὶ δασικὰ εἶδη (κάρβουνα, ἀσβέστη, καυσόξυλα) κλπ.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ νομοῦ ἀνέρχεται εἰς 52 χιλ. κατοίκους, πὺ ἀσχολοῦνται, ὅσοι ζοῦν στὴν πεδιάδα, στὴ γεωργίαν, στὴν καπνοφυτεῖαν καὶ στὸ ψάρευμα, ἐνῶ στὰ ὄρεινά ἀσχολοῦνται στὴν κτηνοτροφίαν καὶ στὴν ὕλοτομίαν.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία εἶναι μικρὴ. Ἡ Ἄρτα ἐνώνεται μὲ ἄμαξιτὸ δρόμον μὲ τὸ Μεσολόγγιν, τὴ Φιλιπιάδα, τὴν Πρέβεζαν καὶ τὴν Ἀλυκήν. Δὲν ἔχει καλὴν συγκοινωνίαν ἐξ αἰτίας τῶν βουνῶν τῆς.

2.—Νομὸς Πρεβέζης.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς συναρεῖται πρὸς βορρᾶν μὲ τὸν νομὸν

Ίωαννίνων. πρὸς ἀνατολὰς μὲ τὸν νομὸν *Ἄρτης* καὶ βρέχεται πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὸ *Ίόνιο* πέλαγος καὶ πρὸς νότον ἀπὸ τὸν *Ἀμβρακικὸ* κόλπο.

Νησιά. Στὸν νομὸ ἀνήκει τὸ νησί ἡ *Λευκάδα*.

Ἔκτασις. 1.615 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος — Ὀρη — Ποταμοί. Συνέχεια τῶν βουνῶν τοῦ Σουλίου εἶναι τὸ *Ξεροβούνι* καὶ τὰ βουνὰ τοῦ ἱστορικοῦ *Ζαλόγγου*. Μόνον κοντὰ στὴν Πρέβεζα καὶ στὴν Πάργα τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινό, τὸ ἄλλο μέρος εἶναι ὄρεινόν. Ποταμοί εἶναι ὁ *Δοῦρος* καὶ ὁ *Ἀχέροντας*.

Πόλεις. Ἡ *Πρέβεζα* (ἢ Νικόπολις) 8.700 κατ. πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, ἡ *Φιλιπιάδα* καὶ ἡ *Λευκάδα* στὸ νησί τῆς.

— *Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.*

Κλίμα. Καὶ ἐδῶ στὰ πεδινὰ μέρη, ὅπου φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, τὸ κλίμα εἶναι γλυκύ. Τὰ ὄρεινά ὅμως ἔχουν ψυχρὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ καλοκαίρι. Κοντὰ στὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχέροντα ποταμοῦ σχηματίζονται ἔλη. Εἶναι ἡ *Ἀχερουσία* λίμνη τῆς μυθολογίας. Ἡ περιοχὴ αὐτὴ μὲ τὰ ἔλη πραγματικὰ εἶναι ὁ Ἄδης τῶν Ἀρχαίων, γιὰτὶ πολλοὶ ἀποθνήσκουν κάθε χρόνο ἀπὸ τὶς θέρμες.

Προϊόντα. Στὶς πεδιάδες κοντὰ στὴν Πρέβεζα καὶ στὴ Λευκάδα παράγεται ἐκλεκτὸ λάδι καὶ σιτηρὰ. Στὴ Λευκάδα μάλιστα εὐδοκιμοῦν ἀμπέλια καὶ καλλιεργοῦν καὶ σταφίδα καὶ ἄλλα. Στὰ ὄρη ὑπάρχουν δάση δημόσια καὶ ἰδιωτικά. Ἀπὸ αὐτὰ βγάζουν ξυλεῖα, ξυλοκάρβουνα, καυσόξυλα, ἀσβέστη καὶ βελανίδια.

Πληθυσμὸ ἔχει 80.000 κατοίκους ποὺ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν κτηνοτροφία καὶ στὰ δασικὰ προϊόντα.

Συγκοινωνία. Ἡ συγκοινωνία στὴν ξηρὰ εἶναι μικρὴ μὲ ἀμαξιτοὺς δρόμους. Λιμάνι γιὰ τὴ θαλασσία συγκοινωνία εἶναι ἡ *Πρέβεζα*.

Ἱστορικοὶ τόποι. Τὸ *Ζάλογγο*, ὁ *Ἀχέροντας*.

3.— Νομὸς Ἰωαννίνων.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Πρὸς Δυσμὰς συνορεύει μὲ τὸν νομὸν *Θεσπρωτίας*. Πρὸς Βορρᾶν μὲ τὴν *Ἀλβανίαν* καὶ τὸν νομὸν *Φλωρίνης*,

πρός Ἀνατολάς μέ τοὺς νομοὺς *Κοζάνης* καὶ *Τρικιάλων* καὶ
πρός Ν μέ τὸν νομὸν *Πρεβέζης*.

Ἔκτασις, 4.000 □ χιλιόμετρα περίπου.

Ἔδαφος. Καὶ ἐδῶ ἡ *Πίνδος* διακλαδίζεται σὲ πολλὰ ἄλλα
μικρότερα βουνά τοῦ *Μετσόβου* τῶν *Τζουμέρων* καὶ ἄλλων.

Τὰ Ἰωάννινα μέ τὴ λίμνη.

Ποταμοὶ εἶναι ὁ Ἄωος πού μπαίνει στό Ἀλβανικὸ ἔδα-
φος καὶ ὁ *Καλαμᾶς* πού χύνεται ἀπὸ τὸ Νομὸ Θεσπρωτίας στό
Ἰόνιο Πέλαγος.

Λίμνη εἶναι ἡ *Παμβῶτις* (τῶν Ἰωαννίνων) ἡ ὁποία ἐνώνε-
ται μέ μία μικρὴ λίμνη τὴ *Δαψίστα* μέ παλαιὰ διώρυγα. Στὸ
μέσον εἶναι ἓνα μικρὸ νησάκι, ὅπου ἐφονεύθη ὁ περιβόητος
Ἄλῃ-Πασᾶς.

Διαιρέσεις. Ὁ νομὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἐπαρχίας:
Ἰωαννίνων καὶ *Μετσόβου*.

Πόλεις. Τὰ Ἰωάννινα πλησίον τῆς λίμνης, μέ 21 χιλ. κα-
τοίκους, πρωτεύουσα καὶ ἔδρα Γενικῆς Διοικήσεως, ἱστορικὴ
πόλις γιὰ τοὺς πολέμους τοῦ Ἄλῃ-Πασᾶ. Ἐκεῖ πλησίον εἶναι

τὸ μικρὸ χωριὸν **Μπιζάνι** γνωστὸ γιὰ τὴν ἔνδοξο νίκη τοῦ στρατοῦ μας, ὅταν ἠλευθέρωσε τὴν Ἡπειρο στὰ 1912-13.

ΒΑ τῶν Ἰωαννίνων, στίς κοιλάδες τοῦ Μιτσικέλι καὶ τῆς Τύμφης εἶναι ἡ περιοχή τῶν **Ζαγοροχωρίων** μετὰ τὰ γραφικὰ ὄρεινά χωριά τοῦ **Ζαγορίου**. Πλησίον τῆς Πίνδου εἶναι τὰ **Καστανοχώρια**. Ἀνατολικά τῶν Ἰωαννίνων εἶναι τὰ χωριά τοῦ **Μαλακασίου** (Συρράκου).

Εἰς τὴν ὁδὸν Ἰωαννίνων - Μετσόβου εἶναι ἡ λοφοσειρὰ τοῦ **Δρίσκου**, ὅπου ἐφονεύθη ὁ ποιητὴς **Μαβίλλης** κατὰ τὸν ἐλευθερωτικὸν ἀγῶνα τοῦ ἔτους 1912. Ἡ **Κόνιτσα** καὶ τὸ **Μέτσοβο**, πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Μετσόβου, πατρίδα τοῦ εὐεργέτου τοῦ Ἔθνους μας **Ἀβέρωφ** καὶ ἄλλων μεγάλων εὐεργετῶν.

ΝΔ τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους **Τομάρου** ἦτο ἡ ἀρχαία πόλις **Δεδώνη** γνωστὴ ἀπὸ τὸ **Μαντεῖον τοῦ Διός**.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Κλίμα. Τὸ κλίμα εἶναι ὑγιεινὸ καὶ ψυχρὸ, γιὰ τὴν ὑψηλὰ βουνὰ ἐμποδίζουν τοὺς θαλασσίνοὺς ἀνέμους νὰ περνοῦν καὶ ἐπικρατοῦν ψυχροὶ στεριανοὶ ἄνεμοι.

Προϊόντα. Πεδιάδα δὲν ὑπάρχει μεγάλη ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μικρὴ τῶν Ἰωαννίνων. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι ὀλίγα δημητριακὰ καὶ λάδια εἰς τὰ παράλια καὶ κτηνοτροφικὰ καὶ δασικὰ εἰς τὰ ὄρεινά. Στὴ λίμνη ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη ψαριῶν, ψαρεύουν καὶ τὰ φημισμένα χέλια.

Πληθυσμὸς - Ἀσχολίες. Ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 110 χιλ. κατοίκους. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ καθὼς ὅλης τῆς Ἡπείρου ἐκτὸς ἀπὸ ὀλίγα μέρη εἶναι ὄρεινόν, γι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως στὴν κτηνοτροφία, τὰ δασικὰ προϊόντα καὶ ὀλίγοι στὴ γεωργία. Πολλοὶ ξενιτεύονται εἰς ξένα κράτη, ὅπου πλουτίζουν καὶ γίνονται ἀνθρώποι πλούσιοι καὶ χρήσιμοι στὸν τόπο τους καὶ εὐεργέται στὴν Πατρίδα μας (**Τοσίτσας, Ριζάρης, Ζάππας, Χατζηκώστας, Ἀβέρωφ, Ζησιμάδας, Βασίλειος Μελάς** καὶ ἄλλοι).

Ἱστορικαὶ πόλεις. **Ἰωάννινα, Δεδώνη, Δρίσκος, Μπιζάνι.**

Βορειοδυτικὰ τῆς Ἡπείρου εἶναι ἡ περιφέρεια τοῦ **Ἀργυροκάστρου**, ἡ **Αὐλώνα** καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ χωριά, τὰ ὅποια πρὶν ἀνήκον στὴν Ἀλβανία, τὴν ὥρα ὅμως τὰ κατέλαβε καὶ διοικεῖ ἡ Ἰταλία.

4.—Νομὸς Θεσπρωτίας.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς αὐτὸς ἀπεχωρίσθη πρὸ ὀλίγου ἀπὸ τὸν νομὸν Ἰωαννίνων καὶ συνορεύει πρὸς Β μετὴν Ἰαλβανίαν, πρὸς Ἰανατολὰς μετὸν νομὸν Ἰωαννίνων, νότια μετὸν νομὸν Πρεβέζης καὶ δυτικά μετὸ Ἰόνιον Πέλαγος.

Ἔκτασις. 2.000 □ χιλιόμετρα περίπου.

Ἐδαφος ὄρεινόν. Πρὸς νότον εἶναι τὰ βουνὰ τοῦ Σουλίου.

Ποταμοί. Ὁ Καλαμᾶς καὶ ὁ Ἀχέρων ποὺ χύνονται εἰς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος καὶ χρησιμεύουν ὡς σύνορον μετὸς τοὺς νομοὺς Πρεβέζης καὶ Ἰωαννίνων.

Πόλεις. Ἡ Ἐγουμενίτσα (7.000 κ.) πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, παράλιος πόλις. Ἐχει ὠραῖο λιμάνι καὶ ἐνώνεται διὰ ἀμαξιτῆς ὁδοῦ μετὰ Ἰωάννινα. Ἡ Παραμυθιά, οἱ Φιλιάτες, τὸ Μαργαρίτι καὶ ἡ Πάργα. ΝΑ εἶναι τὸ Σοῦλι, γνωστὸ γιὰ τοὺς ἀγῶνες τοῦ κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, πατρίς τοῦ Μάρκου Μπότσαρη καὶ τοῦ Τζαβέλα.

— *Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.*

Κλίμα. Εἰς τὰ παράλια ὅπου φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι τὸ κλίμα εἶναι γλυκὺ εἰς τὰ μεσόγεια ὁμως, τὰ ὄρεινά μέρη, εἶναι ψυχρόν.

Προϊόντα ἔχει ὀλίγα δημητριακὰ καὶ ἔλαιον εἰς τὰ παράλια, κτηνοτροφικά καὶ δασικά εἰς τὰ ὄρεινά.

Πληθυσμός. Ἐχει 70 χιλ. κατοίκους, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὴν κτηνοτροφίαν.

Ἱστορικαὶ πόλεις. Σοῦλι καὶ ἡ Πάργα ἀπέναντι τῶν Παξῶν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι, ὅταν ἐπωλήθη ἡ πατρίδα των τὸ 1819 εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶν ἐξέθαψαν τὰ ὀσᾶ τῶν προγόνων των καὶ ἐκατοίκησαν εἰς τὰς Ἰονίους νήσους.

Ἡπειρος.

Ἔκτασις 9.351 □ χιλ. Πληθυσμὸς 312.650 κατ.

Νομοὶ	Ἔκτασις νομοῦ	Πληθυσμὸς ἀπογραφῆς 1928	Πρωτεύουσα	Πληθ. πρωτ.
Ἄρτης	1736 □ χιλ.	52.600 κατ.	Ἄρτα	5.000 κάτ.
Πρεβέζης	1445 > >	80.000 >	Πρεβέζα	8.700 >
Ἰωαννίνων	4000 > >	110.000 >	Ἰωάννινα	21.000 >
Θεσπρωτίας	2000 > >	70.000 >	Ἡγουμενίτσα	700 >

Γ'. — ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Σύνορα. Ἡ Θεσσαλία συνορεύει πρὸς βορρᾶν με τοὺς νομοὺς *Θεσσαλονίκης* καὶ *Κοζάνης*, πρὸς δυσμᾶς με τὴν

Χάρτης τῆς Θεσσαλίας.

Ἡπειρο, πρὸς νότον με τοὺς νομοὺς *Αἰτωλοακαρνανίας* καὶ *Φθιωτιδοφωκίδος*, καὶ πρὸς ἀνατολᾶς βρέχεται ἀπὸ τὸν *Παγασητικὸν* καὶ τὸν *Θερμαϊκὸν* κόλπον.

Κόλποι. Κυριώτερος κόλπος εἶναι ὁ Παγασητικὸς καὶ οἱ ἀρχεὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ.

Ἄκρωτήρια. Στὴ χερσόνησο τῆς Μαγνησίας εἶναι τὸ

άκρωτήριον *Σηπιάδα* καὶ τὸ *Ποσειδίου* ἀριστερὰ στὴν εἴσοδο τοῦ Παγασσητικοῦ (κ. Σταυρός).

Ἔκτασις. 13.335 □ χιλιόμετρα.

Πληθυσμὸς. 495 χιλ. κάτοικοι.

Ἔδαφος—Ὀρη. Βορειοανατολικά βλέπομε τὸν Ὀλυμπο, τὰ *Καμβούνια* (Χάσια), τὴν *Πίνδο*, τὰ *Ἄγραφα*, τὴν Ὀθρυν, τὸ *Πήλιο* καὶ ἄλλα ποῦ γύρω-γύρω κλείνουν τὴν πεδιάδα τῆς *Θεσσαλίας* (Λαρίρης καὶ Τρικκάλων).

Ποταμὸ βλέπομε τὸν *Πηνειό*.

Κλίμα ἔχει μεσογειακὸ, ψυχρὸ τὸν χειμῶνα καὶ θερμότατο τὸ καλοκαίρι. γιὰτὶ δὲν φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι.

Φυτὰ. Στὴν Ὀσσα, στὸ Πήλιο καὶ στὰ Χάσια εὐρίσκομε δάση ἀπὸ ὀξυές καὶ καστανιές. Στὸν Ὀλυμπο, στὴν Πίνδο καὶ στὴν Ὀθρυν δάση ἀπὸ ἔλατα καὶ πεύκα. Στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ γίνονται μεγάλα πλατάνια καὶ στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν ἰτιές, πρινάρια καὶ ἄλλα. Τὸ Πήλιο εἶναι κατάφυτο ἀπὸ καστανιές καὶ ὀξυές καὶ ἔχει ὠραῖα φρούτα καὶ ἄφθονες ἐλιές. Στὴν πεδιάδα εὐδοκιμοῦν τὰ σιτηρά.

Ζῶα. Εἰς ὅλα τὰ θεσσαλικά βουνὰ ζοῦν λύκοι, ἀλεπούδες, λαγοί, τσακάλια καὶ ἀγριόχοιροι. Στὸν Ὀλυμπο συναντοῦμε καὶ ἐλάφια, ζαρκάδια καὶ ἀγριόγινδα. Στὴν πεδιάδα, στὰ χλοερὰ λιβάδια, βόσκουν χιλιάδες γιδοπρόβατα.

Λιαίρεσις. Ἡ Θεσσαλία περιλαμβάνει δύο νομοὺς: *Λαρίσης* καὶ *Τρικκάλων*.

1.—Νομὸς Λαρίσης.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Συνορεύει πρὸς Β. μὲ τοὺς νομοὺς *Θεσσαλονίκης* καὶ *Κοζάνης*, πρὸς Δ. μὲ τὸν νομὸ *Τρικκάλων* καὶ πρὸς Ν. μὲ τὸν νομὸ *Φθιωτιδοφωκίδος*. Πρὸς Α. βρέχεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος.

Κόλποι εἶναι δύο, ὁ *Παγασσητικὸς* καὶ ὁ *Θερμαϊκός*.

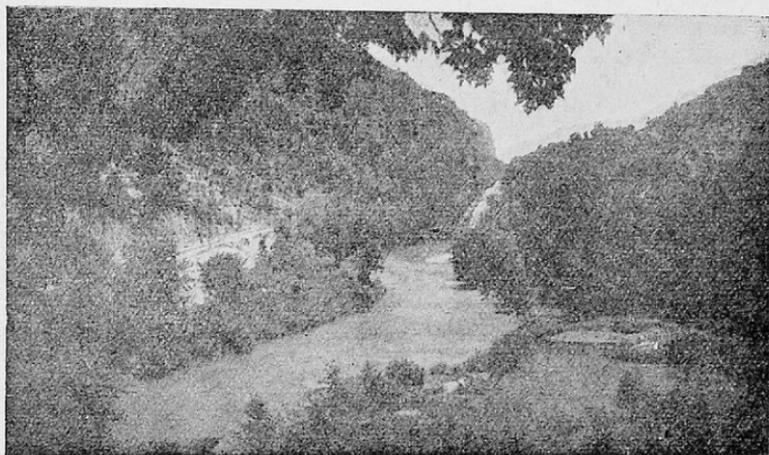
Χερσόνησος ἡ *Μαγνησία* ποῦ τελειώνει στὸ *Τρίκερι* καὶ σχηματίζει ἀνατολικά τὸ ἀκρωτήριον *Σηπιάδα*.

Ἔκτασις. 7.568 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος—Ὀρη. Τὰ *Καμβούνια* (Χάσια), ποῦ σχηματίζουν τὸ ὄρος *Τιτάγια* (1450 μ.), σύνορον τὸν νομῶν Τρικκάλων, Θεσσαλονίκης καὶ Κοζάνης. Ὁ Ὀλυμπος ΒΔ. (2985 μ.), κατὰ

φυτος με πολλά νερά. Ἡ **Ῥοσσα** (Κίτσαβος 798 μ.), πού σχηματίζει με τὸν Ῥολυμπο τὴν ὠραία κοιλάδα τῶν **Τεμπῶν**, ἀπὸ τὴν ὁποία περνᾷ ὁ Πηνειὸς ποταμὸς. Τὸ **Πήλιο**, κατάφυτο καὶ πλούσιο βουνὸ με ὠραῖα καὶ γραφικὰ χωριά. Πρὸς τὴ Στερεὰ βλέπομε τὴν **Ῥοθρην**.

Ποταμοί. Ὅλα τὰ νερά τοῦ νομοῦ μαζεύονται στὸν **Πη-**

Τὰ Τέμπη.

νειὸ ποταμὸ καὶ τοὺς παραποτάμους **Ἐνιπέα** καὶ **Ἀπιδανό**.

Μεγαλύτερες λίμνες εἶναι ἡ **Βοιβηῖς** (Κάρλα), ἡ **Νεξερός** καὶ ἡ **Νεσσωνίς**.

Πεδιᾶδες. Κυριώτερη πεδιάδα εἶναι τῆς **Λαρίσης**, ὅπου καλλιεργοῦνται σιτηρὰ καὶ βόσκουν ἄφθονα γιδοπρόβατα.

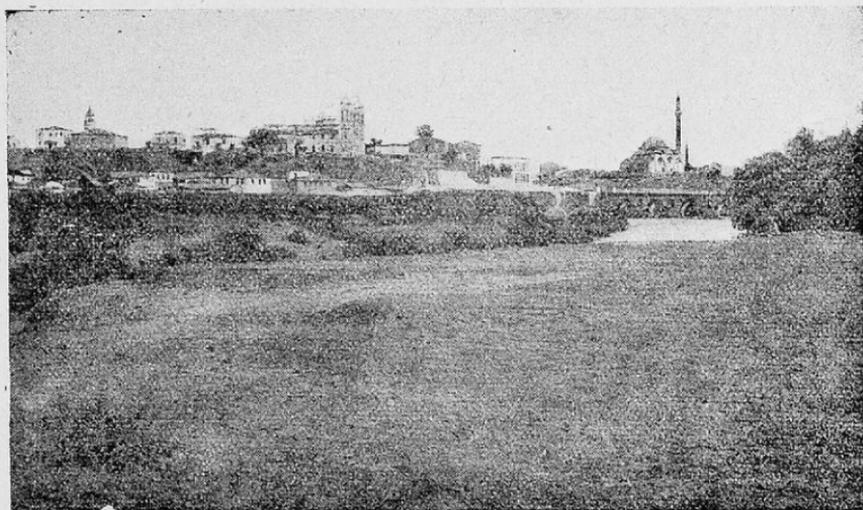
Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ **Δάρισα** με 25 χιλ. κατοίκους στὸν Πηνειὸ ποταμὸ. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὰ **Φάρσαλα**, ἡ **Ἀγυιά**, ὁ **Ἀλμυρός**, ἡ **Ἐλασσώνα**, ἡ **Ραψάνη**, ὁ **Βόλος** με 42 χιλ. κατοίκους. Στὸ βάθος τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου ὑπῆρχον στὰ παλιὰ χρόνια αἱ **Παγασαὶ** καὶ ἡ **Ἰωλκός**, ἀπὸ τὴν ὁποία μετέβη ὁ **Ἰάσων** εἰς Κολχίδα διὰ νὰ λάβῃ τὸ χρυσόμαλλον δέρας. Ὁ Βόλος εἶναι τὸ κυριώτερο λιμάνι τοῦ νομοῦ, ὠραία πόλις καὶ σπουδαῖο κέντρο βιομηχανικό. Στὸ Πήλιο διακρίνομε μέσα στὶς καστανιές, στὶς ἐλιές καὶ στὶς μυλιές με τὰ ὠραῖα μῆλα τὰ 24 ἄμφορα χωριά (Ζαγορὰ — Κισσὸς — Τσαγκαράδα — Μηλιές — Πορταριά — Μακρυνίτσα — Λαῦκος — Λεχώνια καὶ ἄλλα).

Διαίρεισις. Ὁ νομὸς Λαρίσης ἀποτελεῖται ἀπὸ 7 ἑπαρχίαις :

Ἄγνιās, Ἄλμυροῦ, Βόλου, Λαρίσης, Τυρνάβου, Φαρσάλων καὶ Ἐλασσῶνος.

— *Πληροφορίαι γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.*

Κλίμα. Τὰ ἀνατολικά μέρη, ὅπου φθάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, ἔχουν κλίμα εὐκρατο. Τὰ βόρεια ὅμως, τὰ ὄρεινά, ἔχουν ψυχρὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ καλοκαίρι. Στὴν πεδιάδα καὶ στὰ

Λάρισα—Γέφυρα Πηνειοῦ.

πλησίον μέρη ἔχουν ψυχρὸ χειμῶνα καὶ πολὺ θερμὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Ὁ νομὸς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πλουσίους νομοὺς τῆς πατρίδος μας στὴ γεωργία καὶ στὴν κτηνοτροφία. Στὴν εὐφορὸ πεδιάδα καλλιεργοῦνται σιτηρά, καπνός, βαμπάκι, ὄσπρια καὶ ἄλλα. Στὸ Πήλιο εὐδοκιμοῦν ὠραῖα φιρίκια μῆλα, ἐλιές καὶ ἄλλα φρούτα ἐκλεκτὰ καὶ φημισμένα.

Ὁ νομὸς εἶναι πρῶτος στὴν κτηνοτροφία. Στὰ λιβάδια βόσκουν δύο εἰδῶν πρόβατα, τὰ πεδινὰ, *καραγκούνικα*, καὶ τὰ ὄρεινά, *βλάχικα*. Ἐπίσης βώδια, ἄλογα καὶ ἄλλα.

Στὸ Βόλο καὶ στὴ Λάρισα ὑπάρχουν πολλὰ ἐργοστάσια ὕφαντουργίας, μηχανουργίας, σαπωνοποιίας, καὶ ἄλλα.

Πληθυσμὸς. Ἔχει 278 χιλιάδες κατοίκους.

Στὰ πεδινὰ μέρη οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία καὶ κτηνοτροφία, στὶς πόλεις στὴ βιομηχανία καὶ εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα.

Συγκοινωνία. Ὁ Νομὸς ἔχει πυκνὴ συγκοινωνία καὶ στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θάλασσα. Ὁ Βόλος εἶναι ἐπίγειο ὅλης τῆς Θεσσαλίας. Οἱ σιδηρόδρομοι ἐνώνουν πολλὰς πόλεις τοῦ νομοῦ. Ὁ μεγάλος *Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης* περνᾷ ἀπὸ τῆς Λάρισας καὶ

Ὁ Βόλος.

τὰ Τέμπη. Ὁ *Θεσσαλικὸς* σιδηρόδρομος, ὁ ντόπιος, ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν Βόλο πρὸς τὸ *Βελεστίνο—Λάρισα*. Ἄλλος ἀπὸ τὸν Βόλο συναντᾶται στὸ *Δεμερλή* μὲ τὸν Λαρισαϊκόν. Μικρὸς σιδηρόδρομος ἐνώνει τὸν Βόλο μὲ τὴν Μηλιῆς.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ γεωργικὴ χώρα καὶ ἡ χώρα τῶν μῆλων καὶ τῶν φρούτων.

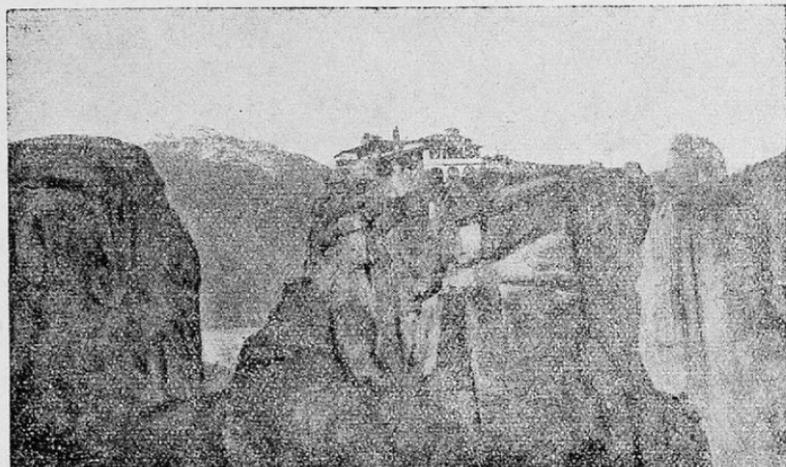
2.— Νομὸς Τρικκάλων.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς Τρικκάλων συνορεύει ἀνατολικά μὲ τὸν νομὸ *Λαρίσης*, νοτιοανατολικά μὲ τὸν νομὸ *Φθιωτιδοφωκίδος*, νοτιοδυτικά μὲ τὸν νομὸ *Αἰτωλοακαρνανίας*, δυτικά μὲ τοὺς νομοὺς *Ἄρτης* καὶ *Ἰωαννίνων*, καὶ βορειοδυτικά μὲ τὸν νομὸ *Κοζάνης*. Δὲν βρέχεται καθόλου ἀπὸ θάλασσα.

Ἔκτασις. 5.770 □ χιλιόμετρα.

"Εδαφος—"Ορη. Ο νομός στο κέντρο και νοτιοανατολικά έχει πεδιάδα, ενώ από τα άλλα μέρη κλείεται από βουνά. Σπουδαία ὄρη εἶναι ἡ Πίνδος καὶ τὰ Χάσια, ποὺ χρησιμεύουν ὡς σύνορο μὲ τὸν νομὸ Κοζάνης. Στὸ νότιο μέρος τῶν Χασίων ὑψώνονται οἱ ὀνομαστοὶ βράχοι τὰ Μετέωρα μὲ τὰ ἱστορικὰ μοναστήρια. Πεδιάδα εἶναι ἡ τῶν Τρικκάλων, ποὺ ποτίζεται ἀπὸ τὸν

Τὰ Μετέωρα.

Πηνειὸ ποταμὸ καὶ τοὺς παραποτάμους τοῦ *Ληθαῖο*, *Ἐνιπέα*, *Ἀπιδανό*. Στὴ δυτικὴ πλευρὰ τῆς Πίνδου τὰ νερά χύνονται στὸν *Ἀχελῷο*.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὰ *Τρίκκαλα* μὲ 18.700 κατοίκους, ποὺ ἐνώνεται μὲ σιδηρόδρομο μὲ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Θεσσαλίας καὶ τὰς Ἀθήνας. Ἀξιόλογο μνημεῖο εἶναι τὸ *Φρούριο*, ἔργο τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἡ *Καρδίτσα* 10 χιλ. κατ. καὶ ἡ *Καλαμπάκα* 3 χιλ. κατ. στὸ βόρειο μέρος κοντὰ στὰ Μετέωρα. Στὰ Μετέωρα σήμερα σώζονται μοναστήρια ἐπάνω στοὺς βράχους. Ἐκεῖ ἄλλοτε ἀνέβαιναν μὲ κρεμαστὲς σκάλες, ἐνῶ τώρα ἀνεβαίνουν μὲ σκάλες σκαλισμένες ἐπάνω στοὺς βράχους. Τὸ *Φανάριον*, οἱ *Σοφάδες*, ὁ *Παλαμᾶς*, ὁ *Μεσσηνικόλας* καὶ ἄλλαι.

Διαίρεσις. Ὁ νομὸς Τρικκάλων περιλαμβάνει 3 ἐπαρχίες : *Τρικκάλων*, *Καρδίτσης* καὶ *Καλαμπάκας*.

— Πληροφορίες για τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Τὸ κλίμα εἶναι μεσογειακόν, γιατί φυσοῦν ἄνεμοι στεριανοί. Ἐδῶ τὸ καλοκαίρι κάμνει ζέστη καὶ τὸν χειμῶνα πολὺ κρύο.

Προϊόντα. Ὁ νομὸς στὸ πεδινὸ μέρος εἶναι πλούσιος, γιατί παράγονται σιτηρά, ὄσπρια, καπνός, βαμπάκι, σουσάμι, σταφύλια, χόρτο καὶ ἄλλα. Ἀπὸ τὰ ὀπωροφόρα μόνον καστανιές, καρυδιές, συκές καὶ ἄμυγδαλιές εὐδοκιμοῦν. Πορτοκάλια καὶ λεμόνια λείπουν. Ἐδῶ καλλιεργοῦν καὶ μουριές, γὰ νὰ τρέφουν ἀπὸ τὰ φύλλα τὰ κουκούλια.

Στὴν κτηνοτροφία ὁ νομὸς ἔρχεται πρῶτος ἀπὸ ὄλους τοὺς νομοὺς τοῦ Κράτους (610 χιλιάδες κεφάλια ζώων) καὶ τρίτος στὴ χοιροτροφία ὕστερα ἀπὸ τὴν Αἰτωλοακαρνανία καὶ τὴν Μεσσηνία.

Βιομηχανία μεγάλη δὲν ὑπάρχει, ἐκτὸς ἀπὸ ὀλίγα ὕφαντουργικά ἐργοστάσια στὰ Τρίκκαλα καὶ τὴν Καρδίτσα, ὅπου παράγονται βαμβακερά καὶ μάλλινα ὑφάσματα.

Πληθυσμὸς — Ἀσχολίες. Ὁ νομὸς ἔχει 214.750 κατοίκους ποὺ ἀσχολοῦνται σὲ γεωργικὲς καὶ κτηνοτροφικὲς ἐργασίες. Ἀρκετοὶ ἐργάζονται καὶ στὰ ἐργοστάσια.

Συγκοινωνία. Στὸ πεδινὸ μέρος ὁ σιδηρόδρομος ἐνώνει τὰς μεγαλύτερας πόλεις Τρίκκαλα — Καρδίτσα — Καλαμπάκα. Ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ἀμαξιτοὶ δρόμοι. Στὰ ὄρεινά ὅμως μέρη τῆς Πίνδου καὶ τῶν Χασίων οἱ ἄνθρωποι συγκοινωνοῦν μόνον μὲ ἄλογα καὶ μουλάρια, ποὺ διαβαίνουν τοὺς στενοὺς δρόμους.

Ὅλο τὸ ἐμπόριο τῶν Τρικκάλων ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ λιμάνι τοῦ Βόλου.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ χώρα τῆς κτηνοτροφίας.

Θεσσαλία.

Ἔκτασις 13.335 □ χιλ. Πληθυσμὸς 495.000 κατ.

Νομὸς	Ἔκτασις νομοῦ	Πληθυσμὸς ἀπογραφῆς 1928	Πρωτεύουσα	Πληθυσμὸς πρωτ.
Λαρίσης	7.568 □ χιλ.	278.500 κατ.	Λάρισα	25.000 κατ.
Τρικκάλων	5.770 > >	214.760 >	Τρίκκαλα	19.000 >

Δ'.— ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

(ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ)

Σύνορα. Ἡ Μακεδονία συνορεύει πρὸς δυσμὰς μὲ τὸν νομὸ *Ἰωαννίνων* καὶ τὴν *Ἀλβανία*, πρὸς βορρᾶν μὲ τὴν *Γιουγκοσλαβία* καὶ τὴν *Βουλγαρία*, πρὸς ἀνατολὰς χωρίζεται ἀπὸ τὴν *Θράκη* μὲ τὸν ποταμὸν *Νέστο* καὶ πρὸς νότον βρέχεται ἀπὸ τὸν *Αἰγαῖο* πέλαγος καὶ συνσρεύει μὲ τοὺς νομοὺς Τρικκάλων καὶ Λαρίσης.

Ἐδαφος—**Ὀρη.** Κυριώτερα ὄρη εἶναι ἡ *Πίνδος*, τὰ *Χάσια*, ὁ *Ὀλυμπος*, τὸ *Βέρμιο*, ὁ *Ὀρβηλος*, ἡ *Ροδόπη* καὶ ἄλλα.

Ποταμοί. Ὁ *Ἀλιάκμονας*, ὁ *Ἄξιός* (Βαρδάρης), ὁ *Στρυμόνας* καὶ ὁ *Νέστος*. Ὅλοι οἱ ποταμοὶ τῆς Μακεδονίας δὲν εἶναι πλωτοί, γιατί τὸ καλοκαίρι δὲν ἔχουν πολλὰ νερά. Εἶναι ρηχοί. Τὸν χειμῶνα ὅμως πλημμυρίζουν καὶ κάμνους ζημίες στὰ γύρω σπαρτά.

Λίμνες εἶναι τῆς *Καστορίας* καὶ ἡ *Βεγορίτις* (κ. Ὀστροβου), οἱ ὁποῖες δὲν ἔχουν μόνιμα νερά, ἀλλὰ ἄλλοτε λιγοστεύουν καὶ ἄλλοτε ἀνεβαίνουν. Τὰ ἔλη τῶν *Γιανιτσῶν* καὶ τοῦ *Ἄξιου*. Οἱ λίμνες τοῦ *Λαγκαδά*, ἡ *Βόλβη* καὶ ἡ *Κερκινίτις* (Ταχινός). Οἱ λίμνες προξενοῦν πολὺ μεγάλη βλάβη στὸν τόπο, γιατί πιάνουν ἀρκετὸ μέρος ἀπὸ τίς πεδιάδες τῆς Μακεδονίας καί, τὸ χειρότερο, ἔχουν ἔλη. Ἐκεῖ ἀναπτύσσονται τὰ κουνούπια ποὺ φέρνουν μεγάλες ἀσθένειες στοὺς ἀνθρώπους, πρὸ παντὸς τοὺς πυρετοὺς (έλονοσία).

Πεδιάδες διακρίνομε τὴν κοιλάδα τοῦ *Ἀλιάκμονα*, τῆς *Φλωρίνης*, τῆς *Θεσσαλονίκης*, τῶν *Σερρῶν*, τῆς *Δράμας* καὶ τοῦ *Νέστου*.

Χερσόνησοι—**Ἀκρωτήρια.** Ἡ *Χαλκιδική* χερσόνησος μὲ τρεῖς ἄλλες μικρές, μὲ δύο κόλπους, τῆς *Κασσάνδρας* καὶ τοῦ *Ἁγίου Ὄρους*, καὶ μὲ τὰ ἀκρωτήρια *Καναστραῖο*, *Δρέπανο* καὶ *Νυμφαῖο*.

Κλίμα. Ἡ Μακεδονία εἶναι χώρα ὀρεινὴ. Οἱ πεδιάδες καὶ οἱ κοιλάδες διευθύνονται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. καὶ ἔτσι ὁ Βαρδάρης καὶ οἱ ἄλλοι ψυχροὶ ἄνεμοι, ποὺ περνοῦν ἀπὸ χιονισμένα βουνά, τὸν χειμῶνα φέρνουν πολὺ ψῦχος. Οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι ἐμποδίζονται ἀπὸ τὰ βουνά νὰ φθάσουν στὰ μεσόγεια. Γι' αὐτὸ ἡ Μακεδονία ἔχει κλίμα *ἠπειρωτικὸ* μὲ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ καλοκαίρι. Μόνο στὴ Χαλκιδικὴ εὐρίσκομε μάλακώτερο κλίμα.

Ἔκτασις. 31.000 □ χιλιόμετρα.

Πληθυσμός. 1.412.000 κάτοικοι.

Προϊόντα. *Δημητριακά, δασικά, κτηνοτροφικά* καὶ *βιομηχανικά*.

Φυτά. Τὸ τέταρτο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς Μακεδονίας σκεπάζεται μὲ δάση. Στὴν Κατερίνη, στὰ Γρεβενὰ καὶ στὸ ὄρος Βρέμιο βρίσκομε τὰ πυκνότερα δάση ἀπὸ καστανιές, ὄξυές, ἔλατα, πευκα καὶ ἄλλα χαμηλότερα φυτά.

Ζῶα. Στὴ Μακεδονία συναντοῦμε τὰ ἴδια σχεδὸν ζῶα ποὺ βρίσκομε στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη. Στὰ βουνὰ ζοῦν ἀρκοῦδες, λύκοι, τσακάλια, κουνάβια, ἀγριόχοιροι, ἐλάφια, ζαρκάδια, βουβάλια, λαγοὶ καὶ ἄλλα.

Διαιρέσεις. Ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖται ἀπὸ 8 νομούς: *Κοζάνης, Φλωρίνης, Πέλλης, Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικῆς, Σερρών, Δράμας* καὶ *Καβάλλας*. Τὴν Μακεδονία ξεχωρίζομε σὲ *Δυτικὴ* καὶ *Ἀνατολική*.

1.—Νομὸς Κοζάνης.

—*Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς συνορεύει βορειοδυτικὰ μὲ τὸν νομὸ *Φλωρίνης*, δυτικὰ μὲ τὸν νομὸ *Ἰωαννίνων*, πρὸς νότον μὲ τοὺς νομούς *Τρικάλων* καὶ *Λαρίσης*, καὶ βορειοανατολικὰ μὲ τὸν νομὸ *Θεσσαλονίκης*.

Ἔκτασις. 6.350 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος—Ὅρη. Ἐδῶ τὰ ὄρη καὶ οἱ κοιλάδες ἔχουν διεύθυνσι ἀπὸ Β. πρὸς νότον. Κυριώτερα ὄρη βλέπομε τὴν *Πίνδο*, τὰ *Χάσια*, τὸν *Ὀλυμπο*, τὸ *Πιέριο*, τὸ *Βέρμιο* καὶ τὸ *Βόϊο*, Ὅλα βουνὰ μὲ ἄφθονα χιόνια.

Πεδιὰδες διακρίνομεν τὶς δύο εὐφορες κοιλάδες τοῦ *Ἀλιάκμονα* καὶ τῆς *Κοζάνης*, ὅπου καλλιεργοῦνται δημητριακά.

Ποταμὸς εἶναι ὁ *Ἀλιάκμονας*, ποὺ χύνεται στὸν Ἑρμαϊκὸ κόλπο.

Πόλεις. Ἡ *Κοζάνη* μὲ 13 χιλ. κατοίκους, ἠλεκτροφωτισμένη, μὲ παλαιὸ ὕδραγωγεῖο. Εἶναι πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ ἐνώνεται μὲ τὰ *Καϊλάρια* μὲ ἀμαξόδρομο ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὰ *Σέρβια*. Στὴν ἄλλη κοιλάδα τοῦ *Ἀλιάκμονα* βλέπομε τὰ *Γρεβενὰ*, τὴ *Σιάτιστα*, τὴν *Ἀνασελίτσα*, ποὺ ἐνώνονται καὶ αὐτὲς μὲ ἀμαξόδρομο, καὶ ἄλλες.

Διαίρεσις: Ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 ἐπαρχίαι: *Κοζάνης, Καϊλαριῶν, Γρεβενῶν* καὶ *Ἀνασελίτσης*.

— *Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.*

Κλίμα. Ἐδῶ φυσοῦν στεριανοὶ ἄνεμοι, γι' αὐτὸ ὁ χειμῶνας εἶναι ψυχρὸς καὶ τὸ καλοκαίρι πολὺ θερμὸν.

Προϊόντα. Στὶς δύο εὐφορες κοιλάδες, ποὺ ποτίζονται ἀπὸ τὰ ποτάμια, καλλιεργοῦνται δημητριακὰ, πατάτες, καπνός, σουσάμι, γλυκάνισο, ἀμπέλια, μηλιές, καστανιές καὶ ἄλλα.

Στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν καὶ στὶς λοφώδεις κοιλάδες βόσκουν χιλιάδες γιδοπρόβατα, γι' αὐτὸ ἔχει ἄφθονα κτηνοτροφικὰ προϊόντα, καθὼς καὶ *δασιὰ* εἶδη.

Πληθυσμὸ ἔχει 174 χιλ. κατοίκους ποὺ ἀπασχολοῦνται στὴν κτηνοτροφία καὶ στὴν ὑφαντουργία.

Συγκοινωνία. Στὶς δύο μακριές κοιλάδες ὑπάρχουν ἀμαξόδρομοι. Ὁ ἓνας ἐνώνει τὴ *Δάρισα* μετὰ τὴ *Φλώρινα*, καὶ ὁ ἄλλος τὰ *Γρεβενὰ* μετὰ τὴν *Καστοριά*.

Ἡ Κοζάνη κτισμένη στὴ διασταύρωσι διαφόρων δρόμων ἔχει μεγάλη στρατηγικὴ σημασία, γιὰ τὸ στρατὸς μπορεῖ νὰ βαδίσῃ πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, πρὸς ἀνατολάς, πρὸς βορρᾶν, πρὸς νότον κλπ. Τὰ στενὰ τοῦ *Σαρανταπόρου* καὶ τῆς *Πέτρας* μεταξὺ Ἑλασσῶνος καὶ Σερβίων ἐθεωροῦντο ἀδιάβατα ἀπὸ στρατόν. Ὡστόσο ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς τὸ 1912 κατῶρθωσε μετὰ μεγάλην ὀρμὴν νὰ τὰ διαπεράσῃ καὶ νικηφόρος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

2.—Νομὸς Φλωρίνης.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς Φλωρίνης συνορεύει νοτιοανατολικά μετὰ τοὺς νομοὺς *Κοζάνης* καὶ *Πέλλης*, βόρεια μετὰ τὴν *Γιουγκοσλαβία*, δυτικά μετὰ τὴν *Ἀλβανία* καὶ νοτιοδυτικά μετὰ τὸν νομὸν *Ἰωαννίνων*. Εἶναι τόπος ποὺ δὲν βρέχεται ἀπὸ θάλασσα καθόλου.

Ἔκτασις. 3.660 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος.—**Ὀρη.** Τὸ περισσότερο μέρος τοῦ νομοῦ εἶναι ὄρεινόν. Διακρίνομε δυτικά τὸ ὄρος *Βόιο*, στὸ μέσο τὸ ὄρος *Βαρνοῦς* καὶ ἀνατολικά τὸ *Βέρμιο*. Ὅλα ἔχουν διεύθυνσι ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ σχηματίζουν δύο μεγάλες κοιλάδες, τῆς *Φλωρίνης* καὶ τῆς *Καστοριάς*.

Λίμνες ἔχει τῆς *Καστοριάς* (Ὁρεσιάδα), τῆ *Μικρῆ Πρέσπα*, τῆ *Βεγορίτιδα* (Ὁστρόβου) καὶ τῆ *Μεγάλῃ Πρέσπα*, ποὺ εἶναι σύνορο τριῶν κρατῶν, καὶ ἄλλες.

Ποταμοί. Τὰ νερὰ τῆς κοιλάδος τῆς Καστοριάς χύνονται στὸν *Ἀλιάκμονα* ποταμό, ἐνῶ τὰ νερὰ τῆς κοιλάδος τῆς Φλωρίνης χύνονται πρὸς βορρᾶν σὲ παραπόταμο τοῦ *Ἀξιού* ποταμοῦ.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Φλώρινα* σὲ ὠραία τοποθεσία μὲ τὰ κατάφυτα καὶ ὀλοπράσινα γύρω της βουνά. Εἶναι ἠλεκτροφωτισμένη καὶ ἔχει δεξαμενὲς ποὺ γεμίζουν ἀπὸ πηγαῖο νερὸ καὶ τὸ στέλνουν στὶς διάφορες βρῦσες τῆς πόλεως. Πρὶν τὴν καταλάβῃ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ τὸν ἑλληνοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1912 εἶχε μόνον 3.000 χριστιανούς καὶ περισσοτέρους τουρκαλβανούς. Κατόπιν ὅμως μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν ξένοι ἔμειναν μόνον ὀλίγοι Ἰσραηλιῖτες. Οἱ ἄλλοι εἶναι χριστιανοὶ Ἕλληνες. "Ἄλλη πόλις εἶναι ἡ *Καστοριά*, κοντὰ στὴ λίμνη, ὅπου οἱ κάτοικοι κυνηγοῦν στὰ δασωμένα βουνὰ ἀλεπούδες καὶ πρὸ παντὸς κουνάβια γιὰ τὰ γουναρικά, τὸ *Σόροβιτς* καὶ ἄλλες.

Διαίρεσις. Ὁ νομὸς Φλωρίνης ἔχει δύο ἐπαρχίες: τῆς *Φλωρίνης* καὶ τῆς *Καστοριάς*.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Τὸ κλίμα τοῦ τόπου εἶναι ὀρεινὸ μὲ πολὺ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Στὶς δύο κοιλάδες καλλιεργοῦνται σιτηρὰ, λαχανικά, καπνὸς γλυκάνισο, ἀμπέλια καὶ ἄλλα. Ἐπίσης παράγονται μήλα, κάστανα, καρύδια, μурόφυλλα γιὰ κουκούλια καὶ ἄλλα ὀπωρικά. Τὰ δάση παράγουν ἄφθονη ξυλεία. Βόσκουν πολλὰ ζῶα, μεγάλα καὶ μικρά, ἀγελάδες, βῶδια, ταῦροι κλπ., ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται πολλὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ἡ περιφέρεια τῆς Φλωρίνης ἔχει τὰ σπουδαιότερα *λιγνιτωρυχεῖα*, ὅπου ἐξάγουν *λιγνίτη*. Στὴν ἐπαρχία Φλωρίνης ὑπάρχουν πολλὲς ἰαματικὲς πηγές, ὅπως στὴ λίμνη *Ζάζαρη* (γιὰ τοὺς ρευματισμούς), καὶ ἄλλες μὲ ξινὰ νερὰ γιὰ στομαχικὲς παθήσεις.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ νομοῦ ἀνέρχεται εἰς 126 χιλ. κατ. ποὺ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν κτηνοτροφία, στὸ ἐμπόριο κλπ.

Οἱ γυναῖκες ἀσχολοῦνται στὴν ὕφαντουργία καὶ στὴν ταπητουργία. Ὑφαίνουν βαμβακερὰ καὶ μάλλινα ὕφασματα, βελόντζες μάλλινες, χαλιά, καὶ ἄλλα.

Συγκοινωνία. Ἡ Φλώρινα ἐνώνεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τὴν *Ἑδέσσα—Βεργιοῖα—Θεσσαλονίκη* καὶ μετὰ τὸ *Μοναστήρι* πρὸς βορρᾶν. Μετὰ ἀμαξόδρομο ἐνώνεται μετὰ τὶς περισσότερες πόλεις τοῦ νομοῦ.

Ἱστορικαὶ πόλεις. *Σόροβις, Μπάνιτοα.*

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ χῶρα τοῦ λιγνίτου.

3.— Νομὸς Πέλλης.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς Πέλλης συνορεύει πρὸς βορρᾶν μετὰ τὴν *Γιουγκοσλαβία*, πρὸς δυσμᾶς μετὰ τοὺς νομοὺς *Φλωρίνης* καὶ *Κοζάνης* καὶ πρὸς νότον μετὰ τὸν νομὸ *Θεσσαλονίκης*.

Ἐκτασίς. 2.690 □ χιλιόμετρα.

Ἐδαφος—Ὅρη. Τὸ ἔδαφος εἶναι ὄρεινὸ καὶ πεδινόν. Στὰ βόρεια διακρίνομε τὰ ὄρη *Βόρρας* καὶ *Κόζακας*, ὅπου εἶναι τὰ στενά τοῦ *Σκρᾶ*, καὶ δυτικὰ τὸ *Βέρμιο*. Μεταξὺ τοῦ Βόρρα καὶ Βερμίου εἶναι ἡ μικρὴ κοιλάδα τῆς *Ἑδέσσης*, ποὺ πέφτει ἀπότομα στὸν κάμπο τῶν Γιαντισῶν. Ἀνάμεσα Βόρρα καὶ Κόζακα σχηματίζεται ἡ κοιλάδα τῆς *Καρατζόβας*.

Λίμνες εἶναι τῶν *Γιαντισῶν*, ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ ἔλη καὶ γίνονται ἀποξηραντικὰ ἔργα, καὶ τοῦ *Ὀσιτρόβου* (Βεγορίτις).

Ποταμοί. Τὰ νερά στὴν κοιλάδα τῆς Ἑδέσσης σχηματίζουν τὸν μικροπόταμο *Βόδα*, ποὺ χύνεται στὴ λίμνη τῶν Γιαντισῶν. Στὴν ἴδια λίμνη χύνονται καὶ τὰ νερά ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῆς Ἀλμωπίας (Καρατζόβας).

Πόλεις. Ἡ *Ἑδέσσα* (14 χιλ.κατ.) πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, στὰ ἄκρα τῆς κοιλάδος ποὺ σχηματίζουν τὰ δύο βουνά. Ἐχει ὠραία τοποθεσία μετὰ ἄφθονα νερά τοῦ ποταμοῦ Βόδα. Ὁ Βόδας μόλις βγῆ ἀπὸ τὴν πόλιν πίπτει ἀπότομα καὶ σχηματίζει 6 καταρράκτες ὕψους 70—100 μέτρων. Εἶναι ὠραῖο καὶ γραφικὸ τὸ θέαμα. Τὸ νερὸ χρησιμοποιεῖται γιὰ κίνησι σὲ ἐργοστάσια, ὑφαντουργεῖα, μεταξουργεῖα, βυρσοδεψεῖα, ταπητουργεῖα καὶ ἄλλα. Ποτίζει τοὺς ὠραίους κήπους μετὰ τὰ λαχανικά. Ἀπὸ τὸν ποταμὸ λέγεται καὶ *Βοδενά*. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὰ *Γιαντισᾶ* καὶ ἡ *Ἀρδέα* (Σούμποσκο). Πρὸς Α. τῶν Γιαντισῶν, ἐκεῖ ὅπου εἶναι σήμερον τὸ χωρίον *Ἅγιος Ἀπόστολος*, εἶναι τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας *Πέλλης*, ποὺ ὑπῆρξε πρωτεύουσα στὰ παλιὰ χρόνια τῶν Μακεδόνων Βασιλέων.

Διαίρεσις. Ὁ νομὸς Πέλλης ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς ἐπαρχίαι: Ἐδέσσης, Γιαντισῶν καὶ Ἀρδέας.

Καταρράκτης στὴν Ἐδεσσα.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Κλίμα. Στὰ βόρεια φυσᾶ στεριανὸς ἄνεμος (Καρατζοβίτης) πολὺ ψυχρὸς τὸν χειμῶνα καὶ δροσερὸς τὸ καλοκαίρι. Στὸν κάμπο τῶν Γιαντισῶν τὸ κλίμα εἶναι ὑγρὸ μὲ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Στὶς κοιλάδες καὶ στὶς πεδιάδες παράγονται σιτηρὰ, ὄσπρια, λαχανικά, πιπέρι κόκκινο, φρούτα, μετάξι, σταφύλια καὶ ἄλλα. Ἀπὸ τὰ βουνά, πού εἶναι κατάφυτα ἀπὸ κα-

στανιές, όξυές, βελανιδιές, λιές, έξάγονται διάφορα δασικά προϊόντα. Έπίσης παράγει κτηνοτροφικά είδη και βιομηχανικά.

Πληθυσμός. Έχει 97.200 κατοίκους, οί όποιοι άσχολοϋνται στη γεωργία, στην κτηνοτροφία και στη βιομηχανία.

Συγκοινωνία Έπό την Έδεσσα περνά ό σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου. Έπό τη Σκόδρα πρós την Άρδέα ύπάρχει έπίσης ένας μικρός σιδηρόδρομος.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα. Ό τόπος με τούς καταρράκτες.

4.—Νομός Θεσσαλονίκης.

—Τι παρατηροϋμε στο χάρτη.

Σύνορα. Ό νομός Θεσσαλονίκης συνορεύει νοτιοδυτικά με τον νομό *Δαρίσης*, δυτικά με τον νομό *Κοζάνης*, βορειοδυτικά

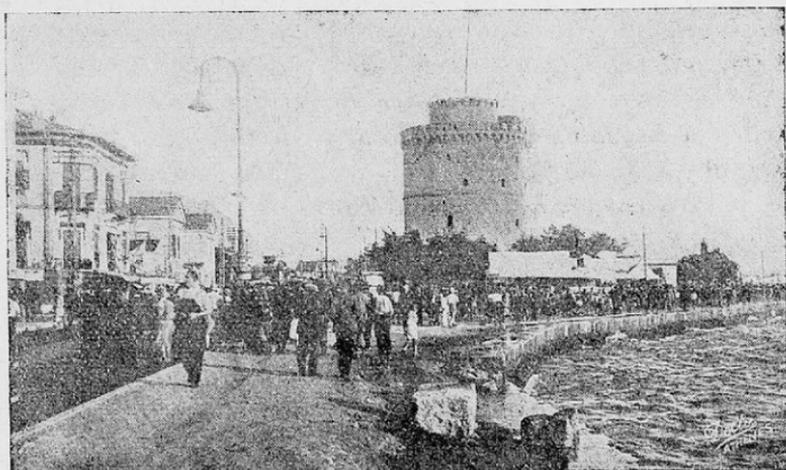
Ή Θεσσαλονίκη.

με τον νομό *Πέλλης*, πρós βορράν με την *Γιουγκοσλαβία*, ανατολικά με τον νομό *Σερρών*, πρós νότον με τον νομό *Χαλκιδικής*, και βρέχεται άπό τον *Θερμαϊκό* κόλπο και τον *Στρυμονικό*.

Έκτασις. 8.700 □ χιλιόμετρα. Είναι ό μεγαλύτερος νομός της Έλλάδος στην έκτασι, και δεύτερος μετά τον νομό Άττικής στον πληθυσμό.

Κόλπους παρατηροϋμε τον *Στρυμονικό* και τον *Θερμαϊκό*, ποδ στενεύει και σχηματίζει τó άκρωτήρι *Καραμπουρνού*.

"Εδαφος—"Ορη. Δυτικά είναι τὰ ὄρη *Βέρμιο, Πιέρρος, Όλυμπος* με διεύθυνσι ἀπὸ Β. πρὸς νότον, *Κερκίσι* (Μπέλλες) πρὸς βορρᾶν, πὺ ὄλα χρησιμεύουν ὡς σύνορα με τοὺς ἄλλους

Θεσσαλονίκη—Λευκὸς Πύργος.

νομοὺς. Μέσα στὸν νομὸ ἀνατολικά εἶναι ὁ *Χορτιάτης* καὶ τὸ *Κούριο*.

Πεδιάδες ἔχει τῆς *Θεσσαλονίκης*, τῆς *Ἐπανωμῆς* καὶ τῆς *Κατερίνης*. Ἐπὶ αὐτῆς ἢ τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι μεγαλύτερη.

Ποταμοὶ ὑπάρχουν με ἄφθονα νερά. Ὁ *Ἀλιάκμονας*, ὁ *Ἄξιός* καὶ ὁ *Ἐχέδωρος* (Γαλλικός) ποτίζουν τὴ μεγάλη πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν κάμνουν εὐφορή. Ἐπίσης ὁ *Λουδίας*, πὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ λίμνη τῶν Γιαντισῶν.

Λίμνες εἶναι τῶν *Γιαντισῶν*, ἢ *Κορώνεια* (Λαγκαδᾶ) καὶ ἡ *Βόλβη*.

Διαιρέσεις—Πόλεις. Ὁ νομὸς περιλαμβάνει 6 ἐπαρχίες, τῆς *Θεσσαλονίκης*, *Πιερίας* (Κατερίνης), *Ἡμαθίας* (Βερροίας), *Παιονίας* (Γουμένιτσας), *Κιλκίς* καὶ *Λαγκαδᾶ*. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Θεσσαλονίκη* με 250 χιλ. κατ., δευτέρα πόλις τοῦ Κράτους, σπουδαία γιὰ τὴ στρατηγική της θέσι καὶ τὸ ὠραῖο λιμάνι της, πὺ οἱ γείτονές μας τὴ ζηλεύουν. Ἐπὶ ἐδῶ ἐνεργεῖται μεγάλο ἐμπόριο, ὄχι μόνο γιὰ τὴ Μακεδονία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ Γιουγκοσλαβία, τὴν Οὐγγαρία καὶ γιὰ τὰ ἄλλα κράτη τῆς Βαλκανικῆς. Διὰ νὰ διευκολύνωνται τὰ γειτονικά κράτη, στὸ λιμάνι ὑπάρχει ἐλευθέρως ζώνη. Ἡ Θεσσαλονίκη εἶ-

νάγινε έλληνική στις 26 'Οκτωβρίου 1912, ήμέραν του 'Αγίου Δημητρίου, ό όποιος είναι και πολιούχος άγιος της πόλεως. Είναι ώραία πόλις ήλεκτροφωτισμένη και έμπορική. 'Από τόν πληθυσμό της 55 χιλ. είναι Ισραηλίτες. Έχει ύδραγωγείο, όπου μεταφέρεται πηγαίο νερό από τόν Χορτιάτη, και είναι τό κέντρο τών σιδηροδρόμων Μακεδονίας.

"Άλλες πόλεις είναι ή *Κατερίνη*, κέντρο ξυλανθράκων και ξυλείας, ή *Βέροια*, ή *Γουμένισσα*, τό *Κιλκίς* και τό *Λαγκαδά*. "Όλες οί μικρές αυτές πόλεις είναι γνωστές για τίς μάχες που έγιναν κατά τόν έλληνοτουρκικό και έλληνοβουλγαρικό πόλεμο 1912—1913.

— Πληροφορίες για τή ζωή του τόπου.

Τό κλίμα από τά πολλά νερά, που υπάρχουν, είναι ύγρο και σέ μερικά μέρη άνθυγιεινό, με χειμώνα σχεδόν ψυχρό και καλοκαίρι θερμό.

Προϊόντα. 'Από τό λιμάνι της Θεσσαλονίκης έξάγονται καπνός, δέρματα, κουκούλια και άλλα. 'Από τήν έλευθέρα ζώνη διέρχονται καύσιμα όρυκτά, τσιμέντα, ξυλεία, ζώα και άλλα.

Πληθυσμό έχει 540 χιλ. κατοίκους, που άσχολούνται στο έμπόριο, στη βιομηχανία και στη γεωργία. Είναι και πολλοί κτηματίαι και υπάλληλοι. 'Αρκετοί άσχολούνται με τήν ξυλεία και τά ξυλοκάρβουνα, προπαντός στην περιφέρεια της Κατερίνης, όπου υπάρχουν δάση πυκνά.

Συγκοινωνία. 'Εκτός από τή διεθνή γραμμή *'Αθηνών—Δαρίσης—Θεσσαλονίκης—Βελιγραδίου*, άλλη γραμμή διευθύνεται προς τό *Μοναστήρι* και άλλη προς τήν *Κωνσταντινούπολη*. "Όλες οί έπαρχιες ένώνονται με σιδηρόδρομο και άμαξόδρομο. 'Από τά *Φάλαρα* (Λαγκαδάς) έως τόν Στρυμονικό κόλπο είναι ένας μικρός έντόπιος σιδηρόδρομος.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα. Σπουδαίο λιμάνι της Βαλκανικής σέ στρατηγική θέσι.

5.—Νομός Χαλκιδικής.

—Τι παρατηρούμε στο χάρτη.

Σύνορα. Προς βορράν συνορεύει με τόν νομό *Θεσσαλονίκης*, που χωρίζεται με ένα βαθύ αύλάκι, τό όποιον περνά από τίς δύο λίμνες, τή *Βόλβη* και του *Λαγκαδά*, και τελειώνει στο

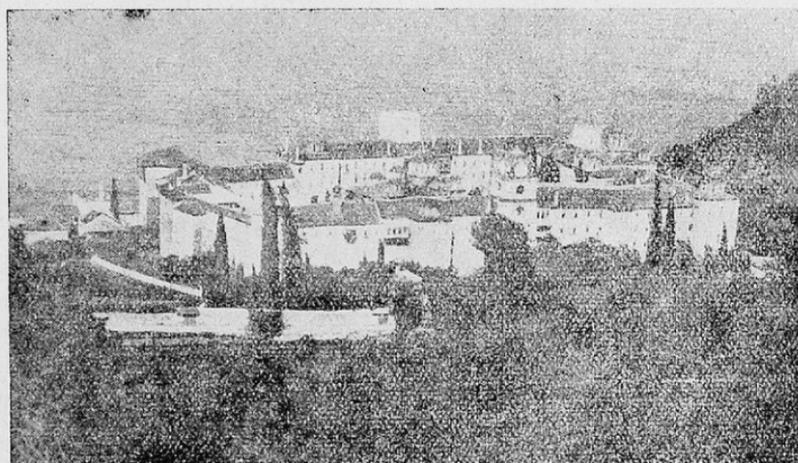
Στρυμονικό και Θερμαϊκό κόλπο. Ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες πλευρὲς βρέχεται ἀπὸ τὸ *Αἰγαῖο πέλαγος* καὶ τοὺς δύο κόλπους, τὸν *Στρυμονικό* καὶ τὸν *Θερμαϊκό*.

Ἔκτασις. 3.280 □ χιλιόμετρα.

Χερσόνησοι. Ἡ Χαλκιδικὴ εἶναι μίᾳ μεγάλῃ χερσονήσῳ πού τελειώνει σὲ τρεῖς μικρότερες, τὴν *Κασσάνδρα* δυτικά, τὴν *Σιθωνία* (Λόγγος) στὴ μέση, καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους (Ἄθως) ἀνατολικά.

Κόλποι. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν *Στρυμονικό* καὶ *Θερμαϊκό* σχηματίζονται ἀνάμεσα στὰς χερσονήσους καὶ δύο ἄλλοι κόλποι: τῆς *Κασσάνδρας* καὶ ὁ *Σιγγιτικός* (Ἁγίου Ὄρους), καθὼς καὶ τῆς Ἰερισσοῦ ΒΑ. στὴ χερσονήσο τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἀκρωτήρια εἶναι τὸ *Ποσειδῖο* (ἢ τῆς Κασσάνδρας), τὸ *Καναστραῖο* στὴν Κασσάνδρα, τὸ *Δρέπανο* στὴ Σιθωνία καὶ τὸ *Νυμφαῖο* καὶ ὁ Ἀράπης στὴ χερσονήσο τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Μοναστήρι Ἁγίου Ὄρους.

Ἔδαφος.—**Ὀρη.** Ἡ χώρα εἶναι ὀρεινὴ. Δυτικὰ ὑπάρχει ὀλίγη πεδιάδα ἐνῶ πρὸς Β εἶναι τὸ ὄρος *Χορτιάτης* (1190 μ.), στὸ μέσον ὁ *Χολομών* (1042 μ.) καὶ στὴ χερσονήσο τὸ Ἅγιον Ὄρος (1935 μ.).

Οἱ ποταμοὶ εἶναι μικροὶ χεῖμαρροι. Κυριώτερος εἶναι ὁ *Ρήχιος*, πού φέρνει τὰ νερά τῶν λιμνῶν στὸν Στρυμονικό κόλπο.

Διαίρεσις—**Πόλεις.** Περιλαμβάνει δύο ἐπαρχίες, τῆς *Χαλκιδικῆς* μὲ πρωτεύουσα τὸ *Πολύγυρο* δυτικά, καὶ τῆς *Δαρίγνοβας*

μέ πρωτεύουσα τὴ *Δαρίγκοβα* (Ἄρναϊά) ἀνατολικά καὶ τὰ *Στάγιρα* (ὅπου σήμερον ἡ κώμη *Διβάσδα*), πατρίδα τοῦ μεγάλου φιλοσόφου Ἀριστοτέλους.

Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὀρους (Ἄθως) στὸ ἄνω μέρος μέσα στὸν κόλπο τῆς Ἱερισσοῦ στενεύει καὶ εἶναι κομμένη. Ἐκεῖ ὑπάρχουν ἀκόμη ἴχνη τῆς διώρυγος ποῦ ἔκαμε ὁ Ξέρξης γιὰ νὰ περάσῃ τὰ πλοῖα του, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο τὴν τρικυμία.

Σὲ ὅλη τὴ μικρὴ χερσόνησο τοῦ Ἄθω ὑπάρχου 20 μοναστήρια ἑλληνικά καὶ μερικά ρουμανικά, ρωσικά καὶ ἄλλα. Οἱ καλόγηροι εἶναι ὑπήκοοι Ἑλληνας καὶ διοικοῦνται ἀπὸ τὴν *Ἱερά Κοινότητα* ποῦ εἶναι στίς *Καρνές*. Ἡ μικρὴ αὐτὴ κώμη ἔχει 4.500 κατοίκους ὅλους ἄνδρες. Ἡ χερσόνησος Ἄθως εἶναι κατάφυτος ἀπὸ πεῦκα, φουντουκιές καὶ ἐλιές καὶ ἔχει ὠραία λιμανάκια κοντὰ στὸ κάθε μοναστήρι.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Κλίμα. Ἡ Χαλκιδικὴ ἔχει κλίμα μαλακό, γιὰτὶ βρέχεται ἀπὸ θάλασσα, καὶ μόνον στὸ κέντρο εἶναι ὀρεινὸ.

Προϊόντα κυριώτερα εἶναι σιτηρά, ὀλίγος καπνὸς καὶ ἐλιές. Ἀπὸ τὰ φρούτα καλλιεργοῦνται ἐλιές, καστανιές, φουντουκιές καὶ συκιές. Σπουδαῖα μεταλλεύματα εἶναι ὁ σιδηροπυρίτης καὶ ὁ λευκόλιθος.

Πληθυσμὸ ἔχει 65.000 κατοίκους, ποῦ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία καὶ στὴν κτηνοτροφία.

Ἡ συγκοινωνία στὴν Ἱερά γίνεται μὲ δρόμους βατοῦς, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει ἀμαξόδρομος οὔτε σιδηρόδρομος. Στὴ θάλασσα ἔχει σπουδαῖα λιμανάκια στὰ *Νέα Μουδανιά*, στὴν *Ἱερὴ* καὶ ἄλλοι.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ὁ τόπος τῶν μοναστηριῶν.

6.— Νομὸς Σερρῶν.

— Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.

Σύνορα. Ὁ νομὸς Σερρῶν συνορεύει πρὸς βορρᾶν μὲ τὴ *Βουλγαρία*, πρὸς ἀνατολὰς μὲ τοὺς νομοὺς *Δράμας* καὶ *Καβάλας*, πρὸς δυσμὰς μὲ τὸν νομὸ *Θεσσαλονίκης* καὶ πρὸς νότον βρέχεται ὀλίγον ἀπὸ τὸν *Στρυμονικὸ* κόλπο.

Κόλπον ἔχει τὸν *Στρυμονικὸ*, ὅπου χύνεται ὁ *Στρυμόνας* ποταμὸς.

Ἔκτασις. 4.200 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος. Ὁ νομὸς στὸ μέσον ἔχει τὴν εὐφορο πεδιάδα τοῦ *Στρυμόνα* ποταμοῦ. Ὁ *Στρυμόνας* ποτίζει τὴν πεδιάδα καὶ χύνεται στὴ λίμνη *Κερκινίτιδα* καὶ ἀπ' ἐκεῖ στὸν Στρυμονικὸ κόλπο. Γύρω ὑψώνονται μεγάλα βουνά, ποὺ μερικὰ χρησιμεύουν καὶ ὡς σύνορα μὲ τοὺς γειτονικοὺς νομοὺς. Πρὸς βορρᾶν εἶναι τὰ ὄρη *Κερκίνη* καὶ *Ὀρβηλος*, δυτικὰ τὰ ὄρη τῆς *Βροντοῦς* καὶ τὸ *Παγγαῖο* νοτιοανατολικά.

Ἡ πεδιάδα τῶν Σερρῶν εἶναι εὐφορη, ἀλλὰ ὁ Στρυμόνας μὲ τὶς πλημμύρες κάμνει ζημίες στὴ γεωργία τὶς περισσότερες φορές.

Διαίρεσις. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 ἐπαρχίες: *Σερρῶν*, *Βισαλτίας*, *Σιντικῆς* καὶ *Φυλλίδος*.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι αἱ Σέρραι μὲ 30 χιλ. κατοίκους, κτισμένη σὲ 7 μικροὺς λόφους στὴν πεδιάδα. Εἶναι κέντρο βιομηχανίας καπνοῦ καὶ ὑφαντουργίας καὶ κέντρο τῶν σιδηροδρόμων. Ἄλλες πόλεις εἶναι ἡ *Νιγρίτα*, τὸ *Σιδηρόκαστρο*, ἡ *Ζηλιάχοβα* καὶ ἄλλαι.

— *Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.*

Τὸ κλίμα στὰ ὄρεινά μέρη εἶναι ψυχρὸ καὶ ὑγιεινόν. Στὰ πεδινὰ ὁμως εἶναι ὑγρὸ καὶ ἀνθυγιεινόν, γιὰτὶ ἔχει πυρετοὺς ἀπὸ τὰ ἔλη.

Προϊόντα. Στὰ πεδινὰ καλλιεργοῦνται σιτηρά, καπνός, βαμπάκι, ὄσπρια καὶ ἄλλα. Στὰ ὄρεινά ἔχουν μεγάλη κτηνοτροφία.

Πλησίον τῶν Σερρῶν ἐξάγεται *λιγνίτης* καὶ στὸ *Σιδηρόκαστρο* καὶ στὴ *Νιγρίτα* ὑπάρχουν ἰαματικὲς πηγές.

Πληθυσμὸς ἔχει 182.750 κατοίκους, ποὺ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν καπνοπαραγωγή, στὴν κτηνοτροφία, στὴν ὑφαντουργία καὶ εἰς ἄλλα.

7.—Νομὸς Δράμας.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς Δράμας εἶναι τὸ ἄκρον τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ συνορεύει πρὸς βορρᾶν μὲ τὴ *Βουλγαρία*, δυτικὰ μὲ τὸν νομὸ *Σερρῶν*, πρὸς νότον μὲ τὸν νομὸ *Καβάλλας* καὶ πρὸς ἀνατολὰς μὲ τὸν νομὸ *Ροδόπης*.

Ἔκτασις. 3.490 □ χιλιόμετρα.

"Εδαφος - "Ορη. Τὸ περισσότερο ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶναι ὀρεινόν. Ἔχει ὄρη τῆ *Ροδόπη*, τὸν *"Ορβηλο*, τὸ *Φαλακρὸ* δυτικὰ καὶ τὸ *Παγγαῖο* νοτιοδυτικὰ. Πεδιάδα ἔχει μόνο τὸ μικρὸ τμήμα τῆς Δράμας, ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ ἔλη.

Ποταμὸς εἶναι ὁ *Νέστος*, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ σύνορο μὲ τὸν νομὸ Καβάλλας.

Διαίρεσις - Πόλεις. Ὁ νομὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἐπαρχίαι: *Δράμας* καὶ *Νευροκοπίου*. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Δράμα* μὲ 29.000 κατοίκους στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Θεσσαλονίκης - Κωνσταντινουπόλεως. Εἶναι πόλις ἠλεκτροφωτισμένη, μὲ διάφορα βιομηχανικὰ ἐργοστάσια (καπνοῦ, μύλους, ψυγεῖα-παγοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα καὶ ἄλλα). Ἔχει παλαιὸ ὕδραγωγεῖο καὶ πολλὰς πηγὰς μὲ πόσιμο νερὸ ('Αγία Βαρβάρα κλπ.), τὰς ὁποίας μελετοῦν νὰ χρησιμοποιοῦσιν. Ἄλλαι πόλεις εἶναι τὸ *Δοξάτο*, ἡ *Τσατάλτζα*, τὸ *Ζύρνοβο*, ποὺ συνδέονται μὲ τὴ Δράμα μὲ ἀμαξόδρομο, καὶ ἄλλαι, ὅλαι ἱστορικαὶ κατὰ τὸν ἔνδοξο πόλεμο τοῦ 1912 - 1913.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Τὸ κλίμα στὴν πεδιάδα, ποὺ τὴν σκεπάζουν πολλὰ ἔλη σὲ μεγάλη ἔκτασι καὶ τὴν κάμνουν ἄχρηστη, εἶναι νοσηρὸ ἀπὸ τὴν ἔλνοσι. Στὶς ὑπώρειαι, καθὼς καὶ στὰ ὀρεινὰ μέρη, εἶναι πολὺ ὑγιεινόν.

Προϊόντα. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι ὁ καπνός. Ἐδῶ γίνεται ἀρκετὸς καὶ καλὸς καπνός. Καλλιεργοῦνται ἐπίσης ὀλίγα σιτηρά, βαμπάκι καὶ σουσάμι. Τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἡλαττώθησαν μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, ἐνῶ ἄλλοτε ἦσαν ἄφθονα.

Πληθυσμὸς - Ἀσχολίαι. Στὸν νομὸ κατοικοῦν 112 χιλιάδες ἄνθρωποι, ποὺ ἀσχολοῦνται στὴ βιομηχανία, στὴν καπνοφυτεία καὶ στὴν σιτοπαραγωγὴ.

Συγκοινωνία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ *Θεσσαλονίκης - Κωνσταντινουπόλεως*, τὸ Ζύρνοβο, τὸ Δοξάτο, ἡ Καβάλλα καὶ ἄλλαι πόλεις ἐνώνονται καὶ μὲ ἀμαξιτοὺς δρόμους.

8.— Νομὸς Καβάλλας.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς Καβάλλας συνορεύει πρὸς βορρᾶν καὶ βορειοδυτικὰ μὲ τοὺς νομοὺς *Δράμας* καὶ *Σερρών*, ἀνατολικά

μέ τὸ νομὸ **Ροδόπης** καὶ πρὸς νότον μέ τὸ **Θρακικὸ πέλαγος**.
Κόλπους ἔχει τὸν κόλπο τῆς **Καβάλλας** καὶ τὸν **Στρυμονικὸ**
Νῆσος εἶναι ἡ **Θάσος**.

Ἔκτασις 2.225 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ κλίνει τὸ μισὸ πρὸς τὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Δράμας.

Ὅρη ἔχει τὸ **Παγγαῖο** καὶ τὸ **Σύμβολο**. Τὸ περισσότερο μέρος τοῦ νομοῦ εἶναι πεδιάδα. Βορειοανατολικά τοῦ Παγγαίου εἶναι τὰ **ἔλη τῶν Φιλίππων** (πλησίον τῶν ἀρχαίων Φιλίππων), ποὺ εἶναι πολὺ ἀνθυγιεινά. Εἰς τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων **Φιλίππων** διακρίνονται τὸ θέατρον τοῦ Φιλίππου καὶ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἐκεῖ ὁ **Ἀντώνιος** καὶ ὁ **Ὀκτάβιος** ἐνίκησαν (42 π.Χ.) τὸν **Βροῦτιον**.

Ποταμοὺς ἔχει τὸν **Στρυμόνα** στίς ἐκβολές του, καὶ τὸν **Νέστο**, ποὺ χρησιμεύει καὶ ὡς σύνορο μέ τὸν νομὸ Ροδόπης.

Διαίρεσις - Πόλεις. Ὁ νομὸς διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίες: **Καβάλλας**, **Παγγαίου** (Πραβίου), **Νέστου** καὶ **Θάσου**.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ **Καβάλλα** μέ 50 χιλ. κατ. Εἶναι ὁ κυριώτερος λιμένας στὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονία. Ἐκεῖ γίνεται μεγάλη ἐπεξεργασία καπνοῦ καὶ ὑπάρχουν ἀρκετὰ καπνεργοστάσια, ὅπου ἐργάζονται πολλοὶ καπνεργάται. Εἶναι κτισμένη στοὺς πρόποδας τοῦ Συμβόλου καὶ ἔχει ἠλεκτρικὸ φῶς. Εἶναι πόλις ἐμπορικὴ καὶ ἐξάγει προϊόντα μεγαλυτέρας ἀξίας ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. Ἄλλαι πόλεις εἶναι τὸ **Πράβιο** (ἢ Ἐλευθερόπολις), ἡ **Χρυσόπολις**, ὁ **Λιμένας** στὴ Θάσο, καὶ ἄλλες.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Τὸ κλίμα στὰ πεδινὰ μέρη, ὅπου ὑπάρχουν ἔλη, εἶναι νοσηρὸ, ἐνῶ στὰ ὄρεινὰ εἶναι εὐκρατο καὶ ὑγιεινὸ.

Προϊόντα. Τὸ περισσότερο ἔδαφος εἶναι εὐφορο. Καλλιεργοῦνται πρὸ παντὸς καπνός, σιτηρά, ἐλιές, ὄσπρια, λαχανικά καὶ ἄλλα. Σπουδαῖα προϊόντα ἐπίσης εἶναι καὶ τὰ κτηνοτροφικά, τὰ δασικά καὶ τὰ ἀλιευτικά.

Πληθυσμὸ ἔχει 119.200 κατ. ποὺ ἀσχολοῦνται στὴν καπνοκαλλιέργεια, στὴν κτηνοτροφία καὶ στὴ βιομηχανία. Ἐκτὸς τῶν καπνεργοστασίων, ὑπάρχουν καὶ ἐργοστάσια σιδηρουργικῆς, σαπωνοποιῆας, ξυλουργικῆς καὶ ἄλλα. Ζωηρὴ εἶναι ἡ ἐμπορικὴ κίνησις, ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ ἀρκετὸν πληθυσμὸ.

Συγκοινωνία. Ἡ Καβάλλα συγκοινωνεῖ μέ ἀμαξιτοὺς δρόμους. **Ν. Παπασπύρου, Νέα Γεωγραφία : Ἑλλάδα**, Ἔκδ. 4η

μους με τις άλλες πόλεις και με σιδηροδρομική γραμμή. Ἄλλα και διὰ θαλάσσης ἔχει μεγάλη συγκοινωνία.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ χώρα τῆς κατεργασίας καπνοῦ.

Μ α κ ε δ ο ν ί α.

Ἔκτασις 34.900 □ χιλμ. Πληθυσμὸς 1.412.508 κατ.

Νομοὶ	Ἔκτασις Νομοῦ	Πληθυσμὸς ἀπογραφῆς 1928	Πρωτεύουσα	Πληθυσμὸς πρωτ.
Θεσσαλονίκης	8.700 □ χιλ.	540.000 κατ.	Θεσσαλονίκη	250.000 κάτ.
Χαλκιδικῆς	3.280 » »	65.000 »	Πολύγυρος	48.000 »
Σερρών	4.200 » »	182.750 »	Σέρροι	30.000 »
Δράμας	3.490 » »	112.000 »	Δράμα	29.500 »
Καβάλλας	2.225 » »	119.200 »	Καβάλλα	50.000 »
Κοζάνης	6.350 » »	174.000 »	Κοζάνη	13.000 »
Φλωρίνης	6.660 » »	126.000 »	Φλώρινα	11.000 »
Πέλλης	2.690 » »	97.200 »	Ἐδεσσα	14.000 »

Ε'.—Θ Ρ Α Κ Η

(ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ)

Σύνορα. Τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τῆς Θράκης, ποὺ ἀνήκει στὴν Ἑλλάδα, συνορεύει πρὸς δυσμὰς με τοὺς νομούς **Δράμας** καὶ **Καβάλλας**, πρὸς βορρᾶν με τὴ Βουλγαρία, ἀνατολικά με τὴν **Τουρκία**, καὶ νότια με τὸ **Θρακικὸ πέλαγος**.

Ἔδαφος. Τὸ περισσότερο μέρος τῆς Θράκης, πρὸ παντὸς τὸ νοτιοανατολικὸ, εἶναι μία πεδιάδα, ποὺ περιορίζεται ἀνάμεσα στοὺς δύο ποταμούς, τὸν **Νέστο** δυτικά, καὶ τὸν **Ἐβρο** ἀνατολικά. Πρὸς βορρᾶν βλέπομε τὸ ὄρος **Ροδόπη** με τις πολλές διακλαδώσεις. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δύο μεγάλα ποτάμια, τὰ νερά τῶν πεδιάδων τῆς **Ξάνθης**, τῆς **Κομοινης**, καθὼς καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ **Ἐβρου**, ἐπειδὴ εἶναι μικρὴ ἢ ἀπόστασις, σχηματίζουν μικροὺς χειμάρρους, ποὺ χύνονται στὴ θάλασσα.

Νῆσος. Στὴ Θράκη ὑπάγεται ἡ ὄρεινὴ νῆσος **Σαμοθράκη**.

Κλίμα. Ἐδῶ τὸ κλίμα εἶναι μεσογειακὸ με ψυχρὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ καλοκαίρι. Οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι δὲν φθάνουν σὲ μεγάλη ἔκτασι.

Προϊόντα. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι τὰ περίφημα καπνὰ **Ξάνθης**, σιτηρά, κουκούλια (μέταξα) καὶ ἄλλα.

Ἔκτασις. 8.705 □ χιλιόμετρα.
Πληθυσμός. 335 χιλ. κάτοικοι.

Χάρτης τῆς Θράκης.

Τὸ ἑλληνικὸ αὐτὸ τμῆμα τῆς Θράκης ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο νομούς: τῆς **Ροδόπης** καὶ τοῦ **Ἐβρου**.

1.—Νομὸς Ροδόπης.

—Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.

Σύνορα. Ὁ νομὸς Ροδόπης συνορεύει πρὸς βορρᾶν μὲ τὴν **Βουλγαρία**, πρὸς δυσμὰς μὲ τοὺς νομούς **Καβάλλας** καὶ **Δράμας**, ἀνατολικά μὲ τὸ νομὸ **Ἐβρου** καὶ πρὸς νότον μὲ τὸ **Θρακικὸ πέλαγος**.

Ἔκτασις. 4.451 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος. Πρὸς βορρᾶν βλέπομεν τὸ ὄρος **Ροδόπη** πού καταλήγει στὶς εὐφορες πεδιάδες τῆς **Ξάνθης** καὶ τῆς **Κομοινῆς**. Τὸν **Νέστο** ποταμὸ δυτικά, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει λίγο καὶ γιὰ σύνορο καὶ χύνεται στὸ Θρακικὸ πέλαγος. Οἱ ἄλλοι ποταμοὶ εἶναι μικροί. Κυριώτερο λιμάνι εἶναι τὸ **Πόρτο - Λαγὸ**, ἐπίνειο

τοῦ νομοῦ. Πλησίον ἐκεῖ εἶναι ἡ λιμνοθάλασσα *Βιστωνίδα*, σπουδαῖο ἰχθυοτροφεῖο μὲ ἄφθονα ψάρια.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Κομοζινή* στὰς ὑπωρείας τῆς Ροδόπης, στὴ μεγάλη καὶ εὐφορη πεδιάδα. Ἄλλη πόλις εἶναι ἡ *Ξάνθη* στὴν κορυφὴ τῆς πεδιάδος, γνωστὴ γιὰ τὰ ὠραῖα καπνά της.

Διαίρεσις. Ὁ νομὸς διαιρεῖται εἰς 3 ἐπαρχίες: *Κομοζινης*, *Ξάνθης* καὶ *Σαπῶν*.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Τὸ κλίμα εἶναι ἠπειρωτικό, ψυχρὸ, καὶ μόνο στὰ παράλια εἶναι μαλακὸ.

Προϊόντα. Εἰς τὴν εὐφορο πεδιάδα τῆς Ξάνθης καλλιεργεῖται ὁ καλλίτερος καπνὸς τῆς πατρίδος μας. Καλλιεργοῦνται ἐπίσης καὶ σιτηρά, ὄσπρια, βαμπάκι, ἀμπέλια καὶ ἄλλα. Στὰ βόρεια, στὰ ὄρεινὰ μέρη, ἐξάγουν κτηνοτροφικὰ εἶδη.

Πληθυσμὸς. Ὁ νομὸς περιλαμβάνει 182 χιλ. κατοίκους, ποὺ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν καπνοφυτεία καὶ στὴν κτηνοτροφία.

Συγκοινωνία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ *Θεσσαλονίκης - Κωνσταντινουπόλεως*, ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ἀμαξιτοὶ δρόμοι.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ περιφέρεια τοῦ καπνοῦ.

2.— Νομὸς Ἐβρου.

— Τί παρατηροῦμε στὸ χάρτη.

Σύνορα. Ὁ νομὸς Ἐβρου συνορεύει πρὸς βορρᾶν μὲ τὴ *Βουλγαρία*, πρὸς δυσμὰς μὲ τὸ νομὸ *Ροδόπης*, πρὸς νότον μὲ τὸ *Θρακικὸ πέλαγος* καὶ ἀνατολικά μὲ τὴν *Τουρκία*, ποὺ τὴν χωρίζει ὁ ποταμὸς *Ἐβρος*. Στὸ νομὸ ὑπάγεται καὶ ἡ ὄρεινὴ νῆσος *Σαμοθράκη*.

Ἐκτασις. 4.255 □ χιλιόμε. Ἡ Σαμοθράκη 130 □ χιλιόμε.

Ἔδαφος. Τὸ περισσότερον μέρος τοῦ νομοῦ, πρὸ παντὸς τὸ ἀνατολικὸ, εἶναι μία πεδιάδα, ποὺ στὸ ἄκρον περνᾷ ὁ Ἐβρος ποταμὸς μὲ τοὺς παραποτάμους του καὶ τὴν ποτίζει. Ἔτσι εἶναι πολὺ εὐφορὴ. Βουνὰ διακρίνομε τὰς ὑπωρείας τῆς *Ροδόπης* καὶ τὸ μικρὸ βουνὸ *Ἰσμαρο*, ποὺ εἶναι κοντὰ στὴν παράλια καὶ φαίνεται στὴν πεδιάδα σὰν χερσόνησος.

Ὁ **Έβρος** εἶναι ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς πατρίδος μας. Δέχεται τὰ νερά τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Αἴμου καὶ ἔχει πολλοὺς παραποτάμους μὲ πολὺ νερό. Πολλὲς φορές ξεχειλίζει καὶ πλημμυρεῖ τὴν πεδιάδα. Χύνεται στὸ Θρακικὸ πέλαγος μὲ ἓνα μεγάλο δέλτα, ὅπου σχηματίζονται ἔλη. Ἔχει πολὺ νερό, μὰ δὲν εἶναι πλωτὸς, ἐκτὸς ἀπὸ μικρὰ καΐκια, γιατί ἀπὸ τίς βροχὲς φέρνει λάσπες καὶ ἡ κοίτη του δὲν εἶναι βαθειά. Καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς παραλίας ὑπάρχουν ἔλη καὶ ἐλονοσία.

Διαίρεσις - πόλεις. Ὁ νομὸς διαιρεῖται εἰς 5 ἐπαρχίαις : **Ἀλεξανδρουπόλεως, Σουφλίου, Διδυμοτείχου, Ὁρρεσιιάδος** καὶ **Σαμοθράκης**.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ **Ἀλεξανδρούπολις** (Δεδεαγάτς) μὲ 12 χιλ. κατ., κέντρο τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας καὶ ἐπίγειο τοῦ νομοῦ. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ **Σουφλί**, τὸ **Διδυμοτείχο** καὶ ἡ **Νέα Ὁρρεσιιάδα**, πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου καὶ στὴ συννοριακὴ γραμμῇ.

Ἡ Σαμοθράκη μὲ πληθυσμὸ 3.580 κατ. ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Σαμοθράκη**.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Τὸ κλίμα τοῦ τόπου εἶναι ψυχρὸ, ἀλλὰ ὑγιεινὸ, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ μέρη στὰ παράλια, ὅπου τὰ ἔλη τὸ κάμνουν ἀνθυγιεινὸ.

Προϊόντα. Ἡ πεδιάδα τοῦ Ἐβρου εἶναι πολὺ εὐφορη. Καλλιεργοῦνται ἄφθονα σιτηρὰ καὶ μουριές γιὰ κουκούλια. Τὸ μικρὸ αὐτὸ τμήμα εἶναι δεύτερο, μετὰ τὴ Μακεδονία, στὰ κουκούλια. Καλλιεργοῦνται ἐπίσης καπνὸς, βαμπάκι, πεπόνια, ὄσπρια, ἐλιές καὶ ἄλλα. Καὶ δασικὰ προϊόντα ἐξάγονται, πρὸ παντὸς ξυλοκάρβουνα, καυσόξυλα καὶ ἀσβέστης.

Πληθυσμὸς. Ὁ νομὸς ἔχει 123 χιλ. κατ., ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ περισσότεροι εἶναι γεωργοί. Ἀρκετοὶ ἀσχολοῦνται στὸ ἐμπόριο, στὴν κτηνοτροφία καὶ στὴ βιομηχανία. Ἐδῶ ὑπάρχουν μικρὰ ἐργοστάσια κατασκευῆς πάγου, κεραμιδιῶν, κάρρων, οἰνοπνεύματος καὶ ταπητουργίας.

Συγκοινωνία. Ὁ νομὸς ἔχει πυκνὴ συγκοινωνία διὰ ξηρῶς. Ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολι ἀναχωρεῖ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πρὸς τὴν **Ἀδριανούπολι**, δίπλα ἀπὸ τὸν Ἐβρο ποταμὸ. Ἄλλη γραμμὴ ἀπὸ **Ἀδριανούπολι** πρὸς **Θεσσαλονίκη** καὶ **Ἀλεξανδρούπολι** πρὸς **Κωνσταντινούπολι**. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴ τὴ συγκοινωνία καὶ ἡ θαλασσία εἶναι πυκνὴ μὲ διάφορα πλοῖα ποῦ περνοῦν ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολι καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα λιμάνια.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα. Ἡ χώρα τῆς μετάξης μὲ τὸν μεγαλύτερο ποταμό.

Θ ρ ά κ η.

Ἔκτασις 8.785 □ χλμ. Πληθυσμὸς 335.000 κατ.

Νομὸς	Ἔκτασις νομοῦ	Πληθυσμὸς ἀπογραφῆς 1928	Πρωτεύουσα	Πληθ. Πρωτ.
Ροδόπης	4.451 □ χιλ.	182.000 κατ.	Κομοτινή	31.000 κατ.
Ἐβρου	4.255 > >	123.000 >	Ἀλεξανδρούπολις	12.000 >

ΣΤ' — ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Θέσις. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι τὸ κυριώτερο τμήμα τῆς Ἑλλάδος καὶ βρέχεται πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τὸν **Κορινθιακὸ** κόλπο, πρὸς νότον ἀπὸ τὴ **Μεσόγειο** θάλασσα, πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τὸ **Αἰγαῖο** καὶ **Μυρτώο** πέλαγος καὶ πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τὸ Ἴόνιο πέλαγος.

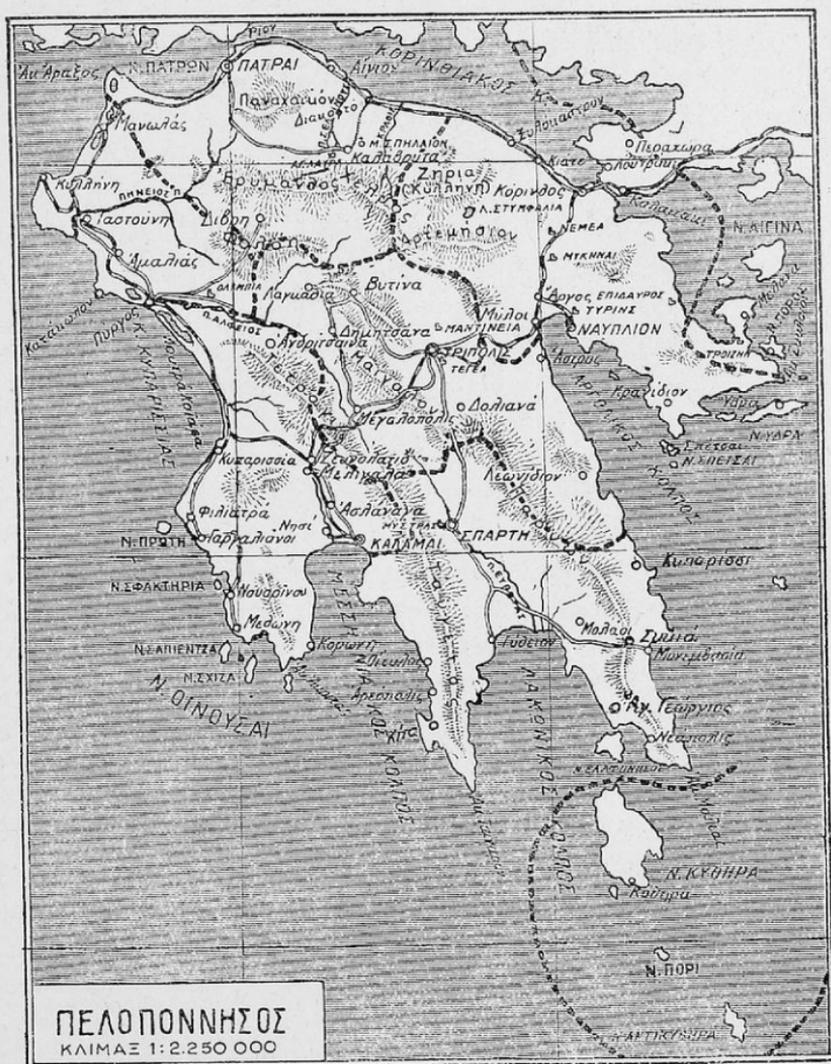
Σχήμα. Ἡ Πελοπόννησος μὲ τοὺς πολλοὺς κόλπους καὶ τὰ ἀκρωτήρια ὁμοιάζει μὲ φύλλο συκιάς, ἢ καὶ ἀμπελιοῦ.

Ἔκτασις. 22.290 □ χιλιόμετρα.

Ἐδαφος. Τὸ περισσότερο μέρος εἶναι ὄρεινὸ μὲ ὕψηλὰ βουνά, ποὺ διευθύνονται ἀπὸ βορειοανατολικά πρὸς νοτιοανατολικά. Στὸ κέντρο πρὸς βορρᾶν διακρίνομε τὸ **Παναχαϊκὸ** (1927 μ.) καὶ συνέχεια πρὸς Ν. τὸν **Ἐρύμανθο** (2324 μ.), τὰ **Ἀροάνια** (Χελμός, 2355 μ.) καὶ ἓνα γραφικὸ βουνό, τὴν **Κυλλήνη** (Ζήρια, 2375 μ.). Συνεχίζονται διάφορα βουνά πρὸς νότον χαμηλότερα καὶ ἐνώνονται μὲ τὸν **Πάργωνα** ἀνατολικά, ποὺ καταλήγει στὸ ἀκρωτήριο **Μαλέα**. Δυτικώτερα εἶναι ἄλλη ὄροσειρά, ἢ ὁποία ἐνώνεται μὲ τὸν **Ταῦγετο** (2409 μ.), τὸ ὕψηλότερο βουνὸ τῆς Πελοποννήσου, ποὺ τελειώνει στὸ ἀκρωτήριο **Ταίναρο**. Ἀνατολικά πρὸς τὴν Ἀργολίδα καὶ δυτικά πρὸς τὴν Μεσσηνία βλέπομε ἄλλες ὄροσειρὲς χαμηλότερες.

Πεδιᾶδες μεγάλες δὲν ὑπάρχουν, ἐκτὸς ἀπὸ τίς μικρὰς καὶ εὐφορες, ποὺ σχηματίζονται στοὺς κόλπους. Τέτοιες εἶναι ἡ **Ἀργολικὴ** πεδιάδα, ἡ **Λακωνικὴ**, ἡ **Μεσσηνιακὴ**, τῆς **Ἡλείας**, ἡ μεγαλύτερα, καὶ μία μικρὴ στὴ βορεινὴ παραλία. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὲς σχηματίζονται καὶ λεκανοπέδια, ὅπως τῆς **Τριπόλεως** καὶ τῆς **Μεγαλοπόλεως**.

Κυριώτεροι ποταμοί είναι ο *Άλφειός* και ο *Πηνειός* στα δυτικά παράλια, όπου και οι βροχές είναι περισσότερες, και άλλοι μικρότεροι.

Χάρτης της Πελοποννήσου.

Λίμνες είναι η *Φενεός* και η *Στυμφαλίδα*, γνωστή από την 'Ιστορία, που βρίσκονται δυτικά στην 'Αργολίδα. Σε όλες τις λίμνες τα νερά φεύγουν υπογείως και βγαίνουν άλλοι.

Κόλποι είναι ο *Κορινθιακός*, που ένώνεται με τον Σαρω-

νικό με τὴ διώρυγα τοῦ Ἴσθμοῦ, ὁ Ἄργολικός, ὁ Μεσσηνιακός, ὁ τῆς Κυπαρισσίας, τῶν Πατρῶν καὶ ἄλλοι μικροί.

Κλίμα. Στὴν Πελοπόννησο συναντοῦμε διαφορὰς σὲ κάθε τμήμα. Γενικὰ ἔχει κλίμα μεσογειακὸ μὲ θερμὸ καλοκαίρι καὶ κρύο χειμῶνα. Στὰ δυτικὰ μέρη, ποὺ φυσοῦν οἱ δυτικοὶ ἄνεμοι, τὸ κλίμα εἶναι μαλακώτερο καὶ οἱ βροχὲς περισσότερες. Ἐκεῖ οἱ πηγὲς εἶναι ἀφθονώτερες καὶ οἱ ποταμοὶ μεγαλύτεροι. Ἐνῶ στὰ ἀνατολικά τὸ κλίμα εἶναι ψυχρότερο, οἱ βροχὲς λίγες, οἱ πηγὲς σπάνιες καὶ οἱ ποταμοὶ μικρότεροι. Στὰ ὄρεινὰ μέρη, καθὼς καὶ στὰ λεκανοπέδια, ὁ χειμῶνας εἶναι πολὺ ψυχρὸς.

Προϊόντα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σιτηρά, τὰ δασικά καὶ κτηνοτροφικά προϊόντα, ἡ Πελοπόννησος εἶναι ἡ πρώτη χώρα τῆς Ἑλλάδος στὴν παραγωγή τῆς σταφίδος, εἶναι μετὰξὺ τῶν πρώτων μαζί μὲ τὴν Κρήτη καὶ τὴ Λέσβο στὴν ἐλαιοπαραγωγή (Μεσσηνία, Λακωνική), καὶ πρώτη ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος στὴν οἶνοπαραγωγή. Ἐπίσης παράγει καὶ διάφορα φρούτα καὶ ξηροὺς καρπούς, ξηρὰ σῦκα κλπ. (Καλάμα), μέταξαν καὶ ἄλλα.

Φυτὰ. Στὰ βουνὰ συναντοῦμε ἀγρία βλάστησι, δάση ὀλόκληρα μὲ ἔλατα, πεῦκα, βελανιδιές, πριναριές καὶ ἄλλα. Μόνον οἱ κορυφὲς τῶν εἶναι γυμνές. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄλλα μικρότερα δένδρα, καθὼς κουμαριές, πλατάνια, μυρτιές καὶ ἄλλα εὐρίσκομε στὶς πλαγιὰς τῶν βουνῶν.

Στὰ καλλιεργημένα μέρη συναντοῦμε διάφορα φυτὰ ὀπωροφόρα καὶ ξινὰ (πορτοκαλλιές καὶ λεμονιές), εἰς δὲ τὰς Καλάμας, ποὺ εἶναι θερμὸ τὸ κλίμα, εὐδοκιμοῦν καὶ χουρμαδιές, χωρὶς ὅμως νὰ μποροῦν νὰ ὀριμάσουν καλὰ τοὺς χουρμάδες.

Ζῶα. Τὰ ἄγρια μεγάλα ζῶα ἔλειψαν πιά. Μόνον λύκοι καὶ ἀλώπεκες ὑπάρχουν στὰ δάση τῶν βουνῶν. Καὶ τὰ ἐλάφια καὶ τὰ ἀγριόγίδια λείπουν καὶ αὐτὰ σιγὰ-σιγὰ. Κατοικίδια ζῶα βρίσκουμε σκύλλους, γίδες, πρόβατα, ὄνους, ἡμιόνους, ἄλογα καὶ διάφορα εἶδη πτηνῶν.

Πληθυσμὸς. 1.100.000 κάτοικοι.

Συγκοινωνία. Ἡ Πελοπόννησος ἔχει πυκνὸ δίκτυο σιδηροδρόμων στὴν ξηρὰ καὶ μεγάλη συγκοινωνία στὴ θάλασσα μὲ τὰ πλοῖα.

Διαίρεσις. Διαίρεται εἰς 6 νομοὺς : Ἄργολίδος καὶ Κορινθίας, Ἀρκαδίας, Ἀχαΐας, Ἠλείας, Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ περιφέρεια τῆς σταφίδος.

1.— Νομός Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

— *Τί παρατηροῦμαι στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς Ἀργολιδοκορινθίας συνορεύει πρὸς βορρᾶν μὲ τὸν *Κορινθιακὸ κόλπο*, τὸν *Σαρωνικὸ* καὶ λίγο μὲ τὴ *Μεγαρίδα* τῆς Ἀττικῆς. Δυτικὰ μὲ τὸν νομὸ *Ἀχαΐας*, πρὸς νότον μὲ τὸν νομὸ *Ἀρκαδίας* καὶ τὸν *Ἀργολικὸ κόλπο* καὶ ἀνατολικά μὲ τὸν *Σαρωνικὸ κόλπο*. Περιλαμβάνει τὴ μικρὴ χερσόνησο τοῦ Ἴσθμου μέχρι τῆς Μεγαρίδος καὶ τὰ νησιά *Κύθηρα* καὶ *Ἀντικύθηρα*.

Κόλπους ἔχει τὸν *Σαρωνικὸ*, τὸν *Ἀργολικὸ* καὶ τὸν *Κορινθιακὸ*.

Νησιά. Ὁ νομὸς Ἀργολιδοκορινθίας ἔχει πολλὰ νησιά. Κυριώτερα εἶναι αἱ *Σπέτσαι* καὶ ἡ *Υδρα*. Ὁ *Πόρος* μὲ τὴ χερσόνησο τῶν *Μεδάνων* ὑπάγεται στὸ νομὸ Ἀττικῆς διὰ λόγους συγκαινωνίας.

Ἀκρωτήριο βλέπομε τὸ *Σκύλλαιο*.

Ἔκτασις. 5.350 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος. Τὸ ἔδαφος εἶναι ὄρεινόν. Μεγαλύτερα βουνὰ εἶναι ἡ *Κυλλήνη* (2.374 μ.), τὰ *Ἀροῦνια*, τὸ *Ἀρτεμίσιο* καὶ τὸ *Παρθένιο*. Πρὸς βορρᾶν διακρίνομε τὴ στενὴ *Κορινθιακὴ* πεδιάδα, τὴν *Ἀργολικὴν* καὶ ἄλλες μικρότερες. Στὴν Ἀργολικὴν πεδιάδα περνᾷ ὁ ποταμὸς *Ἰναχος*.

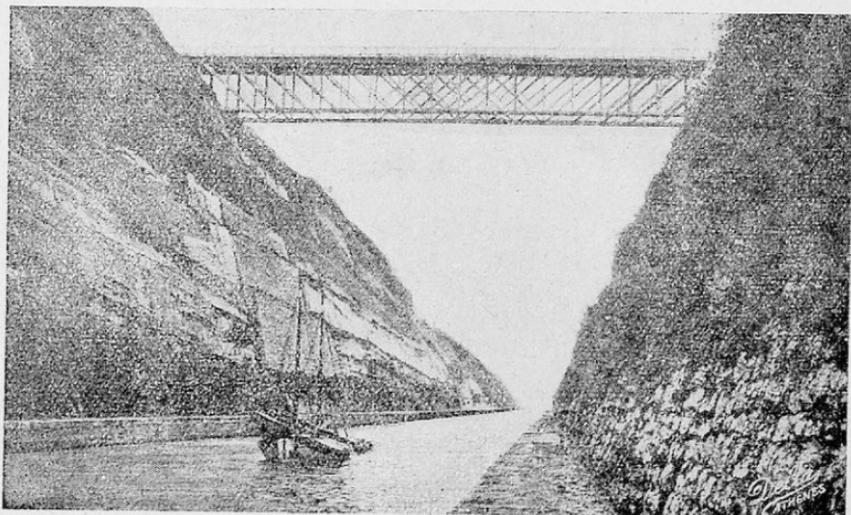
Λίμνες. Δυτικὰ ἀνάμεσα στὰ βουνὰ σχηματίζονται οἱ λίμνες *Φενεός*, *Στυμφαλία* καὶ *Λέωνη* ποῦ μετεβλήθη εἰς ἔλος.

Διαίρεσις. Ὁ νομὸς Ἀργολιδοκορινθίας περιλαμβάνει 6 ἐπαρχίαι: *Ἄργους*, *Κορινθίας*, *Ναυπλίας*, *Σπεισῶν*, *Υδρας* καὶ *Κυνθῆρων*.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ *Ναύπλιον*, μὲ ἀρχαῖο φρούριον ἐπάνω εἰς βράχον, τὸ *Παλαμῆδι*, ὅπου σήμερον ὑπάρχουν φυλακαὶ καὶ στρατῶνες. Μετὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821 ὑπῆρξε ἡ πρώτη πρωτεύουσα τοῦ Κράτους. Τὸ *Ἄργος* καὶ πλησίον αἱ *Μυκῆναι*, ποῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἦγκμασαν καὶ ἦσαν μεγάλο ναυτικὸ κράτος, πρὸ παντὸς ὅτε ἦτο βασιλεὺς αὐτῶν ὁ Ἀγαμέμνων. Τὸ ἔτος 468 π. Χ. κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἄργους. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἀνεκάλυψαν διαφόρους ἀρχαίους τάφους καὶ ἄλλα ἀντικείμενα μεγάλης τέχνης, ποῦ δείχνουν τὸν μεγάλο πολιτισμό, ποῦ εἶχαν τότε αἱ Μυκῆναι. Ἡ *Ἐπίδαυρος*,

όπου έγινε η πρώτη συνέλευσις τῶν προγόνων μας μετὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821. Ἡ **Κόρινθος** μετὰ τὰς ὥραϊες σταφίδες. Ἡ πόλις αὐτὴ πολλές φορές καταστράφηκε ἀπὸ σεισμούς. Τὸ **Δουιτράκι** στὸν Κορινθιακὸ κόλπου μετὰ καλὰ ἰαματικὰ νερά. Ἐπίσης περνώντας μετὰ τὸ σιδηρόδρομο, στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ συναντοῦμε πολλά ὥραϊα χωριά, καθὼς τὸ **Κιάτο**, τὸ **Συλόναστρο** καὶ ἄλλα.

Ἴσθμός. Κοντὰ στὴν Κόρινθο εἶναι ὁ Ἴσθμός, μία στενὴ λωρίδα ξηρᾶς, ποὺ ἐνώνει τὴν Πελοπόννησο μετὰ τὴν Στερεὰ

Ἡ Διώρυγα τοῦ Ἴσθμοῦ—Ἡ Γέφυρα.

Ἑλλάδα. Ἡ λωρίδα αὐτὴ, συνέχεια τοῦ ὄρους **Γεράνια**, εἶναι ἀνώμαλη. Γιὰ νὰ μὴ κάμνουν τὸν γυρο τῆς Πελοποννήσου τὰ πλοῖα ἀνοιξαν στὸν Ἴσθμὸ μία διώρυγα καὶ ἔτσι ἐνώθησαν τὰ νερά τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου. Ἡ διώρυγα ἔχει μῆκος 6.300 μέτρα, ὕψος 50—80 μέτρα καὶ βάθος τὸ νερὸ 8 μέτρα. Πλάτος ἔχει στὸ νερὸ 21 μέτρα καὶ στὴν ἐπιφάνεια 50—80 μέτρα. Στὸ ὑψηλότερο μέρος εἶναι μία σιδερένια γέφυρα, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος.

Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἴσθμοῦ ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου εἶναι τὸ χωρίον **Ἴσθμια** καὶ εἰς τὴν εἴσοδον ἐπὶ τοῦ Κορινθιακοῦ ἡ **Ποσειδωνία**.

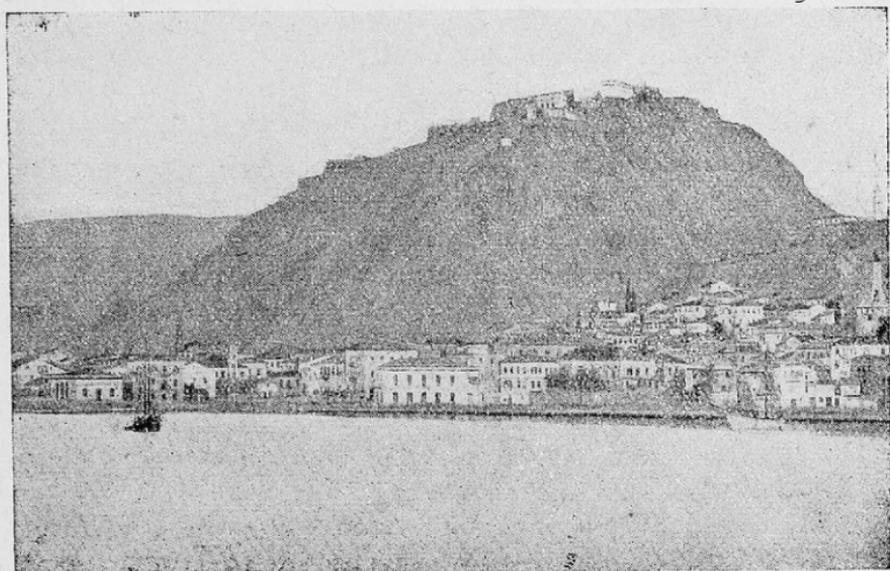
Εἰς τὸν Ἴσθμὸν ἐτελεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μεγάλη

πανήγυρις κάθε τρία ἔτη πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Ποσειδῶνος, τὰ *Ἴσθμια*. Κατὰ τὴν ἑορτὴν αὐτὴν ἐτελοῦντο καὶ ἀγῶνες μουσικοί, γυμναστικοί καὶ ἵππικοί.

— *Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.*

Τὸ κλίμα στὰ ὄρεινὰ μέρη εἶναι ψυχρὸ καὶ μόνο στὰ παράλια εἶναι γλυκὺ.

Προϊόντα. Κυριώτερα προϊόντα, τὰ ὁποῖα παράγονται στὴν πεδιάδα, εἶναι σιτηρὰ, ὄσπρια, λαχανικά, πατάτες, σταφίδα καὶ καλὰ λάδια, καθὼς καὶ ἄφθονα κτηνοτροφικὰ καὶ δασικὰ εἶδη

Τὸ Ναύπλιον μετὸ φρούριον.

στὰ ὄρεινὰ μέρη. Βιομηχανικὰ ἐργοστάσια ἔχει ὀλίγα, πρὸ παντὸς σιδηρουργεῖα, ἀλευρομύλους, ἐλαιοτριβεῖα καὶ ἄλλα.

Πληθυσμὸ ἔχει 175 χιλ. κατ., πού ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία καὶ στὴν κτηνοτροφία.

Συγκοινωνία. Ὁ νομὸς ἔχει καλὴ συγκοινωνία σιδηροδρομικὴ καὶ ἀμαξιτῆ. Ἄλλὰ καὶ θαλασσινὴ συγκοινωνία ἔχει καλὴ ἀπὸ τὰ λιμάνια πού ἔχει στὸ Ναύπλιο, στὴν Κόρινθο, στὸ Ξυλόκαστρο, στὴν Ἐρμιόνη, στὸ Λουτράκι καὶ ἄλλου.

Ἱστορικαὶ πόλεις. Ἡ *Τύρις*, ὅπου σώζονται τὰ κυκλώπεια τείχη, ἡ *Νέα Ἐπίδαυρος*, ἡ *Υἴδα* ἢ *Τροιζήνα*, τὸ *Ἄργος*, ἡ *Νεμέα*, τὰ *Δερβενάκια*, γνωστὰ ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821,

ἡ *Στυμφαλίδα*, ἐπίσης γνωστὴ διὰ τὰς *Στυμφαλίδας ὄρνιθας*, καὶ ἡ *Λέγνη* διὰ τὴν Λερναίαν Ὑδραν.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ χώρα τῆς σταφίδος.

2.—Νομὸς Ἀχαΐας.

— *Τί παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Ἄλλοτε ὁ νομὸς Ἀχαΐας ἦτο ἠνωμένος μετὰ τὴν Ἡλεία καὶ ἀποτελοῦσαν μαζὶ τὸν νομὸν Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος. Στὸ ἔτος 1930 ὁμως ἐχωρίσθησαν καὶ ἔγιναν δύο νομοί.

Σύνορα. Ὁ νομὸς Ἀχαΐας βρέχεται πρὸς Β. ἀπὸ τὸν κόλπο τῶν *Πατρῶν* καὶ τὸν *Κορινθιακὸν* κόλπο, πρὸς Α. συνορεύει μετὰ τὸν νομὸν Ἀργολιδοκορινθίας, πρὸς Ν. μετὰ τὴν Ἀργαδία καὶ πρὸς Δ. μετὰ τὸν νομὸν Ἡλείας.

Κόλποι. Ἀκρωτήρια. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν *Κορινθιακόν*, κυριώτερος κόλπος εἶναι τῶν *Πατρῶν*. Ἀκρωτήρια βλέπομε τὸν Ἄραξο καὶ τὸ *Ρίο*, ἀπέναντι στὸ Ἀντίρριο.

Ἐκτασίς. 3.130 □ χιλιόμετρα.

Ἐδαφος. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἀχαΐας εἶναι ὄρεινόν. Ὅρη ἔχει τὰ Ἀροάνια (Χελμός, 2355 μ.) τὸν Ἐρύμανθο (2224 μ.) μετὰ τὶς πολλὰς κορυφάς, τὸ Παναχαϊκόν (Βοδιάς, 1927 μ.). Ἀνάμεσα στὰ μεγάλα αὐτὰ ὄρη εἶναι καὶ ἄλλα μικρότερα, ποὺ ἐνώνονται ἔτσι σὰν ἀλυσίδα καὶ σχηματίζουν μικρὰς κοιλάδας καὶ ὄροπέδια. Μικρὴ πεδιάδα εἶναι σε ὅλη τὴ βορεινὴ παραλία καὶ δυτικὰ πρὸς τὴ Μανωλάδα.

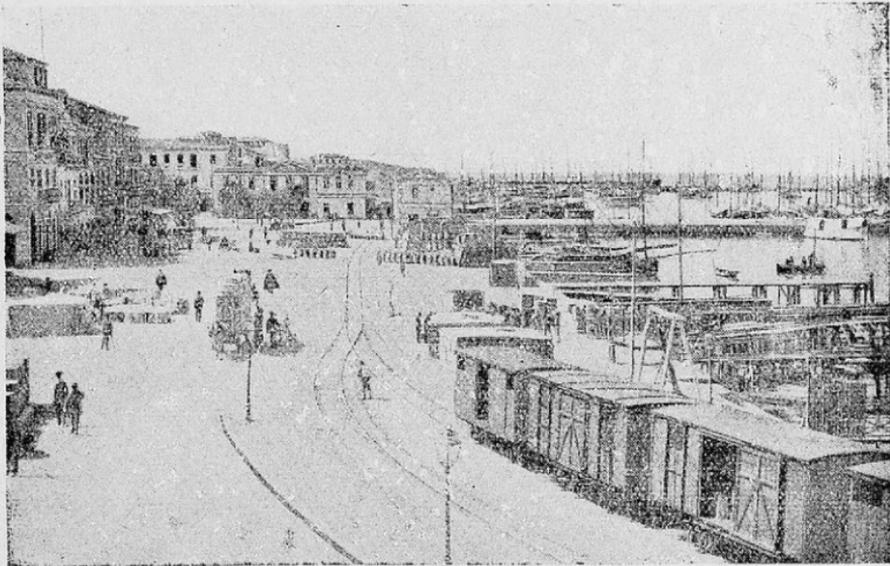
Εἰς ἀπόκρημνον βράχον τῶν Ἀροανίων εἶναι ἡ πηγὴ τῆς *Στυγός*. Κρύο καὶ ἄφθονο νερὸν ἐξέρχεται καὶ χάνεται εἰς μικρὴ ἀπόστασι μετὰ σὲ ἓνα μικρὸ ρυάκι μετὰ χαλίκια. Τὸ νερὸ αὐτὸ εἶναι τόσο πολὺ ψυχρὸ ὥστε εἰς πολλοὺς φέρει τὸν θάνατον καὶ λέγεται *μαυρονέρι*. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον ὅτι τὸ νερὸ ἔχει δηλητήριον καὶ ὅτι ἐξαφανίζεται καὶ ἀναβλύζει εἰς τὸν Ἄδην πάλιν. Εἰς τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός τοῦ Ἄδου οἱ θεοὶ ἔδιδον τὸν μεγαλύτερον ὄρκον στὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν.

Κυριώτεροι ποταμοὶ εἶναι ὁ *Δάρισος*, ποὺ εἶναι σύνορον μετὰ τὴν Ἡλεία, ὁ *Πεῖρος*, ποὺ χύνεται στὸν Πατραϊκόν κόλπον, καὶ ἄλλοι χεῖμαρροι, καθὼς ὁ *Σεληνοῦς* καὶ ὁ *Κραῖθις*. Ἐπίσης ὁ *Λάδων* καὶ ὁ *Ἐρύμανθος*, ποὺ εἶναι παραπόταμοι τοῦ Ἀλφειοῦ.

Λίμνες δὲν ἔχει ἡ Ἀχαΐα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μικρὴ λιμνοθάλασσα τοῦ *Πάπα* κοντὰ στὸν Ἄραξο, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἰχθυοτροφεῖο.

Διαίρεσις. Ὁ νομὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ 3 ἐπαρχίαις : *Πατρῶν*, *Καλαβρύτων* καὶ *Αἰγιαλείας*.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι αἱ *Πάτραι* μὲ 62 χιλ. κατοίκους, στοὺς πρόποδας τοῦ Παναχαϊκοῦ. Ἔχει μεγάλο ἐμπόριο, πρὸ παντὸς σταφίδος στὸ ἐξωτερικόν, καθὼς καὶ ἀρκετὰ ἐργοστάσια. Ἐδῶ συναντοῦμε τὸν ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, πού τὸν τιμοῦν πολὺ οἱ Πατρινοί. Τὸ *Αἶγιο*, ὠραία κωμόπολις, ὅπου παράγεται ἐκλεκτὴ σταφίδα. Ἀπὸ τὸ *Διακοφτὸ* μὲ τοπικὸ

Αἱ Πάτραι.

σιδηρόδρομο, πού σὲ ἀρκετὸ διάστημα εἶναι ὀδοντωτός, φθάνομε στὴ *Ζαχλοροῦ*. Ἐκεῖ πλησίον εἶναι τὸ μοναστήρι τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ἀπὸ τὴ Ζαχλοροῦ προχωροῦμε στὰ *Καλάβρυτα*, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μὲ αὐτοκίνητο φθάνομε στὸ ἱστορικὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Δάφνας, ὅπου ὁ δεσπότης *Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς* πρῶτος ἐσήκωσε τὴ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως τὸ ἔτος 1821.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Κλίμα. Στὸ πεδινὸ μέρος τὸ κλίμα εἶναι γλυκὺ καὶ μαλακόν, ἐνῶ στὰ ὄρεινά εἶναι ψυχρὸ καὶ ὑγιεινόν.

Προϊόντα. Κυριώτερα προϊόντα εἶναι ἡ σταφίδα, πού εἶναι καὶ ἡ ζωὴ τοῦ τόπου καὶ καλλιεργεῖται στὰ πεδινὰ μέρη. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴ καλλιεργοῦνται καὶ καπνός, σιτηρά, βαμπάκι, ἀμπέλια καὶ ἄλλα.

Καί κτηνοτροφικά καί δασικά εἶδη παράγονται ἀρκετά. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἀνεπτυγμένη μέ κέντρο τὰς Πάτρας, ὅπου ὑπάρχουν ἐργοστάσια διάφορα μεγάλα καί μικρά.

Ὁ πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 195 χιλιάδας κατοίκους, πού ἀσχολοῦνται στή γεωργία, στή βιομηχανία, στό ἐμπόριο καί στήν κτηνοτροφία.

Συκοινωνία. Ἐκτὸς ἀπὸ τῆ μεγάλης σιδηροδρομικῆ γραμμῆ τῆς παραλίας καί τῆ μικρῆ τοῦ Διακοφτοῦ ὑπάρχουν καί πολλοὶ ἀμαξιτοὶ δρόμοι, πού ἐνώνουν πολλές κωμοπόλεις καί χωριά. Διὰ θαλάσσης ἀπὸ τὸ λιμάνι τῶν Πατρῶν καί ἄλλων ἐνεργεῖται μεγάλη ἀτμοπλοικῆ συκοινωνία στὸ ἐσωτερικὸ καί στὸ ἐξωτερικὸ ἀκόμη.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ χώρα τῆς σταφίδος.

3.— Νομὸς Ἠλείας.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς συνορεύει πρὸς Β. μέ τὸν νομὸ Ἐλατίας, δυτικὰ βρέχεται ἀπὸ τὸ Ἴονιο πέλαγος, πρὸς Ν. συνορεύει μέ τὸν νομὸ Μεσσηνίας καί ἀνατολικά μέ τὸν νομὸ Ἀρκαδίας.

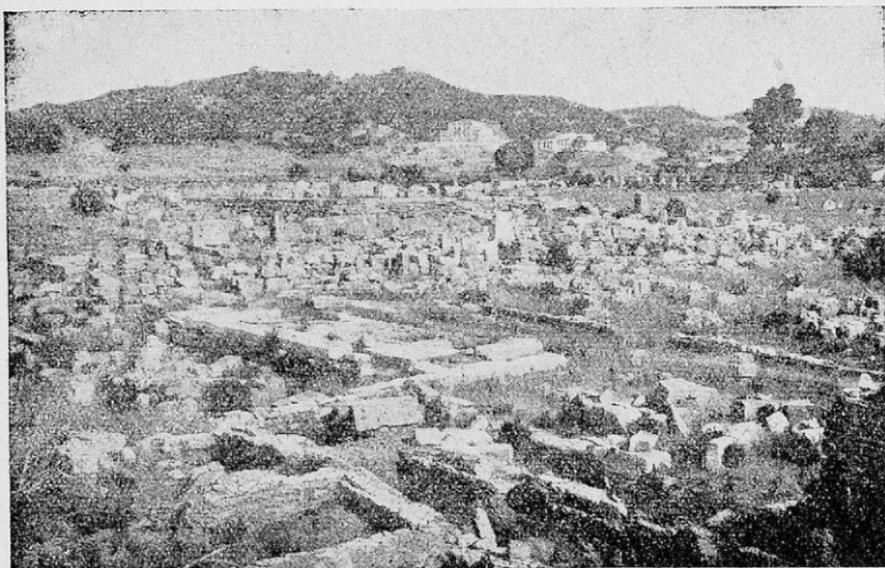
Ἔκτασις. 2.200 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος—Ὑδατα. Τὸ περισσύτερον μέρος τῆς Ἠλείας εἶναι πεδινὸ, πρὸ παντὸς τὸ δυτικόν. Πρὸς ἀνατολὰς ὑψώνεται ἡ Φολόη, καί ἄλλα ὀγκώδη βουνά, πού εἶναι συνέχεια τοῦ Ἐρμυάνθου. Μεγαλύτερη πεδιάδα εἶναι ἡ τῆς Γαστούνης, ὅπου εἶναι καί ὁ ποταμὸς Πηνειός. Ἄλλος μέγας ποταμὸς εἶναι ὁ Ἀλφειός, ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Πελοποννήσου (κ. Ρουφιᾶς), καί οἱ παραπόταμοι Ἐρμυάνθος, Λάδων (Ρουφιᾶς), Ἐνιπεύς, Λάρισος καί πολλοὶ χεῖμαρροι. Πλησίον τῆς Ὀλυμπίας εἶναι ὁ χεῖμαρρος Κλάδεος, πού χύνεται στὸν Ἀλφειόν. Τὰ δύο αὐτὰ ποτάμια ἔχωσαν τὴν Ἀρχαίαν Ὀλυμπία μέ τὰ χῶματα καί τὴν ἄμμο πού φέρνουν τὰ νερά των.

Διαίρεσις—Πόλεις. Ὁ νομὸς ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Ἠλείας μέ πρωτεύουσα τὸν Πύργον (19.400 κατ.), ὡραία πόλι κτισμένη ἐπάνω σὲ μικρὸ ὕψωμα. Εἶναι κοντὰ στὸν Ἀλφειόν ποταμὸ σὲ πολὺ εὐφορῆ πεδιάδα καί συνδέεται μέ σιδηροδρομὸ καί ἀμαξιτὸ δρόμον μέ τὸ ἐπίνειον Κατάκωλον. Ἄλλες πόλεις στήν πεδιάδα καί κοντὰ στή σιδηροδρομικῆ γραμμῆ εἶναι ἡ Ἀμαλιάδα, ἡ Γαστούνη, καί ἡ Μανωλάδα, γνωστὴ γιὰ

τὰ ὠραῖα κτηνοτροφικὰ προϊόντα (τυρί, γιαούρτι, ἀρνιά Μανωλάδος). Ὅλες ἔχουν ἄφθονα προϊόντα καί πρὸ παντὸς σταφιδοπαραγωγή.

Ἀπὸ τὸν Πύργο μὲ μικρὸ σιδηρόδρομο μεταβαίνομε στὴν Ἄρχαία Ὀλυμπία, κατάφυτη ἀπὸ πεῦκα. Ἐκεῖ σώζονται τὰ

Ἡ Ἄρχαία Ὀλυμπία.

ἀρχαῖα μνημεῖα καί στὸ μουσεῖο τὸ ὠραῖο ἄγαλμα τοῦ Ἑρμοῦ ποῦ ἔφτιασε ὁ Πραξιτέλης.

Στὴν Ἄρχαία Ὀλυμπία ἐγίνοντο οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες στὰ παλιὰ χρόνια.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Τὸ κλίμα στὰ πεδινὰ μέρη εἶναι γλυκύ, ὀλίγο ὑγρὸ καὶ ὑγιεινὸ καὶ στὰ ὄρεινὰ ψυχρό.

Προϊόντα κυριώτερα εἶναι σταφίδα, σιτηρὰ καὶ κτηνοτροφικά. Ἐπίσης καλλιεργοῦνται καπνός, βαμπάκι καὶ ἄλλα γεωργικὰ εἶδη.

Πληθυσμὸς ἔχει 130.000 κατοίκους, ποὺ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν κτηνοτροφία καὶ στὸ ἐμπόριο.

Συγκοινωνία. Ὁ νομὸς ἔχει καλὴ συγκοινωνία στὴν ξηρὰ μὲ τὸ μεγάλο σιδηρόδρομο τῶν Πατρῶν—Ἀθηνῶν. καὶ τοὺς μικροὺς *Καβάσυλα—Κυλλήνης, Βαρθολομιοῦ—Κυλλήνης, Πύρ-*

γου—*Ὀλυμπίας*. Ἐπίσης πολλές πόλεις καὶ χωρία συνδέονται μὲ ἀμαξιτοὺς δρόμους. Ἀπὸ τὸ Κατάκωλο, τὴν Κυλλήνην καὶ ἄλλα μικρὰ λιμάνια ἐνεργεῖται ἡ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ χώρα τῆς σταφίδος καὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων.

4.— Νομὸς Ἄρκαδίας.

— *Τί παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς Ἄρκαδίας συνορεύει πρὸς βορρᾶν μὲ τὸν νομὸ *Ἀχαιοήλιδος*, πρὸς δυσμᾶς μὲ τὸν νομὸ *Μεσσηνίας*, πρὸς νότον μὲ τὸν νομὸ *Δακωνίας* καὶ ἀνατολικά μὲ τὸν *Ἀργολικὸ* κόλπο καὶ τὸν νομὸ *Ἀργολιδοκορινθίας*.

Ἔκτασις. 4.370 □ χιλιόμετρα.

Κόλπος εἶναι ὁ *Ἀργολικὸς*.

Ἔδαφος — **Ὅρη.** Τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τοῦ νομοῦ εἶναι ὄρεινόν. Ἀνατολικά ἀπὸ τὰ ὄρη *Ἀρτεμίσιο*, *Φολόη*, *Μέναιλο* καὶ *Πάργη* σχηματίζονται λεκανοπέδια χωρὶς νὰ ἀφήνουν διέξοδο γιὰ τὰ νερά. Γι' αὐτὸ κανένας σπουδαῖος ποταμὸς δὲν εἶναι πρὸς ἀνατολάς.

Δυτικὰ ὅμως ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τὰ ὄροπέδια πηγάζουν πολλοὶ ποταμοί, καθὼς ὁ *Ἀλφειὸς*, ὁ παραπόταμος *Λάδων* καὶ ὁ *Εὐρώτας*.

Πεδιᾶδες. Κυριώτερα ὄροπέδια εἶναι τῆς *Τριπόλεως*, τῆς *Μεγαλοπόλεως* καὶ ἄλλα μικρότερα.

Διαίρεσις — **Πόλεις.** Ὁ νομὸς Ἄρκαδίας ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 ἐπαρχίαις: τῆς *Μαντινείας*, τῆς *Γορτυνίας*, τῆς *Μεγαλοπόλεως* καὶ τῆς *Κυνουρίας* (Τσακωνιάς).

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Τρίπολις* μὲ 15 χιλ. κατοίκους εἰς τὸ μέσον τοῦ ὄροπέδιου, γνωστὴ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν μας. Ἐκεῖ πλησίον ὑπῆρχον αἱ ἀρχαῖαι πόλεις *Μαντινεία*, γνωστὴ διὰ τοὺς πολέμους μεταξὺ Μαντινείων καὶ Σπαρτιατῶν (385 π. Χ.) καὶ Σπαρτιατῶν καὶ Μαντινείων κατὰ τῶν Θηβαίων (362 π. Χ.), καὶ *Τεγέα*. Μὲ ἀμαξόδρομο πηγαίνομε στὴ *Βυτινα* μέσα σὲ δάσος ἀπὸ ἔλατα, ὅπου ὑπάρχει σανατόριο γιὰ τοὺς φυματικούς. Ἡ *Μεγαλόπολις* στὸ ὄροπέδιο, ἡ *Δημητσάνα*, τὸ *Λεωνίδι* στὴν Κυνουρία πρὸς τὸν Ἀργολικὸ κόλπο. Ἄλλαι πόλεις εἶναι τὸ *Βαλιέτσι*, ἡ *Καρύταινα*, τὰ *Δολιανά*, τὰ *Βέρβαινα*, γνωσταὶ διὰ τὰς νίκας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων (1821).

— Πληροφορίες για τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Κλίμα. Τὸ μέρος εἶναι ὄρεινό, γι' αὐτὸ ἔχει κλίμα ἠπειρωτικὸ καὶ ψυχρό.

Προϊόντα. Ὁ νομὸς σχεδὸν ὅλος εἶναι ὄρεινός. Ὡστόσο ἔχει μεγάλη παραγωγὴ σὲ δημητριακὰ (σιτηρὰ—ῥοζια—γεώ-

Ἡ Τρίπολι.

μηλα—λαχανικὰ—φρούτα) καὶ ἄλλα. Καλλιεργοῦνται ἐπίσης καὶ ἐλιές, ἀμπέλια, καπνὸς καὶ ἐσπεριδοειδῆ.

Καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα παράγονται ἀρκετὰ, γιὰτὶ στὰ ὄρεινὰ μέρη βόσκουν γιδοπρόβατα. Ἀπὸ τὰ δάση παράγεται ξυλεία καὶ ἄλλα δασικὰ εἶδη. Ἡ βιομηχανία εἶναι μικρὴ. Ἐδῶ ὑπάρχουν μικρὰ ἐργοστάσια ἀλευρομύλων, ἐλαιοτριβείων, σιδηρουργείων καὶ ἄλλων.

Πληθυσμὸ ἔχει 166 χιλ. κατοίκους πού ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν κτηνοτροφία καὶ ὀλίγοι στὴ βιομηχανία. Ἀπὸ τὰ ὄρεινὰ μέρη οἱ κάτοικοι ταξιδεύουν στὰς Ἀθήνας ἢ στὰ πεδινὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ἐργάζονται. Εἶναι ἄνθρωποι ὄρεινοί, μεγαλόσωμοι, γενναῖοι καὶ ἐργατικοί.

Συγκοινωνία. Ὁ νομὸς ἔχει σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀμαξιτοὺς δρόμους, πού ἐνώνουν τὰ μεγάλα χωριά μεταξύ τους.

5. — Νομός Μεσσηνίας.

— *Τι παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς συνορεύει πρὸς βορρᾶν μὲ τοὺς νομοὺς Ἀχαϊήλιδος καὶ Ἀρκαδίας, ἀνατολικά μὲ τοὺς νομοὺς Ἀρκαδίας καὶ Λακωνίας, πρὸς νότον βρέχεται ἀπὸ τὸν **Μεσσηνιακὸν** κόλπο καὶ δυτικά ἀπὸ τὸ **Ἴόνιο** πέλαγος.

Ἔκτασις. 3.400 □ χιλιόμετρα.

Κόλποι εἶναι ὁ **Μεσσηνιακὸς** καὶ ὁ Κυπαρισσιακός.

Νησιὰ ἔχει τὴ μικρὴ **Σφακτηρία** ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο καὶ τὰς **Οἰνούσας** (Σαπέντζα, Σχίζα κλπ.).

Ἀκρωτήριοι εἶναι ὁ **Ἀκρίτας**.

Ἐδαφος—**Ὀρη.** Μεγάλον μέρος τοῦ νομοῦ εἶναι πεδινόν. Στὸ κέντρο εἶναι τὸ βουνὸν **Τετράγι**, ποῦ διευθύνεται ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ ἔχει εὐφορὰς μικρὰς πεδιάδες, τῶν **Καλαμῶν**, τῆς **Κορώνης**, τῆς **Κυπαρισσίας** καὶ τῆς **Μεσσήνης** (Μακαρία).

Κυριώτερος ποταμὸς εἶναι ὁ **Ἀλφειὸς**, ποῦ χρησίμευει ὡς σύνορον καὶ μὲ τοὺς δύο ἄλλους γειτονικοὺς νομοὺς, ὁ **Πάμισος**, ὁ **Νέδων** καὶ ἄλλοι μικρότεροι.

Διαίρεσις. Ὁ νομὸς Μεσσηνίας περιλαμβάνει 5 ἐπαρχίας: **Καλαμῶν**, **Μεσσήνης**, **Πυλίας**, **Τριφυλλίας** καὶ **Ὀλυμπίας**.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι αἱ **Καλάμαι** μὲ 30 χιλ. κατ., μισὴ ὥρα μακρὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Εἶναι πόλις βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ, ἔχει ἐργοστάσια μετάξης, ποτοποιίας, γεωργικῶν προϊόντων, σύκων, τιμεντολίθων, ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἄλλα. Ἄλλαι πόλεις εἶναι ἡ **Μεσσήνη** (Νησί) εἰς τὴν εὐφορὴν πεδιάδα, ὅπου εὐδοκίμοι καὶ ὠριμάζουσι καὶ φυτὰ τῶν θερμῶν χωρῶν, ὅπως οἱ φοῖνικες. Ἡ **Πύλος** (Ναυαρίνο) σὲ ἀσφαλὴ λιμένα, ποῦ φράσσεται ἀπὸ τὸ νησί **Σφακτηρία**. Ἡ **Μεθώνη** καὶ ἡ **Κορώνη** μὲ τὰ ἀρχαῖα φρούριά τους.

Στὴ δυτικὴ πλευρὰ σὲ εὐφορὴν πεδιάδα εἶναι οἱ **Γαργαλιᾶνοι**, τὰ **Φιλιατρά**, ἡ **Κυπαρισσία** καὶ βορειότερα ἡ **Ἀνδρόιτσινα**.

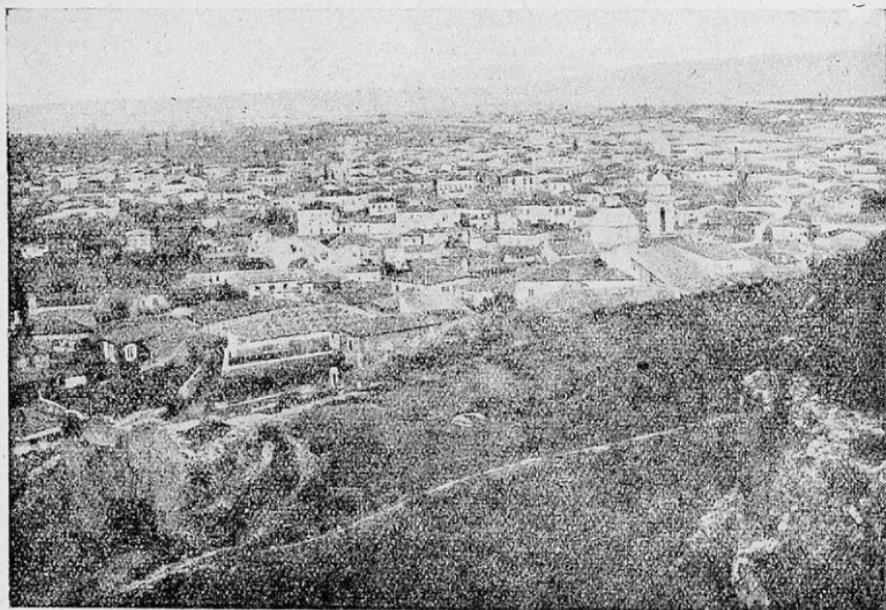
Κοντὰ στὴν παραλία ποῦ χύνεται ὁ Ἀλφειὸς, ὑπάρχουσι δύο λιμνοθάλασσαι μὲ ἄφθονα ψάρια, τοῦ **Καϊάφα**, ὅπου εἶναι καὶ λουτρά καὶ τῆς **Ἀγυλινίτσας**.

— *Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.*

Κλίμα. Ὁ νομὸς ἔχει κλίμα γλυκόν, γιὰ τὴ φύσιν ἀνεμοὶ θαλασσινοὶ καὶ τὰ βουνὰ τῆς χερσονήσου εἶναι χαμηλά.

Προϊόντα. Μὲ τόσο γλυκὺ κλίμα καὶ μὲ τὰ νερά τῶν ποταμῶν οἱ πεδιάδες εἶναι πολὺ εὐφορες. Παράγουν ἐκλεκτὸ λάδι καὶ ἐλιές (*ἐλιές Καλαμῶν*), σταφίδα, σιτηρά, σῦκα ξηρά, κρασί, μετὰξι, φρούτα καὶ ἄλλα. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄφθονα κτηνοτροφικὰ εἶδη παράγει ὁ νομὸς.

Πληθυσμὸ ἔχει 248 χιλιάδας κατοίκους. Ἄπ' αὐτοὺς οἱ περισσότεροι ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν κτηνοτροφία, στὴ

Αἱ Καλάμαι.

βιομηχανία καὶ στὸ ἐμπόριο. Ἄπὸ τὸ λιμάνι τῶν Καλαμῶν ἐξάγεται ἀρκετὸ λάδι, ἐλιές, σῦκα καὶ ἄλλα.

Συγκοινωνία. Ἡ πόλις τῶν Καλαμῶν ἔχει ἠλεκτρικὸ τράμ. Ἐκεῖ εἶναι τὸ τέρμα τῶν σιδηροδρόμων Πελοποννήσου. Ἔχει συγκοινωνία διὰ ξηρᾶς μὲ σιδηρόδρομο καὶ ἀμαξιτοὺς δρόμους. Καὶ διὰ θαλάσσης ἔχει συγκοινωνία μὲ πολλὰ πλοῖα τοῦ περνοῦν ἀπὸ τὰ λιμάνια της.

Ἱστορικαὶ πόλεις. Ἡ χώρα τῆς Μεσσηνίας κατὰ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἦτο στὴν πεδιάδα τοῦ Παμίσου. Μεταξὺ Σπαρτιατῶν καὶ Μεσσηνίων ἔγιναν ἀπὸ τοῦ 743 μέχρι τοῦ 454 π. Χ. οἱ τρεῖς μακροχρόνιοι πόλεμοι κατὰ τοὺς ὁποίους ἐνικήθησαν οἱ Μεσσηνιοί. Ἱστορικαὶ πόλεις εἶναι:

Ἡ *Πύλος* μὲ τὴν *Σφακτηρία*, γνωστὴ διὰ τὴν μεγάλην

ναυμαχίαν πού ἔγινε κατὰ τὸ ἔτος 1827, ὅπου ἐνίκηθη ὁ Τουρκικὸς στόλος.

Ἡ *Μεθώνη* καὶ ἡ *Κορώνη*, πού μετὰ τὰ ἀπὸ φραγκοκρατίας φρούριά των ἐβοήθησαν κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερώσεώς μας τοῦ 1821.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ὁ τόπος ὅπου παράγονται μεταξωτά, ἐκλεκτὰ σῦκα καὶ ἐλίές.

6.—Νομὸς Λακωνίας.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς Λακωνίας συνορεύει πρὸς βορρᾶν μετὸν νομὸ *Ἀρκαδίας*, πρὸς ἀνατολὰς μετὴν *Ἀρκαδία* καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸ κόλπο, πρὸς δυσμὰς μετὴ *Μεσσηνία* καὶ τὸν *Μεσσηνιακὸ* κόλπο, καὶ πρὸς νότον βρέχεται ἀπὸ τὸν *Μεσσηνιακὸ* καὶ *Δακωνικὸ* κόλπο.

Σχῆμα. Ὁ νομὸς Λακωνίας ἔχει σχῆμα Λ (λάμβδα).

Κόλπους ἔχει τὸν *Μεσσηνιακὸ*, τὸν *Δακωνικὸ* καὶ τὸν μικρὸ τῆς *Μονεμβασίας*.

Νησιᾶ βλέπομε τὴν *Ἐλαφόνησο* ἀπέναντι στὴ Νεάπολι. Τὰ *Κύθηρα* καὶ *Ἀντικύθηρα* ὑπάγονται στὸν νομὸ Ἀττικοβοιωτίας.

Ἀκρωτήρια εἶναι τὸ *Ταίναρο* καὶ ὁ *Μαλέας*.

Ἐκτασίς. 4.500 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος—Ὀρη. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶναι σχεδὸν ὄρεινόν. Ἐδῶ παρατηροῦμε δύο ὄροσειρές: τὸν *Πάργωνα* (1840 μ.) καὶ τὸν *Ταῦγειο* (2050 μ.), οἱ ὅποιες πρὸς βορρᾶν κατὰ τὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας ἐνώνονται, ἐνῶ πρὸς νότον ἀπομακρύνονται καὶ καταλήγουν στὰ δύο ἀκρωτήρια.

Πεδιάδες ἔχει τοῦ *Ἐυρώτα*, τοῦ *Ἐλους* καὶ ἄλλες μικρὲς κοιλάδες γύρω στὰ παράλια τοῦ νομοῦ. Ποταμὸς εἶναι ὁ *Ἐυρώτας* καὶ ἄλλοι μικροὶ χεῖμαρροι.

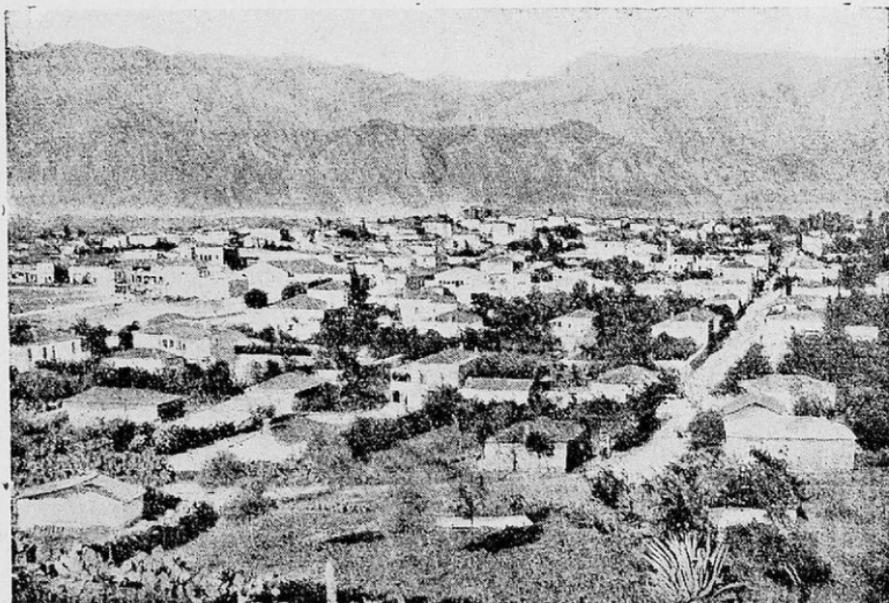
Διαίρεσις — Πόλεις. Ὁ νομὸς Λακωνίας διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίαι: *Γυθείου*, *Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς*, *Δακεδαίμονος* καὶ *Οιτύλου*. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Σπάρτη* μετὰ 6 χιλ. κατ., στὸν Εὐρώτα ποταμὸ, γνωστὴ ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν. Ἐκεῖ ἦτο τὸ βασιλεῖο τοῦ Μενελάου καὶ τῆς ὥραιας Ἐλένης. Ἄλλες πόλεις εἶναι οἱ *Μολαοὶ* σὲ εὐφορὸν πεδιάδα, ἡ *Μονεμβασία* μετὰ καλὸ ἐμπορικὸ λιμάνι, τὸ *Γύθειο*, ἐπίνειο τῆς Σπάρτης, ἡ

Ἀρεόπολις, ἢ *Οἴτυλος*, ἢ *Νεάπολις* (Βάτικα), γνωστὴ γιὰ τὰ καλὰ βατικιώτικα κρομμύδια.

— *Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.*

Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶναι εὐκρατο καὶ ὑγιεινό. Ἔχει γλυκὺν χειμῶνα καὶ δροσερὸν καλοκαίρι, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς κορυφές τῶν βουνῶν, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι ψυχρό.

Προϊόντα. Στὴν πεδιάδα τοῦ Εὐρώτα καὶ τοῦ Ἑλους

Ἡ Σπάρτη.

καλλιεργοῦνται σιτηρὰ, βαμπάκι, λαχανικά, πορτοκαλλιές, ἀμπέλια καὶ ἄλλα.

Στὰ ὄρεινά καὶ ἄγονα μέρη τῆς Μάνης εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλιά καὶ παράγεται ἐκλεκτὸ λάδι.

Εἰς τὰ ὄρεινά μέρη τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταυγέτου εἶναι ἀνεπτυγμένη ἡ κτηνοτροφία.

Πληθυσμὸς ἔχει 145 χιλ. κατοίκους, ποὺ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν κτηνοτροφία καὶ μικρὴ βιομηχανία (ἐλαιοτριβεῖα κλπ.).

Συγκοινωνία. Ἡ Σπάρτη ἐνώνεται μὲ ἀμαξιτοὺς δρόμους μὲ ἄλλες πόλεις τοῦ νομοῦ καὶ μὲ τὴν Τρίπολι. Διὰ θαλάσσης

μέ ἀτμόπλοια ἔχει τακτικὴ συγκοινωνία ἀπὸ τὰ λιμάνια καὶ πρὸ παντὸς τοῦ *Γυθείου*.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ πατρίδα τῆς ὠραίας Ἑλένης.

Πελοπόννησος

Ἔκτασις 22.290 □ χιλμ. Πληθυσμὸς 1.100.000 κατ.

Νομὸς	Ἔκτασις νομοῦ	Πληθυσμὸς ἀπογραφῆς 1928	Πρωτεύουσα	Πληθ. πρωτ.
Ἀργολιδοκορινθίας	5.350 □ χιλ.	175.000 κ.	Ναύπλιον	7.000 κ.
Ἀχαΐας	3.500 » »	195.000 »	Πάτραι	62.000 »
Ἠλείας	1.847 » »	130.000 »	Πύργος	19.000 »
Ἀρκαδίας	4.370 » »	166.000 »	Τρίπολις	15.000 »
Μεσσηνίας	3.400 » »	248.000 »	Καλάμαι	30.000 »
Λακωνίας	4.500 » »	145.000 »	Σπάρτη	6.000 »

Ζ'.—ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ

Α'.—ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Σύμφωνα με τὴ συνθήκη, ποὺ ἔγινε στὸ Λονδίνο κατὰ τὸ ἔτος 1863, τὰ νησιά τοῦ Ἴονιου πελάγους παρεχωρήθησαν στὴν Ἑλλάδα με τὸν ὄρο νὰ μένουν οὐδέτερα καὶ νὰ μὴ ὀχυρωθοῦν. Κατόπιν ὁμως μόνον ἡ Κέρκυρα ἔμεινε οὐδετέρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν *Δευκάδα*, ποὺ ὑπάγεται στὸ νομὸ Πρεβέζης, καὶ τὰ *Κύθηρα* καὶ τὰ *Ἀντικύθηρα*, ποὺ ὑπάγονται στὸν νομὸ Ἀργολιδοκορινθίας, τὰ ἄλλα νησιά τοῦ Ἴονιου πελάγους ἀποτελοῦν 3 νομοὺς: τῆς *Κερκύρας*, τῆς *Κεφαλληνίας* καὶ τῆς *Ζακύνθου*.

1.—Νομὸς Κερκύρας.

— *Τί παρατηροῦμε στὸ Χάρτη.*

Ὁ νομὸς περιλαμβάνει τὸ μεγάλο νησί τὴν *Κέρκυρα*, τοὺς *Παξούς*, τοὺς *Ἀντίπαξους* καὶ τὰ μικρὰ νησιά *Μαθράκι*, *Ὄθωνους* καὶ ἄλλα. Βρίσκεται σχεδὸν ἀπέναντι στὴν Ἀλβανία.

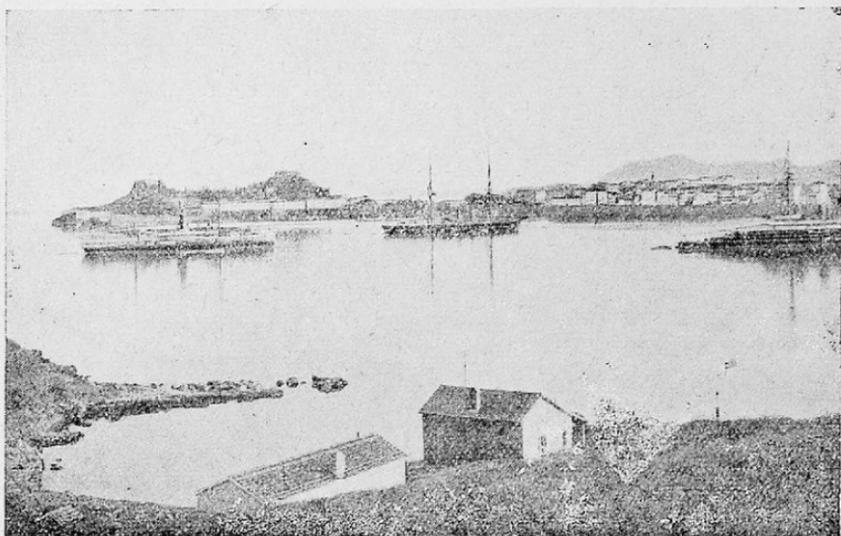
Σχήμα. Ἡ Κέρκυρα ἔχει σχῆμα δρεπανιοῦ, γι' αὐτὸ λέγεται καὶ *Δρεπάνι* καὶ *Κορφοί*.

Ἄκρωτήρια. Πρὸς Ν. βλέπομε τὰ ἀκρωτήρια *Δευλίμμη*

καὶ Ἄμφίπαγο (κ. Ἀσπρόκαβο) καὶ πρὸς Β. ἄλλα μικρότερα.
 Ἔδαφος. Τὸ ἔδαφος τῆς Κερκύρας ἔχει μικρὰς βουνοσειρῆς καὶ λόφους. Πρὸς Β. εἶναι τὸ ὄρος *Παντοκράτορας* (914 μ.),

στο μέσο δυτικά οί **"Άγιοι Δέκα**, πού διευθύνονται από Β. πρὸς Ν. καὶ καταλήγουν στὰ δύο ἀκρωτήρια. Πρὸς Ν. εἶναι ἡ **Κορυσία** λίμνη μὲ πολλὰ ψάρια. Ποταμούς μεγάλους δὲν ἔχει ἡ Κέρκυρα. "Όλοι σχεδὸν εἶναι ξεροπόταμοι καὶ μόνον τὸν χειμῶνα

Τὸ λιμάνι τῆς Κερκύρας.

ἔχουν ἄφθονα νερά μὲ τὶς βροχές. Οἱ λόφοι καὶ οἱ κοιλάδες εἶναι κατάφυτοι ἀπὸ ἐλαιόδενδρα.

"Εκτασις. 632 □ χιλιόμετρα.

Διαίρεσις. Περιλαμβάνει δύο ἐπαρχίες: **Κερκύρας** καὶ **Παξῶν**.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ Κέρκυρα μὲ 33 χιλ. κατοίκους, στὴν ἀνατολικὴ πλευρά. Εἶναι ὠραία πόλις μὲ ὠραῖες οἰκοδομὲς καὶ δημόσια κτίρια. Σπουδαῖος εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὅπου σώζεται καὶ τὸ λείψανο τοῦ Ἁγίου. Ὁ **Γάιος** στοὺς Παξοὺς καὶ ἄλλες.

— **Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.**

Κλίμα. Ἡ Κέρκυρα βρέχεται ἀπὸ θάλασσα, γι' αὐτὸ ἔχει κλίμα γλυκὺ τὸν χειμῶνα, δροσερὸ καὶ ὀλίγο ὑγρὸ τὸ καλοκαίρι.

Προϊόντα. Τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶναι πολὺ κατάλληλο γιὰ καλλιέργεια. Κυριώτερο προϊόν εἶναι τὸ λάδι καὶ οἱ ἐλιές.

Ἐπίσης παράγονται πατάτες, πολλά φρούτα καὶ ἐκλεκτὸ κρασί. Κτηνοτροφία ἔχει ὀλίγη. Ἡ βιομηχανία συνίσταται σὲ ἐλαιοτριβεῖα καὶ σαπωνοποιεῖα.

Πληθυσμὸς ἔχει 107 χιλ. κατοίκους καὶ εἶναι ὁ πιὸ πυκνὰ κατοικημένος νομὸς μετὰ τὴν Ἀττικοβοιωτία. Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴν ἀλιεῖα καὶ στὴ βιομηχανία.

Συγκοινωνία. Διὰ θαλάσσης ἡ Κέρκυρα συγκοινωνεῖ με πλοῖα τακτικά. Κυριώτερο λιμάνι εἶναι τῆς Κερκύρας. Στὴν ξηρὰ τὸ νησί ἔχει μεγάλο δίκτυ ἀμαξιτῶν δρόμων ποῦ ἐνώνουν τὰ νησιά.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ χώρα τοῦ λαδιοῦ.

2.— Νομὸς Κεφαλληνίας.

— *Τί παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Ὁ νομὸς περιλαμβάνει τὸ μεγάλο νησί τὴν **Κεφαλληνία**, τὴν **Ἰθάκη**, τὴν **Κάλαμο** καὶ ἄλλα μικρότερα νησιά. τὶς **Ἐχινάδες**. Ὅλα τὰ νησιά βρέχονται ἀπὸ τὸ Ἴόνιο πέλαγος,

Κόλπους διακρίνομε τοῦ **Ἀργοστολίου**, τοῦ **Μύριου** πρὸς βορρᾶν, τῆς **Σάμης** ἀνατολικά καὶ τὸν **Δουρδᾶ** πρὸς νότον.

Ἀκρωτήρια—Χερσόνησοι. Ἀκρωτήρια εἶναι τὸ **Δαφνοῦδι** πρὸς Β., ὁ **Ἀθέρας** δυτικά καὶ ἡ **Πούντα** πρὸς νότον. Χερσόνησοι εἶναι ἡ **Ἐρισσὸς** καὶ ἡ **Παλική**.

Ἔκτασις. 886 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος. Ἡ Κεφαλληνία εἶναι ὄρεινὴ χώρα. Τὰ βουνὰ τῆς εἶναι συνέχεια τῆς Πίνδου. Ἡ ὕψηλότερα κορυφή εἶναι ὁ **Αἶνος** (1640 μ.). Μικρὲς πεδιάδες σχηματίζονται, ὅπως τοῦ **Ληξουρίου**, τῆς **Σάμης** καὶ ἄλλες. Ἄλλοτε ἡ Κεφαλληνία ἦτο κατάφυτος ἀπὸ δένδρα, σήμερα ὁμως δὲν ὑπάρχουν. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ νερὰ ὠλιγόστευσαν. Στὰ βόρεια πρὸ παντὸς μέρη δὲν ὑπάρχει καμμία πηγὴ. Οἱ ἄνθρωποι ὑποφέρουν ἀπὸ ἔλλειψι νεροῦ, ποῦ τὸ προμηθεύονται ἀπὸ στέρνες (Πύλαρος - Ἐρισσός).

Στὴ Σάμη εἶναι καὶ δύο μικρὲς λίμνες. Οἱ ποταμοὶ καὶ ἐδῶ εἶναι χεῖμαρροι.

Διαίρεσις. Διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίες: **Κροναίας**, **Πάλης**, **Σάμης** καὶ **Ἰθάκης**.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ **Ἀργοστόλι** με 8.500 κατ. Ἄλλαι πόλεις εἶναι τὸ **Ληξούρι** με 5.000 κατ. καὶ ἡ **Ἰθάκη** με 2.250 κατ. στὸ νησί τῆς Ἰθάκης, ποῦ εἶναι πατρίδα τοῦ ἀρχαίου Ὀδυσσεᾶ.

— Πληροφορίες για τὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Κλίμα ἢ Κεφαλληνία ἔχει γλυκὺ καὶ ὠραῖα τοπεῖα, ἡμερα καὶ ἄγρια.

Προϊόντα. Κυριώτερα εἶναι τὰ γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικά. Καλλιεργοῦνται σιτηρά, λαχανικά, ἐλιές καὶ ἀμπέλια. Εἶναι γνωστὸ τὸ ὠραῖο κρασί **ρομπόλα**, τὸ **μοσχάτο** καὶ ἄλλα. Στὰ ὄρεινὰ μέρη βόσκουν γίδια καὶ πρόβατα.

Πληθυσμὸ ἔχει 66.500 κατοίκους, ποὺ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὴ κτηνοτροφία, στὴν ἀλιεία, στὸ ἐμπόριο καὶ στὴ βιομηχανία.

Οἱ Κεφαλλῆνες εἶναι ἀποφασιστικοί, ἔξυπνοι, ἐργατικοὶ καὶ τολμηροί. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ξεनिτεύονται. Ἐδῶ ὑπάρχει τὸ λείψανο τοῦ Ἁγ. Γερασίμου, ποὺ πολὺ τὸ τιμοῦν.

3. Νομὸς Ζακύνθου.

— *Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Σύνορα. Δυτικὰ τῆς Κυλλήνης εἶναι ὁ νομὸς *Ζακύνθου* μὲ τὸ ὠραῖο νησί τῆ *Ζάκυνθο* καὶ τὶς *Στροφάδες*.

Ἄκρωτήρια—Κόλποι. Πρὸς Β. διακρίνομε τὸ ἀκρωτήριο *Σκινάρι*, καὶ πρὸς Ν. τὸν *Μαραθιά* καὶ τὸ *Γεράκι*. Ἀνάμεσα στὰ δύο αὐτὰ ἀκρωτήρια εἶναι ὁ κόλπος τοῦ *Δαγανᾶ* καὶ ὁ μικρὸς ὄρμος τοῦ *Κερίου*. Ἐκεῖ ἐξάγεται ἀπὸ πηγὲς μικρὴ ποσότης πισσασφάλτου.

Ἐδαφος. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ζακύνθου, πρὸ παντὸς τὸ δυτικὸ, εἶναι ὄρεινόν. Ἀνάμεσα ὑπάρχει καὶ μεγάλη πεδιάδα τετράγωνη. Ἡ Ζάκυνθος ἔχει ἄφθονες πηγές.

Ἐκτασις. Ἡ Ζάκυνθος ἔχει σχῆμα τριγωνικὸ καὶ ἔκτασι 403 □ χιλιόμετρα.

Διαίρεσις—Πόλεις. Ἀποτελεῖται ἀπὸ μία ἐπαρχία: τῆς *Ζακύνθου*. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Ζάκυνθος*, ὠραῖα πόλις (12.000 κατ.), πατρίδα τοῦ ἔθνικοῦ μας ποιητοῦ Σολωμοῦ.

Ἐκεῖ ὑπάρχει τὸ λείψανο τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ποὺ πολὺ τιμᾶται ἀπὸ τοὺς κατοίκους.

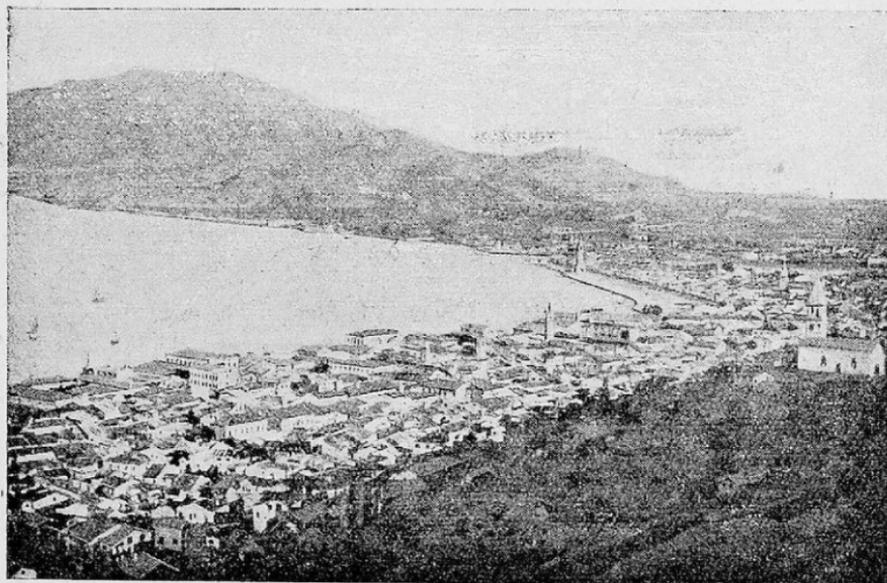
Ἡ Ζάκυνθος ἔχει γύρω ὠραῖα περίχωμα μὲ ἀνθισμένους κήπους, γι' αὐτὸ λέγεται καὶ ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς.

— Πληροφορίες για τὴ ζωὴ τῆς νήσου.

Κλίμα. Ἡ Ζάκυνθος ἔχει κλίμα γλυκύ.

Προϊόντα. Τὸ πεδινὸ μέρος εἶναι πολὺ εὐφορο. Καλλιεργοῦνται ἐλαιόδενδρα, φρούτα διάφορα, ἀμπέλια σταφίδες καὶ πολλὰ ἄνθη. Ἐπίσης παράγει σιτηρὰ, πούδρα Ζακύνθου καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Πληθυσμὸς—Ἀσχολίες. Ἔχει 42.000 κατοίκους, ποὺ

Ἡ Ζάκυνθος.

ἀσχολοῦνται στὴν ἀμπελοργία, στὴ βυρσοδεψία, στὴν ἐλαιουργία καὶ στὴ γεωργία.

Τὸ γλυκὺ κλίμα τῆς Ζακύνθου, καὶ ἡ ὀμορφιὰ τοῦ τόπου μὲ τοὺς ὠραίους κήπους καὶ τὰ ἀνθισμένα δένδρα καὶ τὰ ἄνθη, κάμνουν τοὺς Ζακυνθινοὺς ἡρεμοὺς καὶ πάντα χαρούμενους.

Συγκοινωνία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ θαλασσία συγκοινωνία καὶ στὴν ξηρὰ ἔχει πολλοὺς ἀμαξιτοὺς δρόμους.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Τὸ ἄνθος τῆς ἀνατολῆς.

Νησιὰ τοῦ Ἴονιου Πελάγους.

Ἔκτασις 1922 □ χιλ. Πληθυσμὸς 213.160 κατ.

Νομὸς	Ἔκτασις νομοῦ	Πληθυσμὸς ἀπογραφῆς 1928	Πρωτεύουσα	Πληθ. πρωτ.
Κερκύρας	632 □ χιλ.	107.000 κατ.	Κέρκυρα	33.000 κάτ.
Κεφαλληνίας	886 > >	66.500 >	Ἀργοστόλιον	8.500 >
Ζακύνθου	403 > >	42.000 >	Ζάκυνθος	12.000 >

Β'.—ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆ *Σαμοθράκη*, ποὺ εἶδαμε στὸν νομὸ Ξάνθης, τῆ *Θάσο* στὸν νομὸ Καβάλλας καὶ τὶς *Βόρειες Σποράδες* στὸν νομὸ Εὐβοίας, τὰ ἄλλα νησιά, τὰ ὁποῖα εἶναι σκορπισμένα στὸ *Αἶγαῖο* καὶ στὸ *Μυριῶο* πέλαγος, ἀποτελοῦν 4 νομοὺς: *Κυκλάδων*, *Δέσβου*, *Χίου* καὶ *Σάμου*.

1.—Νομὸς Κυκλάδων.

— *Τί παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Θέσις-Σύνορα. Ὁ νομὸς Κυκλάδων ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ μεγάλα καὶ μικρὰ νησιά. Κυριώτερα εἶναι ἡ *Ἄνδρος*, *Τήνος*, *Μύκονος*, *Δήλος*, *Κέα*, *Κύθνος*, *Σέριφος*, *Σίφνος*, *Σύρος*, *Πάρος*, *Νάξος*, *Μήλος*, *Κίμωλος*, *Φολέγανδρος*, *Σίκινος*, *Ἴος*, *Ἀνάφη* καὶ *Ἀμοργός*. Ὅλα τὰ νησιά εἶναι σκορπισμένα κυκλικά, γι' αὐτὸ λέγονται καὶ Κυκλάδες.

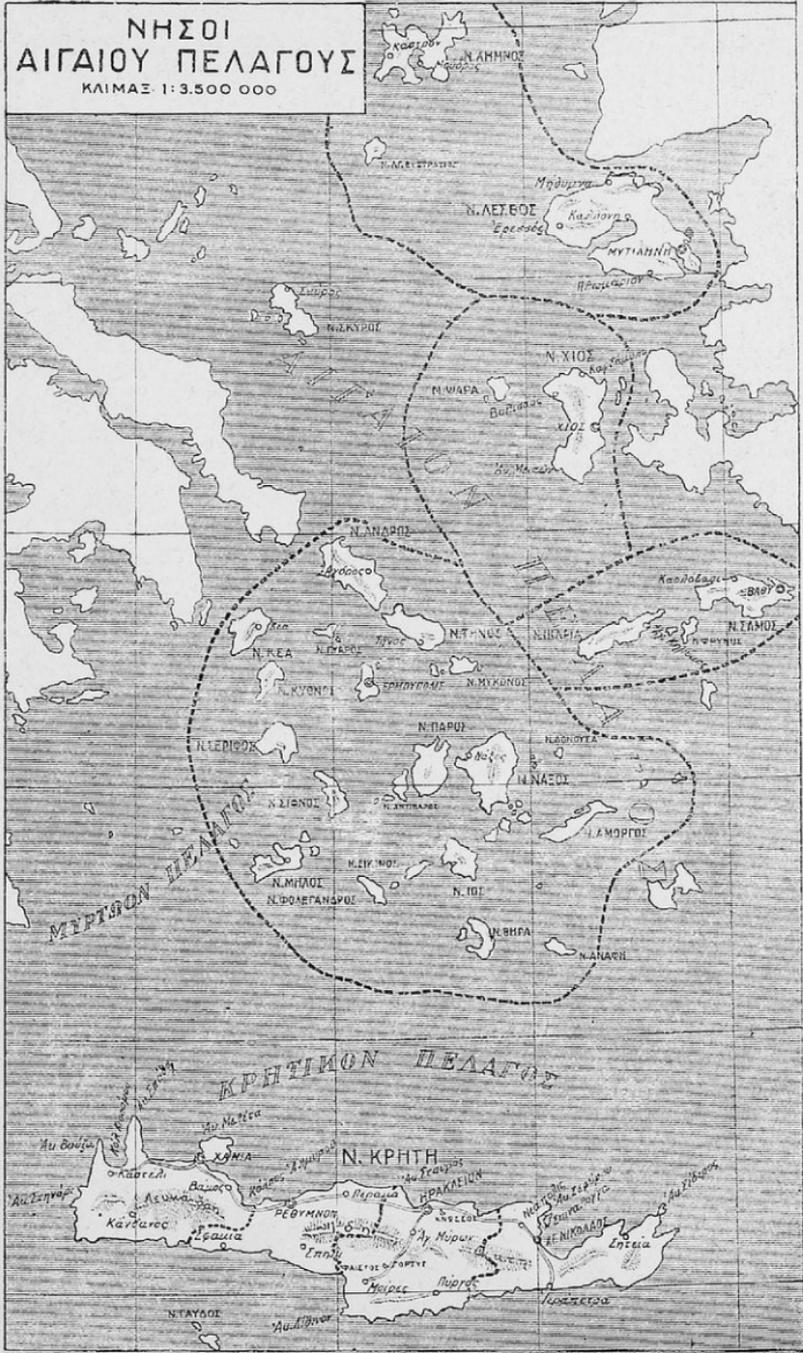
Ἔδαφος. Τὰ νησιά ὅλα εἶναι σχεδὸν ὄρεινά. Στὰ μεγαλύτερα, ὅπως στὴ *Νάξο*, *Ἄνδρο*, *Πάρο*, *Τήνο* καὶ ἄλλα, σχηματίζονται μικρὲς κοιλάδες. Πολλὰ νησιά χωρίζονται μὲ στενοὺς πορθμοὺς καὶ ἀρκετὰ ἔχουν ὠραῖα λιμάνια.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Ἐρμούπολις* στὴ Σύρο, σπουδαῖο ἐμπορικὸ κέντρο καὶ γνωστὴ ἀπὸ τὰ συριανὰ λουκούμια, καὶ ἄλλες πόλεις στὰ διάφορα νησιά.

Ἔκτασις. Ὅλα τὰ νησιά ἔχουν ἔκτασι 2.640 χιλιομ.

Διαιρέσεις. Ὁ νομὸς διαιρεῖται εἰς 7 ἐπαρχίαι: *Ἄνδρου*, *Θήρας*, *Κέας*, *Μήλου*, *Νάξου*, *Σύρου* καὶ *Τήνου*.

**ΝΗΣΟΙ
ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ**
ΚΛΙΜΑΞ 1:3.500 000

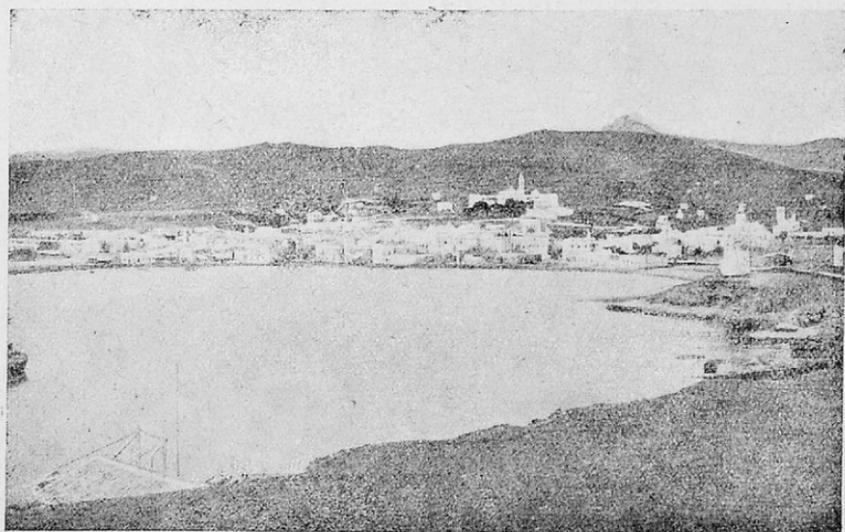

— Πληροφορίες για τὴ ζωὴ τῶν νησιῶν.

Κλίμα. Τὰ νησιά ἔχουν κλίμα γλυκὺ καὶ εὐχάριστο καὶ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρι.

Ἡ Ἐρμούπολις.

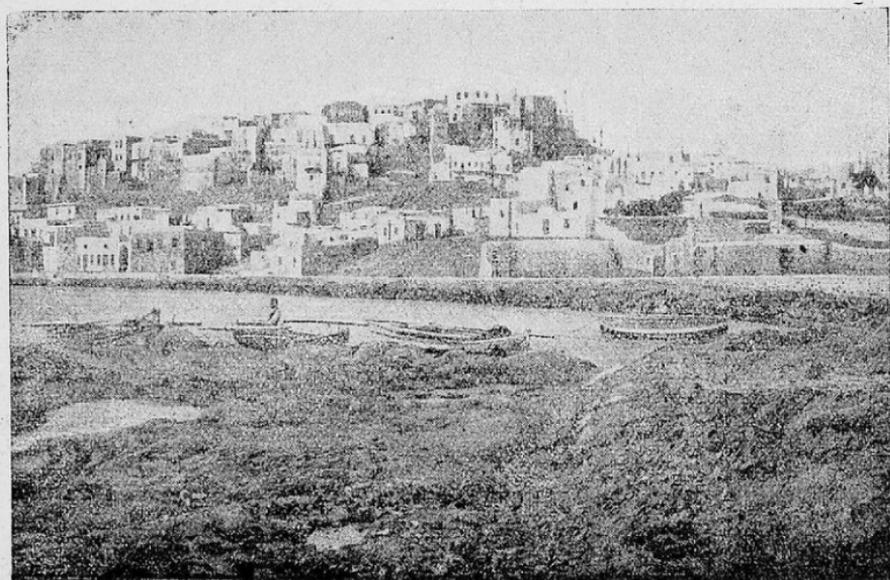

Ἡ Τήνος.

Προϊόντα.—**΄Ασχολίες.** ΄Από τὰ παλιὰ χρόνια οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται στὴ ναυτιλία καὶ στὸ ἐμπόριο. Κυριώτερο ἐμπορικό λιμάνι εἶναι ἡ ΄Ερμούπολις.

Σὲ πολλὰ νησιά καλλιεργοῦνται καὶ δημητριακά, ἀμπέλια, ὄπωροφόρα διάφορα καὶ λαχανικά. Καὶ ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀνεπτυγμένη. Εἶναι γνωστὸ τὸ κρασί τῆς Πάρου καὶ τῆς Θήρας, οἱ νωπὲς ἐλιές καὶ ἡ μυζήθρα τῆς Νάξου καὶ τὰ πρῶϊμα συριανὰ λαχανικά.

Τὰ νησιά εἶναι ἠφαιστειογενῆ. Ἡ νῆσος **Θήρα** ἔχει ἠφαι-

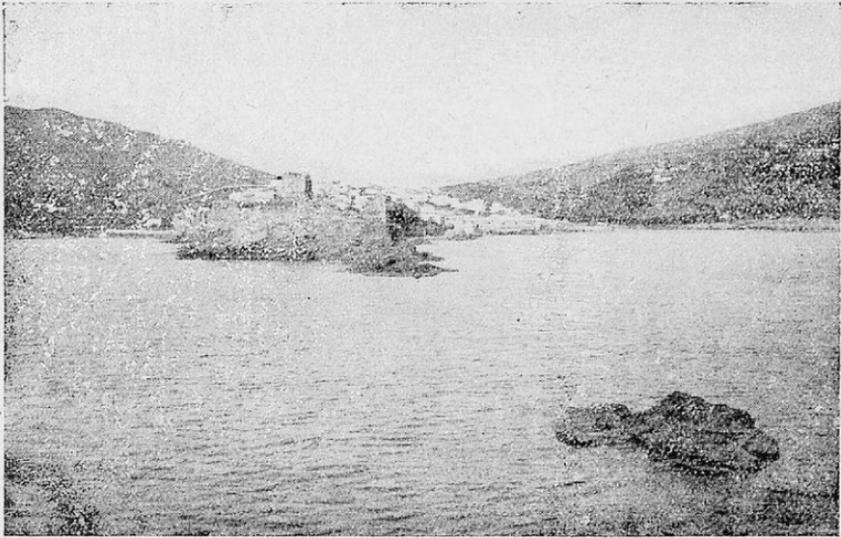
Ἡ Νάξος.

στειο πὸν λειτουργεῖ καὶ στὰ παλιὰ χρόνια ἐσχημάτισε τὰ μικρά νησάκια **Καμμένες**. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ βρίσκουμε καὶ διάφορα ὄρυκτά. Ἡ Νάξος βγάζει τὴν περίφημο στὸν κόσμον **σμύριδα**, ἡ Θήρα τὴν **πορσελάνη**, πὸν χρησιμεύει στὴν κατασκευὴ τοῦ τιμέντου, ἡ Πάρος τὰ **λευκὰ μάρμαρα**. Ἡ Σέριφος, ἡ Σίφνος, ἡ Κύθνος καὶ ἡ Σῦρος ἐξάγουν **σίδηρον** καὶ ἡ Μῆλος **γύψον**.

Πληθυσμὸς. 129.700 κατ.

Ἱστορικὴ νῆσος εἶναι ἡ **Δῆλος**, γνωστὴ ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος.

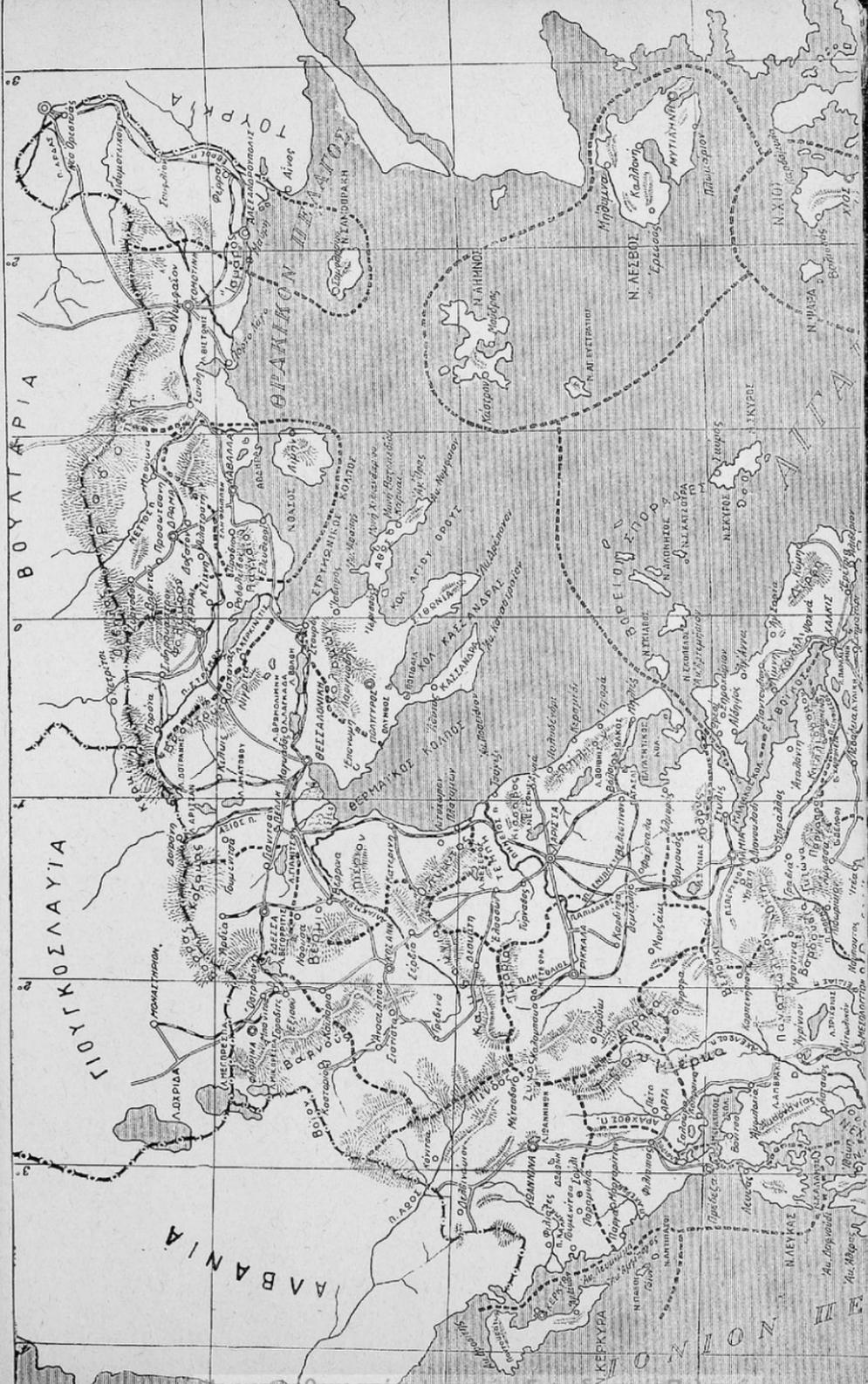
Χαρακτηριστικό γνώρισμα. Τὰ ἥφαιστειογενῆ νησιά.

Ἡ Ἔνδρος.

Ἡ Πάρος.

Χάρτης της Ελλάδας από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2.—Νομός Λέσβου.

— *Τί παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Θέσις - Σύνορα. Ὁ νομός ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μεγάλα νησιά, τὴ *Λέσβο* (ἢ *Μυτιλήνη*) καὶ τὴ *Λήμνο*, καὶ τὸ μικρὸ νη-
σάκι *Ἅγιο Εὐστράτιο*, καὶ ἄλλα μικρότερα, πού βρίσκονται
κοντὰ στὶς ἀκτῆς τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἔκτασις. 2.390 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος. Ἡ Λήμνος εἶναι νησί ἄδενδρο μὲ μεγάλο λιμάνι
τὸν *Μοῦδρο*. Τὸ περισσότερο μέρος εἶναι ὄρεινὸ μὲ μικροὺς
χειμάρρους.

Ἡ Λέσβος ἔχει τὸ ὄρος *Ὀλυμπο*, κατάφυτο μὲ ὠραῖες κοι-
λάδες εὐφορες. Εἶναι μικρότερη ἀπὸ τὴν Εὐβοία στὴν ἔκτασι,
ἀλλὰ ἴση στὸν πληθυσμὸ, μὲ δυὸ λιμάνια μεγάλα καὶ ἀσφαλῆ.
Τὰ λιμάνια δὲν εἶναι βαθιά καὶ τὰ στόμιά τους εἶναι στενά
ἔτσι, πού δὲν μποροῦν νὰ εἰσέρχονται πλοῖα. Γι' αὐτὸ χρησι-
μοποιοῦνται ὡς ἰχθυοτροφεῖα.

Ἐπαρχίες. Ὁ νομός διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίες: *Μυτιλή-
νης*, *Πλωμαρίου*, *Μηθύνης* καὶ *Λήμνου*.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ *Μυτιλήνη* στὴ
Λέσβο. Τὸ *Κάστρο* στὴ Λήμνο.

— *Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τῶν νησιῶν.*

Κλίμα. Τὰ νησιά ἔχουν κλίμα γλυκὺ καὶ ὑγιεινὸ.

Σπουδαιότερα *προϊόντα* εἶναι οἱ ἐλιές καὶ τὸ λάδι. Καλ-
λιεργοῦνται καὶ σιτηρά, καπνός, βαμπάκι, σουσάμι, λαχανικά
καὶ ἄλλα.

Πληθυσμὸ ἔχει 161.557 κατοίκους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ
περισσότεροι ἀσχολοῦνται στὴν ἐλαιοπαραγωγή. Τὸ πέμπτο ἀπὸ
ὅσο λάδι γίνεται στὴν πατρίδα μας παράγεται στὴ Μυτιλήνη.

Συγκοινωνία. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀμαξιτοὺς δρόμους πού
ἔχουν στὸ ἐσωτερικὸ τὰ νησιά, ἡ μεγαλύτερη συγκοινωνία γί-
νεται μὲ πλοῖα πρὸ παντός ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Μυτιλήνης, πού
εἶναι σπουδαῖο λιμάνι μὲ μεγάλη κίνησι.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ὁ τόπος τοῦ λαδιοῦ.

3.—Νομός Χίου.

— *Τί παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Θέσις - Σύνορα - Ἔδαφος. Ὁ νομός ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ
Ν. Παπαστύρου, *Νέα Γεωγραφία* : Ἑλλάδα, Ἔκδ. 4η

μεγάλο νησί τῆ **Χίο**, πού διευθύνεται ἀπό Β. πρὸς Ν., καὶ ἀπὸ τὰ λικρότερα νησιά **Οἰνούσας, Ψαρά, Ἀντίψαρα.**

Ἡ Χίος εἶναι νησί ὄρεινὸ μὲ μικρὲς κοιλάδες. Ὑψηλότερο βουνὸ ἔχει τὸ **Πελιναῖο** (ὕψους 1300 μ.).

Ἔκτασις. 918 □ χιλιόμετρα.

Διαίρεσις—Πόλεις. Ἀποτελεῖται ἀπὸ μία ἐπαρχία καὶ ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Χίο** στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ.

—Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τῶν νησιῶν.

Κλίμα. Τὰ νησιά ἔχουν κλίμα γλυκύτατο. Ἐδῶ σπάνια ὁ χειμῶνας εἶναι βαρὺς καὶ ψυχρὸς.

Προϊόντα. Τὸ κυριώτερο προϊόν εἶναι καὶ ἐδῶ τὸ λάδι, ἢ μαστίχα, ὁ καπνὸς καὶ τὰ πορτοκάλια. Καλλιεργοῦνται καὶ ἀμυγδαλιές, συκές, ἀμπέλια, σιτηρὰ, καπνὸς καὶ ἄλλα.

Ἡ μαστίχα. Στὰ νότια τῆς Χίου, στὰ Μαστιχοχώρια, καλλιεργεῖται σὲ ὠραίους κήπους τὸ μικρὸ φυτὸ (θάμνος) ἢ **μαστίχα.** Ἀπὸ τὸν Ἰούλιο ἕως τὸν Σεπτέμβριο οἱ γεωργοὶ χαράσσουν τὴ φλούδα τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν χονδροτέρων κλάδων καὶ καθαρίζουν καλὰ κάτω τὸ ἔδαφος. Ἀπὸ τὶς χαραξιές βγαίνει σάν δάκρυ ἢ μαστίχα, ὅπως τὸ ρετσίνοι στὰ πεῦκα, καὶ πέφτει κάτω στὸ καθαρὸ χῶμα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὴ μαζεύουν. Ἀπὸ τὴ μαστίχα κάμνουν βερνίκια καὶ διάφορα γλυκὰ πού ξεύρομε.

Πληθυσμὸς. Ὁ νομὸς ἔχει 75.680 κατοίκους. Οἱ Χιώτες εἶναι πολὺ ἐργατικοὶ ἄνθρωποι καὶ ἔχουν καλλιεργήσει καλὰ στὸν τόπο τοὺς ὠραίους κήπους μὲ ἄφθονα προϊόντα.

Ἱστορικά. Ἡ Χίος εἶναι πατρίδα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου Ἀνδρέου Συγγαποῦ καὶ τοῦ σοφοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Κατεστράφη ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821. Τὰ Ψαρά εἶναι ὄλο πέτρα, φτωχὸ νησί, ἀλλὰ ἔνδοξο. Εἶναι γνωστὸ στὴν ἱστορία μας, πού μαζί μὲ τὰ νησιά **Ὑδρα** καὶ **Σπέτσες** ἔστειλαν τὰ πλοῖα τοὺς καὶ ἐβοήθησαν πολὺ στὴν ἀπελευθέρωσί μας.

Κατεστράφησαν καὶ τὰ Ψαρά ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Ἡ χώρα τῆς μαστίχας.

4.—Νομὸς Σάμου.

—Τὶ παρατηροῦμε στὸ χάρτη.

Θέσις—Ἐδαφος. Ὁ νομὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ μεγάλο

νησί τῆ **Σάμο**, **Ίκαρία** καὶ ἄλλα μικρότερα. Τὰ νησιά, πρὸ παντὸς ἢ Σάμος, εἶναι πολὺ κοντὰ στὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Σάμος ἔχει τὰ ὑψηλότερα βουνὰ ἀπὸ ὅλα τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, τὸν **Κερκετέα** (1440 μ.) καὶ τὸν **Ἀμπελο** (1160 μ.). Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ καὶ στὴν παραλία ὑπάρχουν οἱ μικρὲς καὶ εὐφορες πεδιάδες τῆς **Χώρας**, τοῦ **Μεσόγκαμπου** καὶ ἄλλες. Οἱ ποταμοὶ εἶναι μικροί.

Ἡ Σάμος ἔχει μεγάλα καὶ καλὰ λιμάνια. Κυριώτερο ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τοῦ **Βαθέος**.

Ἡ Ἂκαρία εἶναι καὶ αὐτὴ νησί ὀρεινὸ μὲ πολλὰ καὶ ἄφθονα δάση, χωρὶς νὰ ἔχη κανένα λιμάνι ἀξιόλογο.

Ἔκτασις. 792 □ χιλιόμετρα.

Διαιρέσεις—Πόλεις. Ὁ νομὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἐπαρχίες: τῆς **Σάμου** καὶ τῆς **Ίκαρίας**. Πρωτεύουσα ἔχει τὸ **Λιμάνι τοῦ Βαθέος** μὲ 9 χιλ. κατοίκους, σπουδαῖο ἐμπορικὸ λιμάνι μὲ διάφορα ἐργοστάσια. Ἄλλες πόλεις εἶναι τὸ **Βαθύ**, ὁ **Μαραθόκαμπος**, οἱ **Μυτιληνοί**, τὸ **Νέον Καρλόβασι**, ὁ **Ἅγιος Κηρύκος** στὴν Ἂκαρία καὶ ἄλλες.

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τῶν νησιῶν.

Κλίμα. Ἡ Σάμος καὶ ἡ Ἂκαρία ἔχουν πολὺ ὥραϊο καὶ γλυκὺ κλίμα, γι' αὐτὸ ἔχουν ἄφθονα προϊόντα.

Προϊόντα. Στὴ Σάμο εὐδοκιμοῦν καὶ καλλιεργοῦνται πολλὰ γεωργικὰ εἶδη. Κυριώτερα εἶναι τὰ ἀμπέλια, ποὺ παράγουν τὸ γνωστὸ μοσχάτο κρασί, τὸ **σαμιώτικο**, ὁ καπνὸς καὶ τὰ ἐλαιό-δενδρα.

Καλλιεργοῦνται καὶ λαχανικά, σιτηρά, πατάτες, ὀπωροφόρα, χαρουπιές καὶ πορτοκαλλιές. Τὸ κρασί καὶ ὁ καπνὸς δίνουν τὴ μεγαλύτερη κίνησι στὸ ἐμπόριο.

Ἡ Ἂκαρία ἔχει μεταλλεῖα σιδήρου καὶ ἐξάγει ἄφθονο ξυλεία.

Πληθυσμὸ ἔχει 72.000 κατοίκους, ποὺ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὸ ἐμπόριο, στὴ βιομηχανία καὶ στὴν ἀλιεῖα.

Συγκοινωνία. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τακτικὴ θαλασσινὴ συγκοινωνία ποὺ ἔχουν τὰ νησιά καὶ πρὸ παντὸς ἢ Σάμος, ἔχουν στὸ ἐσωτερικὸ ἀμαξιτοὺς δρόμους, ποὺ ἐνώνουν τὰ διάφορα χωριά καὶ τίς κωμοπόλεις.

Χαρακτηριστικὸ γινώρισμα. Τὸ νησί μὲ τὸ μοσχάτο κρασί.

Νησιὰ Αἰγαίου.

Ἔκτασις 6.730 □ χιλ. Πληθυσμὸς 442.940 κατ.

Νομὸς	Ἔκτασις νομοῦ	Πληθυσμὸς ἀπογραφῆς 1928	Πρωτεύουσα	Πληθυσμὸς πρωτ.
Κυκλάδων	2.640 □ χιλ.	129.700 κατ.	Ἐρμούπολις	22.000 κατ.
Λέσβου	2.390 » »	165.560 »	Μυτιλήνη	28.000 »
Χίου	918 » »	75.680 »	Χίος	23.000 »
Σάμου	792 » »	72.000 »	Λιμὴν Βαθέως	9.000 »

Γ'. — Η ΜΕΓΑΛΟΝΗΣΟΣ ΚΡΗΤΗ

— *Τί παρατηροῦμε στὸ χάρτη.*

Θέσις—Σύνορα. Ἡ *Κρήτη*, τὸ μεγαλύτερο νησί τῆς πατρίδος μας, εἶναι μακρουλὴ καὶ βρέχεται ἀπὸ τὸ *Κρητικὸ* πέλαγος. Ἔκτασις. 8.286 □ χιλιόμετρα.

Ἔδαφος. Ἡ Κρήτη εἶναι νησί ὄρεινόν. Ἐχει κατὰ μῆκος πολλὰς ὄροσειρές. Ὑψηλότερα ὄρη εἶναι ἡ *Ἰδη* (Ψηλορείτης) στὴ μέση (2.498 μ.), τὰ *Λευκὰ Ὄρη* (2.469 μ.) καὶ ἡ *Δίκτη* (2.155 μ.) ἀνατολικά. Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ σχηματίζονται πολλὰς κοιλάδες καὶ μικρὰς πεδιάδες εὐφορες.

Ποταμοὺς μεγάλους δὲν ἔχει ἡ Κρήτη γιὰτὶ εἶναι στενὴ. Ἔτσι σχηματίζονται μικροὶ χεῖμαρροι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μόνον ὀλίγοι ἔχουν καὶ τὸ καλοκαίρι νερό.

Παράλια. Τὰ βόρεια παράλια τῆς Κρήτης σχηματίζουν πολλὰ ἀκρωτήρια καὶ κόλπους ἀσφαλεῖς, ἐνῶ οἱ ἄλλες τρεῖς πλευρὰς εἶναι σχεδὸν εὐθύτερες.

Ἀκρωτήρια ἔχει τὸ *Τρίτο*, τὸ *Ψάκο*, τὸν *Ἅγιο Ἰωάννη* καὶ τὸ *Σίδερο* πρὸς βορρᾶν, τὸ *Δίδινο* πρὸς νότον καὶ ἄλλα. Κυριώτερα λιμάνια εἶναι τῆς *Σούδας*, τῶν *Χανίων*, τῆς *Ρεθύμνης*, τοῦ *Ἡρακλείου*.

Γύρω ἀπὸ τὴν Κρήτη ὑπάρχουν καὶ πολλὰ νησάκια σχεδὸν ἀκατοίκητα.

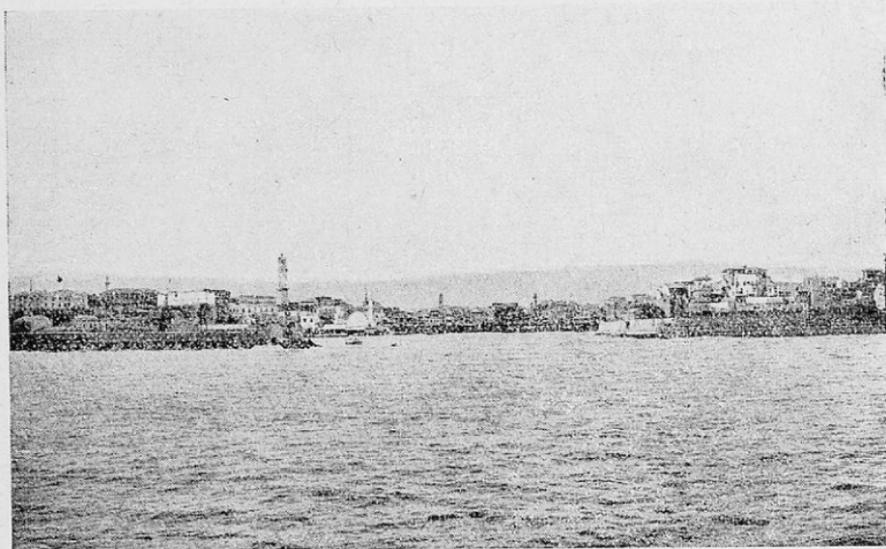
Διαίρεσις. Ἡ Κρήτη ἀποτελεῖ Γενικὴ Διοίκησι καὶ διαιρεῖται εἰς 4 νομοὺς: *Χανίων*, *Ρεθύμνης*, *Ἡρακλείου* καὶ *Λασηθίου*.

Πόλεις. Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Χανίων καὶ τῆς Κρήτης εἶναι τὰ *Χανιά* μὲ 27.000 κατοίκους. Ἄλλες πόλεις καὶ πρωτεύουσαι τῶν νομῶν εἶναι ἡ *Ρεθύμνος* μὲ 9.000 κατοίκους, τὸ *Ἡράκλειο*, πόλις μεγάλη καὶ ἐμπορικὴ, ὁ *Ἅγιος Νικόλαος* μὲ

1.200 κατ. πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Λασηθίου καὶ ἄλλες. Πλησίον τοῦ Ἡρακλείου σώζονται τὰ εἱρεῖπια τῆς ἀρχαίας πόλεως *Κνωσσοῦ*, ὅπου στὴν ἀρχαία ἐποχὴ ἐβασίλευσε ὁ Μίνως (Λαβύρινθος).

— Πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τῆς νήσου.

Κλίμα. Τὸ κλίμα τῆς Κρήτης εἶναι γλυκὺ καὶ πολὺ ὑγιεῖν.
Προϊόντα Ἐπειδὴ ἡ Κρήτη ἔχει γλυκὺ κλίμα, εὐδοκιμοῦν

Τὰ Χανιά.

πολλὰ καὶ ἐξαιρετικὰ γεωργικὰ προϊόντα. Κυριώτερα εἶναι τὰ πορτοκάλια, μανταρίνια, κάστανα, κρασιά καὶ τὰ ξακουστὰ τυριά καὶ οἱ μυζήθρες. Ἐπίσης παράγονται χαρούπια, καπνός, βελανίδια, ἐλιές, λάδια, σταφίδα, κεράσια, διάφορα ὄπωροφόρα καὶ σιτηρά.

Εἶναι ξακουστὰ τὰ κάστανα τῶν Χανίων, τὰ κεράσια καὶ τὰ βελανίδια τῆς Ρεθύμνου, ἡ σουλτανίνα σταφίδα τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὰ μύγδαλα τοῦ Λασηθίου.

Πληθυσμὸς ἔχει 386.500 κατοίκους, ποῦ ἀσχολοῦνται στὴ γεωργία, στὸ ἐμπόριο, στὴ βιομηχανία καὶ στὴν ἀλιεία.

Συγκοινωνία. Ἡ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία γίνεται ἀπὸ τὰ λιμάνια τῆς Κρήτης. Τὸ λιμάνι τῆς *Σούδας* εἶναι φυσικὸ, εὐρύχωρο, ποῦ χωρεῖ ὄλα τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῆς Εὐρώπης. Ἐπί-

σης καὶ τὸ λιμάνι τῆς **Σπιναλόγκας** (Λασηθίου) καὶ τὸ τεχνητὸ τοῦ **Ἡρακλείου** ἔχει μεγάλην κίνησιν ἀπὸ πλοῖα.

Καὶ στὴν ξηρὰ ἢ Κρήτη ἔχει πολλοὺς ἀμαξιτοὺς δρόμους, ποὺ ἐνώνουν πόλεις καὶ κωμοπόλεις.

Λαός. Οἱ Κρητικοὶ εἶναι ἄνθρωποι ὑπερήφανοι καὶ γενναῖοι. Πολλὲς φορές ἀγωνίσθησαν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τους.

Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα. Τὸ νησί ποὺ βγάζει τὰ ὠραῖα κάστανα, πορτοκάλλια, μανταρινία καὶ λάδια.

Μεγαλόνησος Κρήτη.

Ἔκτασις 8.286 □ χιλ. Πληθυσμὸς 386.500 κατ.

Νομὸς	Ἔκτασις Νομοῦ	Πληθυσμὸς ἀπογραφῆς 1928	Πρωτεύουσα	Πληθυσμὸς πρωτ.
Ἡρακλείου	2.581 □ χιλ.	138.600 κατ.	Ἡράκλειον	33.500 κατ.
Λασηθίου	1.896 » »	68.200 »	Ἁγ.Νικόλαος	1.200 »
Ρεθύμνης	1.432 » »	68.200 »	Ρέθυμνος	9.000 »
Χανίων	2.476 » »	111.600 »	Χανιά	27.000 »

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. ΚΛΙΜΑ

Ἡ πατρίδα μας βρέχεται ἀπὸ 3 μέρη ἀπὸ θάλασσα. Στὰ νότια καὶ πρὸ παντὸς στὰ παράλια ἐπικρατοῦν ἄνεμοι θαλασσινοί. Ἐκεῖ τὸ κλίμα εἶναι γλυκὺ μὲ δροσερὸ καλοκαίρι καὶ μαλακὸ χειμῶνα. Σπανίως ἔρχεται χειμῶνας ψυχρὸς.

Στὰ μεσόγεια ὅμως, καθὼς στὴν Ἄρκαδία καὶ στὸ κέντρο τῆς Στερεᾶς, τῆς Θεσσαλίας καὶ στὰ βόρεια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ἐπικρατοῦν ἄνεμοι στεριανοί. Ἐδῶ ὁ χειμῶνας εἶναι ψυχρὸς καὶ τὸ καλοκαίρι θερμὸ.

Οἱ βροχὲς στὴν πατρίδα μας πίπτουν ἀπὸ τὸν Νοέμβριον ἕως τὸν Μάρτιον. Ἡ λιγώτερη βροχὴ πίπτει στὴ λεκάνη τῆς Ἀττικῆς.

Στὴν Ἀττικὴ ὁ οὐρανὸς εἶναι πάντα γαλανός, γιὰτὶ ἡ συννεφιά διαρκεῖ λίγο καὶ ἀμέσως προβάλλει ὁ ἥλιος. Γι' αὐτὸ οἱ ξένοι χαίρονται τὸν γαλανὸ οὐρανὸ μας, ὅταν ἔρχονται στὴν πατρίδα μας.

2. ΠΡΟΪΟΝΤΑ

α') **Γεωργικά.** Ἡμεῖς δὲν ἔχομε πεδιάδες μεγάλες ὅπως

ἄλλα κράτη. Τὸ πέμπτο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ τόπου μας τὸ καλλιεργοῦμε. Κυριώτερα προϊόντα ἔχομε :

Σιτηρά, δηλ. σιτάρι, κριθάρι, ἀραβόσιτο, ὄσπρια καὶ ἄλλα. Ἄλλὰ μόνον 5 μῆνες περνοῦμε μὲ τὸ σιτάρι ποῦ παράγομε. Γι' αὐτὸ ἀγοράζομε τὸ ὑπόλοιπο ἀπὸ τὴν Ἀμερική, τὴ Ρωσία καὶ τὴν Αὐστραλία.

Ἐλιές καὶ λάδια. Ἡ πατρίδα μας παράγει πολὺ καὶ ὠραῖο λάδι καὶ ἐλιές. Εἴμεθα ἡ τρίτη χώρα στὴν Εὐρώπη στὴν παραγωγή τοῦ λαδιοῦ, ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Ἰταλία.

Καπνός. Ὁ τόπος μας παράγει τὸν καλλίτερο καὶ περισσότερο καπνὸ. Εἴμεθα ἡ *πρώτη χώρα τοῦ κόσμου* στὴν παραγωγή τοῦ καπνοῦ.

Ἀμπέλια. Καλλιεργοῦμε ἀμπέλια γιὰ σταφύλια καὶ κρασιὰ καὶ σταφιδάμπέλια γιὰ σταφίδες.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ καλλιεργοῦμε καὶ διάφορα ὀπωροφόρα δένδρα καὶ λαχανικὰ κτλ.

β') Κτηνοτροφικά. Στὴν πατρίδα μας δὲν ἔχομε μεγάλα λιβάδια μὲ χόρτο γιὰ νὰ βόσκουν πολλὰ κοπάδια. Στὰ ὄρεινὰ μέρη μόνον τὸ καλοκαίρι βόσκουν γιδοπρόβατα, ἐνῶ τὸν χειμῶνα κατεβαίνουν στὰ χειμαδιὰ καὶ στὰ λιβάδια. Γι' αὐτὸ δὲν μᾶς φθάνει τὸ κρέας οὔτε τὸ τυρὶ καὶ τὸ γάλα ποῦ παράγομε καὶ φέρνομε ἀπὸ τὰ ξένα κράτη. Ἀφοῦ δὲν ἔχομε μεγάλα λιβάδια γιὰ μεγάλη κτηνοτροφία θὰ μπορούσαμε νὰ ἔχωμε *ἀγροικὴ οἰκόσιτο κτηνοτροφία*, ἂν οἱ γεωργοὶ στὰ χωριά μας προσπαθοῦσαν νὰ τρέφουν ἀπὸ λίγα ζῶα κάθε ἕνας. Προτιμότερο εἶναι νὰ τρέφουν πρόβατα ἢ ἀγελάδες, διότι τὰ γίδια καταστρέφουν τὰ δάση καὶ δὲν τὰ ἀφήνουν νὰ ἀναπτυχθοῦν. Ἐπίσης καὶ τὰ κουνέλια φέρουν ἀρκετὸν πλοῦτον.

Στὸ χάρτη τῶν φυτῶν καὶ ζῶων βλέπομε ποῦ γίνονται μερικὰ εἶδη ἀπὸ τὰ προϊόντα μας.

γ') Δασικά. Ἡ χώρα μας δὲν ἔχει μεγάλα δάση. Τὰ μεγαλύτερα καὶ πυκνότερα εἶναι στὴν *Πίνδο*, στὸ *Βέρμιο*, στὴ *Ροδόπη* καὶ στὴν *Καιτερίνη* καὶ εἶναι *ἐθνικά, κοινοτικά ἢ μοναστηριακά*. Σπουδαιότερα προϊόντα ἔχομε ξυλοκάρβουνα, καυσόξυλα καὶ ρητίνη. Τὴν περισσότερη οἰκοδομήσιμη ξυλεῖα φέρνομε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Ἐχομε τὰ ὀλιγώτερα δάση ἀπὸ ὅλα τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Πορτογαλία.

δ') Ἀλιευτικά. Σὲ πολλὰ μέρη στὰ παράλια μας εἶναι βαθεῖα τὰ νερά καὶ μόνον στὰ ἀνάβαθα ψαρεύουν. Γι' αὐτὸ δὲν ἔχομε τόσα πολλὰ νωπὰ ψάρια, ὅσα ἔπρεπε νὰ ἔχωμε σὰ θα-

λασινή χώρα πού εΐμεθα. Έκτός από τή θάλασσα, ψαρεύομε καί στις λιμνοθάλασσες. Ψαρεύουν στα νησιά καί σφουγγάρια. Οί δικοί μας μάλιστα οί σφουγγαράδες εΐναι πολύ ξακουστοί.

ε΄) **Βιομηχανικά.** Περισσότερα από 2.000 εργοστάσια ἔχομε σέ ὄλες τίς πόλεις, πού παράγουν διάφορα βιομηχανικά

Ψάρευμα μέ τήν τράτα.

προϊόντα. Πολλά παράγουν τρόφιμα, ὅπως τά *ἐλαιοτριβεΐα*, τά *οἶνοπνευματοποιεΐα*, *κονσερβοποιεΐα* κλπ.

Τά *κλωστοϋφαντήρια* κατασκευάζουν κλωστές, ύφάσματα, τάπητες από μαλλιά, λινάρι, μετάξι κλπ.

Τά *σαπωνοποιεΐα* στάς Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Ἐλευσίνα, Κρήτην καί ἄλλοῦ κατασκευάζουν σαπούνια διάφορα.

Τά *βυρσοδεφεΐα* στάς Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Βόλον, Σϋρον καί ἄλλοῦ κατασκευάζουν δέρματα καλά γιά παπούτσια καί τσάντες.

Έκτός από αὐτά σέ διάφορα μέρη ἔχομε εργοστάσια γιά τά καπνά (*καπνεργοστάσια*). Ἄλλα πού κατασκευάζουε *ὕλικά* γιά *οἰκοδομές*, *μηχανές*, *λιπάσματα*, *ἠλεκτρικά εἶδη*, *χάρτη* καί ἄλλα. Κυριώτερες πόλεις πού ἔχουν εργοστάσια εΐναι αἱ Ἀθηναί, Πειραιεύς, Θεσσαλονίκη, Πάτραι, Βόλος, Σϋρος, Καλάμαι κλπ.

3. ΕΜΠΟΡΙΟ

Ἡμεῖς ἀγοράζομε ἀπὸ τὰ ἄλλα κράτη ὅσα δὲν γίνονται στὸν τόπο μας ἢ δὲν φθάνουν, καθὼς σιτάρι, ὄσπρια, γάλα, παστά, καφέ, ρύζι, ζάχαρι, ὑφάσματα, χρήματα, κάρβουνα, σίδερα, μηχανές καὶ ἄλλα.

Στὰ ξένα κράτη πωλοῦμε ὅ,τι παράγει ὁ τόπος μας ἄφθονα, ὅπως καπνό, σταφύδα, λάδι, μήλα, σῦκα, κρασί καὶ ἄλλα.

4. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ

Οἱ ἄνθρωποι ταξιδεύουν καὶ μεταφέρουν καὶ τὰ ἐμπορεύματα τοὺς μὲ αὐτοκίνητα καὶ σιδηροδρόμους στὴν ξηρὰ καὶ μὲ ἀτμόπλοια στὴ θάλασσα. Ὅπου δὲν ἔχουν κατασκευασθῆ ἄμαξόδρομοι στὰ ὄρεινά μέρη, συγκοινωνοῦν μὲ τὰ ζῶα.

Κυριώτεροι σιδηρόδρομοι στὴν πατρίδα μας εἶναι: ὁ *Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Κηφισσιᾶς* ἠλεκτρικός, ὁ *Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου*, ὁ *Ἀθηνῶν—Δαρίσης—Θεσσαλονίκης—Κεντρικῆς Εὐρώπης* καὶ *Κωνσταντινουπόλεως*. Τοπικοὶ σιδηρόδρομοι εἶναι: ὁ ἐκ *Πύργου* εἰς *Κατάκωλον*, ὁ *Μεσολογγίου—Ἀργεινίου*, ὁ *Σκόδρας—Ἀρδέας* Μακεδονίας, καὶ ὁ *Λαμίας—Στυλίδος*.

Τῇ θαλασσίᾳ συγκοινωνία ἐκτελοῦν περισσότερα ἀπὸ 600 ἀτμόπλοια καὶ ἄλλα τόσα ἰστιοφόρα, ποὺ ταξιδεύουν ὄχι μόνο στοὺς ἰδικούς μας λιμένας, ἀλλὰ σὲ ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ κόσμου. Μὲ τὰ ἀεροπλάνα δὲν ὑπάρχει σπουδαία συγκοινωνία ἀκόμη.

5. ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Ἡ πατρίδα μας ἔχει *συνταγματικὴ βασιλεία* μὲ βασιλέα τὸν *Γεώργιον τὸν Β'*. Ἐκεῖνοι οἱ νόμοι ποὺ ἐψηφίσθησαν ἀπὸ Ἔθνοσυνέλευσι καὶ δὲν μεταβάλλονται ἀποτελοῦν τὸ *Σύνταγμα*. Ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις ἐπιβλέπουν νὰ ἐφαρμοζῶνται οἱ νόμοι.

Ἡ Κυβέρνησις ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργὸ καὶ ἀπὸ 12 Ὑπουργούς, ἤτοι 1) Ὀργανισμῶν καὶ Παιδείας, 2) Ἐξωτερικῶν, 3) Οἰκονομικῶν, 4) Στρατιωτικῶν, 5) Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 6) Ναυτικῶν, 7) Ἐσωτερικῶν, 8) Ὑγιεινῆς, 9) Δικαιοσύνης, 10) Ἀεροπορίας, 11) Προνοίας καὶ 12) Συγκοινωνίας.

6. ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Οί Έλληνες εἶναι χριστιανοί ὀρθόδοξοι. Κατοικοῦν ὁμως στήν Ἑλλάδα καί ἀρκετοί Μουσουλμᾶνοι καί Ἰσραηλίτες.

7. ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ

Ἄρχηγός τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς πατρίδος μας εἶναι ὁ Βασιλεύς. Τά ὑπουργεῖα Στρατιωτικῶν, Ναυτικῶν καί Ἀεροπορίας φροντίζουν νά ἔχουν ἔτοιμο πολεμικό ὕλικό καί γυ-

Οί ναῦτες.

νασμένο στρατό στήν ξηρά, στή θάλασσα καί στόν ἀέρα γιά τήν ἀσφάλεια τοῦ Κράτους. Στις εἰκόνες βλέπομε τά γυμνασμένα ναυτάκια καί εὐζωνάκια μας πῶς περπατοῦν καμαρωτά.

8. ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ἡ χώρα μας ἔχει 4 γενικᾶς διοικήσεις στά μακρυνά μέρη: *Μακεδονίας, Θεράκης, Κρήτης, Ἡπείρου*. Ἐκεῖ διευθύνουν οἱ γενικοὶ διοικηταί. Ἡ ἄλλη χώρα διαιρεῖται σέ 36 νομούς, πού τῇ διευθύνουν οἱ νομάρχει.

Κάθε νομός έχει πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά. "Όταν μία πόλις ἔχη πληθυσμό περισσότερο από 10 χιλ. κατοίκους ἀποτελεῖ **δήμο**, ἂν ἔχη μικρότερο ἀποτελεῖ **κοινότητα**. "Όλοι οἱ δή-

Οἱ εὐζωνοί.

μοί εἶναι 55 καὶ διευθύνεται κάθε ἕνας ἀπὸ τὸν δήμαρχο μὲ τὸ δημοτικὸ συμβούλιο.

Αἱ κοινότητες εἶναι περισσότεραι ἀπὸ 5.000 καὶ διευθύνονται ἀπὸ τὸν πρόεδρο καὶ τὸ κοινοτικὸ συμβούλιο.

9. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

"Έχει 6.500.000 κατοίκους. Ἄπὸ αὐτοὺς οἱ περισσότεροι κατοικοῦν ἐκεῖ ὅπου εἶναι πιὸ εὐφορο τὸ μέρος ἢ εὐρίσκουν εὐκολώτερα ἔργασίες. Γι' αὐτὸ εἶδαμε πῶς, ἐνῶ πρῶτος στὴν ἔκτασι εἶναι ὁ νομὸς Θεσσαλονίκης καὶ ὕστερα ὁ νομὸς Λαρίσης καὶ Αἰτωλοακαρνανίας κλπ., ὥστόσο στὸν πληθυσμὸ πρῶτος εἶναι ὁ νομὸς Ἄττικοβοιωτίας καὶ ὕστερα ὁ Θεσσαλονίκης καὶ οἱ ἄλλοι.

Ἡ Ἄττικὴ εἶναι πυκνότερα κατοικημένη ἀπὸ τίς ἄλλες περιοχὲς τῆς πατρίδος μας, γιατί ἐκεῖ εὐρίσκουν οἱ ἄνθρωποι ἔργασίες καὶ περισσότερες εὐκολίες στὴ ζωὴ τους.

10. ΛΑΟΣ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ὀλίγους Τούρκους, Ἰσραηλίτας καὶ Ἀρμενίους, οἱ ἄλλοι κάτοικοι εἶναι Ἑλληγες ποὺ μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα, ἔχουν τὴν ἴδια θρησκεία καὶ τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμα.

Οἱ Ἑλληγες εἶναι ἐργατικοί, ἀγαποῦν τὴ γεωργία, τὸ ἐμπόριο καὶ πρὸ παντὸς τὴ ναυτιλία καὶ εἶναι ἐκ φύσεως λαὸς ἐλεύθερος καὶ ναυτικός.

Εἶναι καλοὶ οἰκογενειάρχαι καὶ ἀγαποῦν τὴν πατρίδα τους καὶ θυσιάζονται γιὰ τὴν τιμὴ της. Ἀκόμη καὶ ὅσοι εἶναι ξενιτευμένοι ἐνδιαφέρονται καὶ ἀγαποῦν τὴν Ἑλλάδα μας.

11. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΓΝΩΡΙΣΜΑ.

Ἡ χώρα τοῦ καπνοῦ, τῆς σταφίδος καὶ τοῦ λαδιοῦ. Ἡ χώρα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίναξ 1ος.

Τὰ μεγαλύτερα ὄρη τῆς Ἑλλάδος.

<i>Όνομα ὄρους</i>	<i>Ύψος</i>	<i>Ποῦ εὐρίσκεται</i>
Όλυμπος	2918 μ.	Μακεδονία
Πίνδος	2632 »	Θεσσαλία
Γκιώνα	2510 »	Φωκίδα
Κόραξ	2480 »	»
Όδη (Ψηλορείτης)	2456 »	Κρήτη
Λευκά Όρη	2450 »	»
Ταΰγετος	2407 »	Πελοπόννησος
Κυλλήνη	2370 »	»
Άροάνια	2350 »	»
Τυμφρηστός	2315 »	Στερεά Ἑλλάς
Όρβηλος	2280 »	Μακεδονία
Έρύμανθος	2220 »	Πελοπόννησος
Όιτη	2152 »	Στερεά Ἑλλάς
Βέρμιον	2061 »	Μακεδονία
Όθως	2032 »	»
Κίσσαβος	1978 »	Θεσσαλία
Παναχαϊκόν	1925 »	Πελοπόννησος
Παναιτωλικόν	1924 »	Στερεά Ἑλλάς
Ροδόπη	1897 »	Δυτική Θράκη
Αἶνος	1620 »	Κεφαλληνία
Πήλιον	1618 »	Θεσσαλία
Καμβούνια	1419 »	»
Πάρνης	1412 »	Στερεά Ἑλλάς
Κιθαιρών	1408 »	» »
Καλλιδρομον	1371 »	» »
Κανδήλι	1250 »	Εὐβοία
Πεντελικόν	1108 »	Άττική
Όμητιός	1026 »	»

Πίναξ 2ος.

Οι μεγαλύτεροι ποταμοί.

Όνομα ποταμού	Πόσα χιλιόμε. μήκος έχει	Όνομα ποταμού	Πόσα χιλιόμε. μήκος έχει
Έβρος	530 χλμ.	Άλφειός	116 χλμ.
Στρυμών	430 »	Εϋηνος	102 »
Άλιάκμων	325 »	Ευρώτας	97 »
Άχελώος	242 »	Σπερχειός	82 »
Νέστος	234 »	Πηνειός (Πελοπ.)	80 »
Πηνειός (Θεσ.)	227 »	Λοῦρος	66 »
Άραχθός	132 »	Σελινοῦς	46 »

Πίναξ 3ος.

Οι μεγαλύτερες λίμνες.

Όνομα λίμνης	Πόση επιφάνεια έχει	Πόσο ὕψος έχει ἀπὸ τὴ θάλασσα
Πρέσπα	288 □ χλμ.	853 μέτρα
Τριχωνίδα	100 » »	36 »
Βόλβη	72 » »	52 »
Όστρόβου	53 » »	530 »
Λαγκαδά	52 » »	40 »
Πρέσπα Μικρὴ	48 » »	853 »
Κερκινίτις	38 » »	25 »
Δοϊράνης	33 » »	147 »
Ξυνιάδα	27 » »	464 »
Καστοριάς	24 » »	620 »
Ίωαννίνων	23 » »	460 »
Ύλικὴ Βοιωτίας	23 » »	79 »
Λυσιμαχία	14 » »	19 »

Πίναξ 4ος.

Τὰ μεγαλύτερα νησιά.

Όνομα νησιού	Επιφάνεια εἰς □ χιλιόμετρα	Όνομα νησιού	Επιφάνεια εἰς □ χιλιόμετρα
Κρήτη	8.222 □ χλμ.	Λευκάδα	292 □ χλμ.
Εὔβοια	3.500 » »	Κύθηρα	262 » »
Λέσβος	1.614 » »	Ίκαρία	257 » »
Χίος	858 » »	Σκῦρος	202 » »
Κεφαλληνία	717 » »	Πάρος	195 » »
Κέρκυρα	589 » »	Τήνος	195 » »
Σάμος	491 » »	Μήλος	161 » »
Λήμνος	477 » »	Ἀμοργός	121 » »
Νάξος	442 » »	Ίθάκη	103 » »
Θάσος	398 » »	Σαλαμίνα	93 » »
Ἄνδρος	384 » »	Αἴγινα	82 » »

Πίναξ 5ος.

Οἱ μεγαλύτερες πόλεις.

Όνομα	Πληθυσμός	Όνομα	Πληθυσμός
Ἀθηναί	700.000 κατ.	Σέρραι	30.000 κατ.
Πειραιεύς	261.000 »	Δράμα	29.600 »
Θεσσαλονίκη	250.000 »	Μυτιλήνη	29.000 »
Πάτραι	61.000 »	Χανιά	26.000 »
Καβάλλα	50.000 »	Λάρισα	23.000 »
Βόλος	41.000 »	Χίος	22.000 »
Ξάνθη	34.000 »	Ἐρμούπολις	21.000 »
Ἡράκλειον	33.500 »	Ἰωάννινα	20.000 »
Κέρκυρα	32.500 »	Πύργος	19.000 »
Κομοτινή	30.200 »	Τρίκαλα	18.000 »

Πίναξ 6ος.
"Όλοι οί νομοί τής Έλλάδος.

Περιοχές και νομοί τής Έλλάδος	"Εκτασις εις □ χιλιόμετρα	Πληθυσμός άπογραφ. 1928	Πρωτεύουσαι
Α'. ΣΤΕΡ. ΕΛΛΑΔΑ	24.995 □ χιλ.	1.592.850 κτ.	
1. Άτικῆς και Βοιωτίας	6.511 » »	1.024.670 »	Άθήναι
2. Φθιώτιδος και Φωκίδος	6.597 » »	193.680 »	Λαμία
3. Αιτωλίας και Άκαρνανίας	7.779 » »	220.055 »	Μεσολόγγιον
4. Εύβοίας	4.108 » »	154.449 »	Χαλκίδα
Β'. ΘΕΣΣΑΛΙΑ	13.335 □ χιλ.	495.000 κτ.	
5. Λαρίσης	7.568 » »	278.500 »	Λάρισα
6. Τρικκάλων	5.770 » »	214.750 »	Τρίκκαλα
Γ'. ΗΠΕΙΡΟΣ	9.351 □ χιλ.	312.650 κτ.	
7. Άρτης	1.736 » »	52.600 »	Άρτα
8. Ίωαννίνων	4.000 » »	110.000 »	Ίωάννινα
9. Πρεβέζης	1.445 » »	80.000 »	Πρέβεζα
10. Θεσπρωτίας	2.000 » »	70.000 »	Ήγουμενίτσα
Δ'. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	34.900 □ χιλ.	1.412.508 κτ.	
11. Δράμας	3.490 » »	112.000 »	Δράμα
12. Θεσσαλονί- κης	8.700 » »	540.000 »	Θεσσαλονίκη
13. Καβάλλας	2.225 » »	119.200 »	Καβάλλα
14. Κοζάνης	6.350 » »	174.000 »	Κοζάνη
15. Πέλλης	2.690 » »	97.200 »	Έδεσσα
16. Σερών	4.200 » »	182.750 »	Σέρραι
17. Φλώρινης	3.660 » »	126.000 »	Φλώρινα
18. Χαλκιδικής	3.280 » »	65.000 »	Πολύγυρος
Ε'. ΘΡΑΚΗΣ	4.705 □ χιλ.	335.000 κτ.	
19. Έβρου	4.255 » »	123.000 »	Άλεξανδρού- πολις

<i>Περιοχές και νομοὶ τῆς Ἑλλάδος</i>	<i>Ἐκτασις εἰς □ Χιλιόμετρα</i>	<i>Πληθυσμὸς ἀπογραφ. 1928</i>	<i>Πρωτεύουσαι</i>
20. Ροδόπης	4.451 □ χιλ.	182.000 χιλ.	Κομοτινή
ΣΤ'. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	22.290 □ χιλ.	1.100.000 κτ.	
21. Ἀργολιδο- κορινθίας	5.350 » »	175.000 »	Ναύπλιον
22. Ἀχαΐας	3.500 » »	195.000 »	Πάτραι
23. Ἡλείας	1.847 » »	130.000 »	Πύργος
24. Ἀρκαδίας	4.370 » »	166.000 »	Τρίπολις
25. Μεσσηνίας	3.400 » »	248.000 »	Καλάμαι
26. Λακωνίας	4.500 » »	145.000 »	Σπάρτη
Ζ'. ΤΑ ΝΗΣΙΑ			
<i>Νησιὰ Ἰονίου</i>	1.922 □ χιλ.	213.160 κτ.	
27. Κερκύρας	632 » »	107.000 »	Κέρκυρα
28. Κεφαλληνίας	886 » »	66.500 »	Ἀργοστόλιον
29. Ζακύνθου	409 » »	42.000 »	Ζάκυνθος
<i>Νησιὰ Αἰγαίου</i>	6.730 □ χιλ.	442.940 κτ.	
30. Κυκλάδων	2.640 » »	129.700 »	Ἐρμούπολις
31. Λέσβου	2.390 » »	166.560 »	Μυτιλήνη
32. Χίου	918 » »	75.680 »	Χίος
32. Σάμου	792 » »	72.000 »	Λιμὴν Βαθέος
<i>Κρήτη</i>	8.286 □ χιλ.	386.500 κτ.	
34. Ἡρακλείου	2.581 » »	138.600 »	Ἡράκλειον
35. Λασηθίου	1.896 » »	68.200 »	Ἄγ. Νικόλαος
36. Ρεθύμνης	1.432 » »	68.000 »	Ρέθυμνος
37. Χανίων	2.386 » »	111.600 »	Χανιά

Πίναξ 7ος

Τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα
τῆς πατρίδος μας.

<i>Προϊόντα</i>	<i>Παραγωγή εἰς δκάδας</i>	<i>Προϊόντα</i>	<i>Παραγωγή εἰς δκάδας</i>
ΣΙΤΗΡΑ		ΑΜΠΕΛΟΙ	
Σιτάρι	362.700.000	Σταφύλια	51.400.000
Κριθάρι	151.300.000	Κρασί	279.900.000
Ἄραβόσιτος	166.950.000	Σταφίδα	147.500.000
ΟΣΠΡΙΑ		ΕΛΑΙΟΠΑ- ΡΑΓΩΓΗ	
Φασόλια	11.700.000	Λάδι	105.200.000
Κουκιὰ	780.000	Ἐλιές	28.860.000
ΛΑΧΑΝΙΚΑ	258.150.000	ΚΑΡΠΟΙ	
ΒΙΟΜΗΧΑ- ΝΙΚΑ		Μῆλα	4.680.000
Καπνὸς	17.940.000	Ἄχλάδια	14.820.000
Βαμπάκι	11.700.000	Σῦκα	23.400.000
Σουσάμι	2.120.000	Κάστανα	5.460.000
Μαστίχα	210.000	Ἄμύγδαλα	4.680.000
		Χαρούπια	15.600.000
		Βελανίδια	18.720.000
		Λεμόνια	52.260.000
		Πορτοκάλια	67.860.000
		Μανταρίνια	84.460.000
		Κίτρα	3.120.000

Πίναξ 8ος

Τὰ κυριώτερα μεγάλα ζῶα.

<i>Εἶδη ζώων</i>	<i>Ἀριθ. (κεφάλια)</i>	<i>Εἶδη ζώων</i>	<i>Ἀριθ. (κεφάλια)</i>
Βόδια	112.000 κεφ.	Πρόβατα	7.000.000 κεφ.
Ἀγελάδες	298.000 »	Γίδια	5.000.000 »
Βουβάλια	32.000 »	Χοῖροι	500.000 »
Ἴπποι	176.000 »		

Πίναξ 9ος.

Κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

<i>Εἶδη</i>	<i>Ποσὸν εἰς ὀκάδας</i>	<i>Ἀξία εἰς δραχμὰς</i>
Γάλα	156.200.000	950 ἑκατομμύρια
Τυρὶ	35.540.000	650 »
Βούτυρο	2.340.000	173 »
Μαλλιά	6.040.000	180 »
Δέρματα	6.040.000	350 »
Κρέας	64.740.000	2.100 »

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Η Ε Λ Λ Α Δ Α

ΤΙ ΠΑΡΑΤΗΡΟΥΜΕ ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟ ΧΑΡΤΗ . . . Σελ.	3
Α΄. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΒΟΙΑ »	7
1. Νομός Ἀττικής καὶ Βοιωτίας »	7
2. » Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος »	14
3. » Αἰτωλοακαρνανίας »	16
4. » Εὐβοίας »	19
Πίναξ. »	21
Β΄. ΗΠΕΙΡΟΣ »	21
1. Νομός Ἄρτης »	22
2. » Πρεβέζης »	23
3. » Ἰωαννίνων »	24
4. » Δεσπρωτίας »	27
Πίναξ. »	28
Γ΄. ΘΕΣΣΑΛΙΑ »	28
1. Νομός Λαρίσης »	29
2. » Τρικκάλλων »	32
Πίναξ. »	34
Δ΄. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ »	35
1. Νομός Κοζάνης »	37
2. » Φλωρίνης »	38
3. » Πέλλης »	40
4. » Θεσσαλονίκης »	42
5. » Χαλκιδικῆς »	44
6. » Σερρών »	46
7. » Δράμας »	47
8. » Καβάλλας »	48
Πίναξ »	50

Ε΄. ΘΡΑΚΗ	Σελ. 50
1. Νομός Ροδόπης	» 51
2. » Έβρου	» 52
Πίναξ	» 54
ΣΤ΄. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	» 54
1. Νομός Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας	» 57
2. » Ἀχαΐας	» 60
3. » Ἠλείας	» 62
4. » Ἀρκαδίας	» 64
5. » Μεσσηνίας	» 66
6. » Λακωνίας	» 68
Πίναξ	» 70
Ζ΄. ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ	» 70
α΄. Νησιὰ Ἴονίου	» 70
1. Νομός Κερκύρας	» 70
2. » Κεφαλληνίας	» 73
3. » Ζακύνθου	» 74
Πίναξ	» 76
β΄. Νησιὰ Αἰγαίου	» 76
1. Νομός Κυκλάδων	» 76
2. » Λέσβου	» 81
3. » Χίου	» 81
4. » Σάμου	» 82
Πίναξ.	» 84
γ΄. Ἡ Μεγαλόνησος Κρήτη.	» 84
Πίναξ	» 86
ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	» 86
ΠΙΝΑΚΕΣ	» 93

024000029137

Ψηφιοποιήθηκε από το Ίνστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

